

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

**Muqtaṭafāt min kitāb al-‘Umda al-kuḥliyya fī
al-amrād al-baṣariyya (Extrets del llibre
*Fonament de la medicina ocular
sobre les malalties de l’ull*)**

**Edició, traducció i estudi del receptari i glossari
que conté el MS 1784 de la Biblioteca de Reserva del CRAI
de la Universitat de Barcelona**

Anass Benmokhtar Razik

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Muqtaṭafāt min kitāb al-‘Umda al-kuḥliyya
fī l-amrāḍ al-baṣariyya
(Extrets del llibre *Fonament de la medicina ocular
sobre les malalties de l’ull*)

Edició, traducció i estudi del receptari i glossari que conté
el MS 1784 de la Biblioteca de Reserva del CRAI
de la Universitat de Barcelona

Tesi Doctoral

Doctorand: Anass Benmokhtar Razik
Directora i Tutora: Dra. Meritxell Blasco Orellana
Directora: Dra. Roser Puig Aguilar

Doctorat en Cultures Medievales
Facultat de Geografia i Història
Universitat de Barcelona

2021

©Il·lustració de la portada: Manting Huang, 2014.

VOLUM II

Taula de contingut

INTRODUCCIÓ DEL VOLUM II	7
GLOSSARI GENERAL DELS SIMPLES I COMPOSTOS	9
’Alif – ألف	10
Bā’ - باء	22
Ta’ - تاء	33
T̄a’ - ثاء	36
Ġīm - جيم	37
Ḥā’ - حاء	42
Ḥā’ - خاء	51
Dāl - دال	60
D̄āl - ذال	64
Rā’ - راء	66
Zāy - زاي	69
Sīn - سين	76
Šīn - شين	87
Ṣād - صداد	93
D̄ād - ضداد	98
T̄ā’ - طاء	100
Z̄ā’ - ظاء	103
‘ayn – عين	103

Ġayn - غين	110
Fā' - فاء	112
Qāf – قاف	116
Kāf – كاف	125
Lām - لام	134
Mīm - ميم	139
Nūn – نون	148
Hā' - هاء	151
Wāw – واو	152
Yā' - ياء	154
VOCABULARI DEL GLOSSARI	157
RECULL DE MALALTIES	173
VOCABULARI DE MALALTIES	207

Introducció del volum II

Aquest volum està dedicat al glossari general dels simples i compostos, a més del recull de les malalties que apareixen al llarg de tota la tesi. Cada apartat compta amb un vocabulari català-àrab per a facilitar la consulta.

Respecte al glossari general dels simples i compostos, es tracta d'un glossari trilingüe dels elements vegetals, animals i minerals; està en àrab, català i castellà i compta amb il·lustracions procedents del *kitāb Kanz al-ḥukamā' wa-maṭlab al-aṭibba' wa l-'ulamā'* (llibre del *Tresor dels savis i requeriment dels metges i dels científics*).

Com he mencionat a la metodologia, al volum I, per a identificar els elements, he consultat la traducció al francès de Leclerc, *Traité des simples*,¹ d'al-Ġāmi' li-mufradāt al-adwīa wal-aġdīa (*Recopilatori dels simples en els medicaments i els aliments*), d'ibn al-Bayṭār. Amb l'objectiu d'evitar els noms científics de les plantes, m'he cenyit al nom genèric, però no sempre ha sigut possible.

Recordem, també, que el glossari està ordenat segons l'alifāt àrab i que les entrades de cada terme estan en àrab transliterat, seguit per la seua possible transcripció i les variants ortogràfiques trobades. Després, indique la naturalesa i el tipus, per exemple: *vegetal*, *resina*. Si procedeix, també assenyalen les varietats mencionades.

A continuació, precedit per l'abreviatura *Cat.*, done la traducció al català i la definició segons els diccionaris; seguida, la traducció al castellà, amb la indicació *Cast.* Quan el text ho proporciona, recopile la qualitat de l'element (freda, calenta, seca, humida, etc.), l'autoritat, el substitut i el sinònim.

Per acabar, adjunte les coordenades al manuscrit, foli i línia. Quant als termes de què no s'han pogut identificar o traduir, he mantingut la transcripció amb la indicació corresponent.

En aquest procés, he comptat amb la informació propiciada pel MS B 1784 i les definicions dels següents diccionaris: el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC), el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), el *Diccionari Normatiu Valencià* (DNV), el *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Luis Faraudo de Saint-Germain, la plataforma web de TERMCAT, *Enciclopèdia.cat*, el *Diccionario de la Real Academia Española* (DRAE) i el *Vocabulario de Comercio Medieval* de Miguel Gual Camarena.

¹ IBN AL-BAYṬĀR. (1877). *Traité des Simples*. (Trad. & Ed.) L. Leclerc. Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque Nationale et autres Bibliothèques, 23, 25 & 26. París: Imprimerie Nationale.

Aquestes fonts, però, no estan mencionades, ja que de vegades estan combinades per a donar una definició més completa.

Les il·lustracions estan extretes del MS Arabic 3, conservat a la Biblioteca de la Yale University. Es tracta d'una còpia tardana, del segle XVII, del *Kitāb Kanz al-ḥukamā' wa-maṭlab al-aṭibba' wa l-'ulamā'* (llibre del *Tresor dels savis i requeriment dels metges i dels científics*), obra de Abū Sa'īd ibn Ibrāhīm al-Mutaṭabbib al-Maghribī, del segle XII.²

A més del glossari, el recull compila les malalties mencionades en les parts estudiades. Està ordenat alifàticament; l'entrada està en àrab, seguida per la possible transcripció i la traducció al català popular.

Done la definició quan el manuscrit la proporciona, al capítol [malalties oculars], i la traducció al català amb caràcter general i lliure.

M'ha semblat d'especial interès contrastar el significat, quan ha sigut possible, amb la definició oferta pels diccionaris catalans, degudament citats. Al final de cada entrada i només quan una malaltia apareix al [receptari] indique el número de recepta corresponent. Per últim, al vocabulari de les malalties incloc alguns termes que no són malalties però tenen receptes dedicades com per exemple la menstruació. Les receptes estan indicades amb la lletra *r*.

² Cf. MAGHRIBĪ, Abū Sa'īd ibn Ibrāhīm (1612). *Kitāb Kanz al-ḥukamā' wa-maṭlab al-aṭibba' wa l-'ulamā'* [Manuscrit]. General Collection, Medical/Historical Library, Yale University. Ref. Manuscript Arabic 3. Recuperat des de <https://archive.org/details/11419067.med.yale.edu>.

La fitxa de catalogació es pot consultar a: <https://hdl.handle.net/10079/bibid/11419067>

Glossari general dels simples i compostos

ألف – Alif

أبار

'BR

Abār (mineral)

Cat. **Plom.** Metall blanc blavós, molt tou i el més pesant després de l'or i el platí.

Cast. Plomo.

Qualitat: freda en el segon grau.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: el seu pes en **antimoni**. (اِثْمَد 'IṬMD)

Sinònim: 'SRB أسرب; RŞŞ رصاص.

Folis: 25v.21; 27v.5.9; 40v.3; 57r.19.

أبنوس

'BNWS

Abnūs (vegetal)

Variants ortogràfiques: 'BNS ابنس

Cat. **Banús.** Fusta molt compacta i feixuga, de color fosc.

Cast. Ébano.

Qualitat: calenta i seca.

Autoritats referides: Disoscòrides; Galè; llibre del *Minhāğ*.

Substitut: **pedra sabonera**. (حجر مصري ḤĠR MŞRY)

Folis: 23r.14; 39v.20; 40r.8; 64v10.13.14.

أبهل

'BHL

Abhal (vegetal)

Cat. **Savina muntanyenca**. També anomenat *Juniperus sabina*, és una espècie del gènere *Juniperus* nativa de les muntanyes.

Cast. Savina rastrea.

Folis: 46r.7; 100v.14.

أترج

'TRĜ

Atraĝ (vegetal, fruit)

Cat. **Naronja**, poncem. Fruit de l'arbre *Citrus medica*, semblant a la taronja, però agre i de pell molt berrugosa.

Cast. Toronja.

Folis: 31r.19; 62v.14.

اٹمد

'TMD

Itmid (mineral)

Variants ortogràfiques: 'TMD اٹمد

Cat. **Antimoni**. Cos simple de color blanc d'argent, que s'extreu principalment del sulfur.

Cast. Antimonio.

Qualitat: freda i seca.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **plom** cremat. ('NK أنك)

El seu pes en **tutia** (TWTY توتيا)

i **perles** petites. (LW' LW' لؤلؤ)

Folis: 18v.8; 19r.16; 20r.2; 22v.10; 23r.3.10; 28v.15; 30r.17; 32v.10; 36v.3; 38v.7; 40v.8; 42v.19; 43r.13; 46v.10; 105v.13; 108r.13.

إجاص

'ĠĠṣ

lġġāṣ (vegetal, fruit)

Cat. **Pera.** Fruit de l'arbre *Pirus communis* o perera, de grossària semblant a la de la poma, però de forma generalment més llarguera, ampla de baix i més estreta de dalt.

Cast. Pera.

Folis: 7v.16; 8v.10.12; 10v.14.

آس

'S

Ās (vegetal, planta)

Cat. **Murta.** Arbust de fullatge sempre verd, semblant del boix, de floretes blanques d'olor molt agradable (*Myrtus communis*).

Cast. Mirto, arrayán.

Qualitat: freda.

Substitut: excrement sec de **cabró**. (TYS تيس)

Sinònim: MRSYN مرسين.

Folis: 9r.11.15; 13v.17; 15r.2; 16r.8.17; 21v.11.17.20; 22r.2; 29v.15; 33v.16; 40r.18; 41v.9; 54r.21; 54v.6; 106v.13.

أسارون

'SRWN

Asārūn (vegetal)

Variants ortogràfiques: SRWN سارون

Cat. **Atzarí,** asarum, gíngebre salvatge. Planta herbàcia, l'*Asarum europaeum* (L.) de la família de les aristolòquiacies, de virtuts medicinals.

Cast. Asaro.

Folis: 11v.5; 62v.2.

أسرب

'SRB

Asrab (mineral)

Cat. Plom. (Vegeu 'BR آبار)

Cast. Plomo.

Folis: 17v.15; 40v.3.

إسفنج

'SFNĠ

Isfanġ (animal)

Cat. Esponja. Massa porosa i elàstica de fibres còrnies entrelaçades, que forma l'esquelet intern de certs animals marins del grup dels porífers, i que té gran poder d'absorció dels líquids i de deixar-los anar fàcilment per pressió.

Cast. Esponja.

Qualitat: calenta en el primer grau i seca en el segon.

Folis: 41r.5; 102v.

اسفيداج

'SFYDĠ

Asfidāġ (mineral)

Variants ortogràfiques: 'SFYDĠ اسفيدج; 'SFYDS اسفيداس.

Varietats: blanc de guix ('SFYDĠ L-ĠĠSYN اسفيداج الجصّاصين)

blanc de plom ('SFYDĠ L-RŞŞ اسفيداج الرصاص)

Cat. Blanquet, cerusa, blanc de plom, carbonat de plom.

Cast. Cerusa, albayalde, blanco de plomo.

Qualitat: freda.

Substitut: escòria de **plom** cremada i rentada. (RŞŞ رصاص)

Folis: 20r.19; 22r.15; 23r.2; 26v.20; 27r.6; 27v.8; 29v.4.8; 30v.10; 31r.5.17; 32r.2.15; 32v.13; 33v.5; 36v.9.20; 37v.5; 38v.15.16; 49r.1; 105v.21; 106v.14; 108v.12; 109r.11; 110r.12.

أسل

'SL

Asal (vegetal)

Cat. **Jonc marí.** (Vegeu S'D سعد)

Cast. Junco marino.

Folis: 101r.13.

أشقّ

'ŠQQ

Ušaqq (vegetal, goma)

Cat. **Amoniác.** Goma reïnosa produïda per una planta d'Àfrica (*doreme ammoniae*).

Cast. Amoniaco.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: el seu pes en **mostassa**. (HRDL خردل)
pròpolis. (WSH KW'R L-NHL وسخ كوائر النحل)

Folis: 26v.9; 30v.10.11; 31r.3.5; 31v.6.7; 32v.1.5.6; 37r.6; 39v.9; 43v.21; 50r.19; 102v.

أشنة

'ŠNH

Ušnah (vegetal, fong)

Cat. **Líquén.** Planta tal·lòfita constituïda per la simbiosi d'una alga i un bolet micet, de la qual es troben nombroses espècies.

Cast. Líquen.

Qualitat: entre calenta i freda.

Substitut: el seu pes en **cardamom**. (QRDMN قردمانا)

Folis: 19r.16; 28v.14; 36v.14; 39v.15; 103r; 110r.13.

اصطرك

'ŠTRK

Aštrak (vegetal, goma)

Cat. Estorac. Bàlsem de propietats emol·lients i detergents, que s'extrau de la corfa del *Liquidambar orientalis* o del *Liquidambar styraciflua*.

Cast. Estoraque.

Folis: 100v.20; 102v.

أصل المرجان

'ŠL L-MRĠN

Ašl al-marġān (animal)

Cat. Arrel de corall. Excrescència calissa amb multitud de ramificacions, formada per diferents classes de pòlips als quals serveix d'esquelet comú.

Cast. Raíz de coral.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: el seu pes en **corall**. (BSD بسد)

Folis: 20v.2; 40v.14; 41r.13.14; 55r.8.

افرنجمشك

'FRNĠMŠK

Ifranġamašk (vegetal)

Cat. Alfàbega, alfàbrega. Les diferents fonts àrabs l'identifiquen com ريحان قرنفلّي (alfàbega clavellera). Possiblement es tracta de la varietat *Ocimum basilicum Cinnamon*.

Cast. Albahaca.

Folis: 18v.10.

Nota: l'imatge figurativa d'aquesta planta representa clarament un clavell. La raó que es pot deduir és que el dibuixant hauria confós *alfàbega clavellera* ريحان قرنفلّي amb *claveller* قرنفل, ja que, en àrab QRNFL قرنفل fa referència tant a la flor com a l'espècie, el

girofle, i crec que és aquesta segona aproximació a la que fa al·lusió el nom àrab i ho corroboraria el nom científic. L'altra possibilitat, vista la datació del manuscrit (s.XVII), podria ser que el significat de 'FRNĜMŠK افرنجمشك haja variat en aquella zona (Orient Mitjà) per a designar la flor de clavell. En ambdós casos, està clar que la confusió o evolució parteixen del doble significat de QRNFL قرنفل.

أفسنتين

'FSNTYN

Afsantīn (vegetal)

Cat. **Donzell.** Planta de la família de les compostes, de l'espècie *Artemisia absinthium*.

Cast. Ajenjo.

Folis: 9r.4; 10v.6; 11r.19; 18r.3.

أفعى

'F'

Af'ā (animal)

Cat. **Vibra.** Animal del gènere de rèptils ofidians verinosos.

Cast. Víbora.

La pell

Qualitat: calenta i seca.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: el seu pes en pinyol de **dàtil** cremat (TMR تمر)
i mig pes en **nard**, tots junts. (SNBL سنبل)

El greix

Qualitat: calenta.

Substitut: cervell de **ratpenat**. (HFŠ خفاش)

Folis: 35v.7; 47r.19; 50r.20; 51v.2; 60r.1.

أفيون

'FYWN

Afyūn (vegetal, flor)

Varietats: opi egipci ('FYWN MŞRY أفيون مصري)

Cat. **Opi.** Producte de la dessecació del suc de les cabeces de cascall, emprat com a narcòtic i analgèsic.

Cast. Opio.

Qualitat: freda i seca.

Autoritats referides: ibn Māsawayhi.

Substitut: suc de **mandràgora**. (YBRWH يبروح)

Folis: 10v.18; 12r.7.13; 14r.5; 14v.16.17; 18r.12.13; 22r.18; 24r.5; 25r.13; 26v.19; 27r.2.13; 27v.10; 28r.1.15; 30v.17; 31r.11; 33r.5.16; 37r.15.16; 38v.5; 39v.1; 101r.17; 102v; 105v.17.21; 110r.7.

اقاقيا

'QQY

Aqāqyā (vegetal)

Variants ortogràfiques: QQY قاقيا

Cat. **Goma de Babul**, goma aràbiga. És la goma de l'*Acacia nilotica* de la família de l'acàcia. Gènere d'arbres i arbusts, de la família de les mimosàcies, de fulles generalment compostes, flors agrupades en glomèruls, i fruits en llegum.

Cast. Goma de acacia nilotica, goma aràbiga.

Qualitat: rentada és freda en segon grau, seca en tercer; i la que no s'ha rentat, freda en primer.

Autoritats referides: ibn Māsawayhi.

Substitut: **mimosa**. (QRZ قرظ)

Folis: 15v.5; 21v.14; 23r.16; 27r.10; 27v.1; 30r.1; 31r.15; 32v.10; 33r.4; 33v.5.15; 40r.8; 51r.4.

أقحوان

'QHWN

Uqḥuwān (vegetal)

Cat. Segura. Planta herbàcia perenne (*Chrysanthemum parthenium*), aromàtica i amb capítols de disc groc i de lígules blanques, utilitzada com a tònic estomacal.

Cast. Artemisa.

Folis: 101r.13.

اقليميا

'QLYMY

Iqlīmyā (mineral)

Variants 'QLYM اقليما

ortogràfiques:

Varietats:	calamina daurada	('QLYMY DḤBY	اقليميا ذهبي
	calamina platejada	('QLYMY FḌY	اقليميا فضي

Cat. Calamina. Silicat de zinc hidratat.

Cast. Calamina.

Qualitat: equilibrada entre la calor i el fred.

Autoritats referides: Hunayn.

Substitut: la meitat del seu pes en **litargiri** (MRDSNĠ مرداسنج) blanquejat i rentat.

Folis: 18v.8.17; 20r.8; 20v.2; 21v.14; 22r.16; 22v.16; 23r.3.10; 25r.12; 26r.18; 27v.7; 30v.10; 31r.9; 31v.5; 32v.11; 36v.5; 40v.19; 48r17; 48v.9.

اكليل الملك

'KLYL L-MLK

Iklīl al-malik (vegetal, planta)

Cat. Melilot. Planta lleguminosa papilionàcia (*melilotus officinalis*, L.), anomenada també trèbol olorós.

Cast. Meliloto.

Qualitat: temperada entre la calor i el fred.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: el seu pes en **camamilla**
i la meitat del seu pes en fulles de **figa**.

(BBWNĠ بابونج)
(TYN تين)

Folis: 14r.18; 16r.3; 40v.8; 54v.21; 100v.9; 103r.

أملج

'MLĠ

Amlaġ (vegetala)

Cat. **Mirabolà índic**, amla. Planta del gènere *Phyllanthus emblica*.

Cast. Mirobolano índico.

Folis: 15v.5; 16v.6.7.8; 19r.15; 39r.19; 41v.15.

أمير بارييس

'MYR BRYS

Amīr Bārīs (vegetal)

Variants ortogràfiques: BRBRYS بربريس

Cat. **Berberis**. Gènere de plantes espinoses, especialment l'arbust dit arç blanc o cirer de pastor; confecció àcida del fruit del mateix arbust.

Cast. Berberis.

Sinònim: ZRŠK زرشك.

Folis: 7v.19, 58r.5; 105r.8.

أنزروت

'NZRWT

Anzarūt (vegetal , goma resina)

Variants ortogràfiques: 'NZRT عنزرت; 'NZRWT عنزروت

Cat. **Sarcocola**. Substància reïnosa produïda per un arbust d'Etiòpia i que s'usa en medicina per a fer cicatritzar les ferides.

Cast. Sarcocola.

Qualitat: calenta.

Autoritats referides: ibn al-Bayṭār.

Folis: 12v.9; 17v.6; 22r.17; 24r.3.8.11.15.18.20; 24v.4.16; 25r.1.4.7.11.15.18; 25v.3.5; 26r.9; 27r.2; 29v.3; 30r.13.17; 31r.14; 34v.11.15; 38r.15; 38v.5; 43v.12; 55v.11; 106r.5; 109v.14; 117r.5.

أنك

'NK

Ank (mineral)

Cat. **Plom**. (vegeu 'BR أبار).

Cast. Plomo.

Folis: 38v.13.

أنيسون

'NYSWN

Anīsūn (vegetal)

Cat. **Anís**. Planta umbel·lífera i la seva llavor aromàtica i carminativa.

Cast. Anís.

Folis: 8v.17; 10r.20; 11r.16.19; 47v.3; 100v.10.

اهليلج

'HLYLĠ

ihlīlaġ (vegetal, fruit)

Varietats: mirabolà belèric ('BLYLĠ, ابليلج)
mirabolà negre/ quebol ('HLYLĠ 'SWD/ KBLY, اهلليج أسود/ كابلي)
mirabolà groc ('HLYLĠ 'ŞFR/ FĠĠ, اهلليج أصفر/ فج)
mirabolà xinès ('HLYLĠ ŞYNY, اهلليج صيني)

Cat. Mirabolà. Fruit semblant a la pruna, produït per diferents espècies de plantes combretàcies.

Cast. Mirabolano.

Qualitat: freda en el primer grau, seca en el segon.

Autoritats referides: llibre de *Taġribatayn*.

Substitut: se substitueixen els uns amb els altres.

Folis: 7v.13; 10v.5; 11r.15; 18r.18; 19r.15; 20v.14; 21r.5.19.21; 21v.15.21; 25r.2; 28v.5; 29r.7.10.17; 36r.6; 39r.6.17; 107v.3.

ايرسا

'YRS

Irsā (vegetal, flor)

Cat. Arrel de lliri. (Vegeu SWSN سوسن)

Cast. Raíz de iris.

Folis: 100v.16.

أيل

'YL

Ayl (animal)

Cat. Cérvol.

Cast. Ciervo.

Folis: 9r.10; 15r.5.

باء - Bā'

بابونج

BBWNĜ

Bābūnaĝ (vegetal, flor)

Cat. **Camamilla**. Planta olorosa vivaç, de flors grogues de les quals són fetes infusions medicianls. La flor mateixa.

Cast. Manzanilla.

Folis: 13v.3; 15v.15; 40v.14; 100v.19; 102v.

بادروج

BRDWĜ

Bārdūĝ (vegetal, planta)

Cat. **Alfàbega**, alfàbrega. (Vegeu BSLYQ باسليق)

Cast. Albahaca.

Folis: 102v.

بارزد

BRZD

Bārzad (vegetal, goma)

Cat. **Gàlban**. Goma resina groguenca semblant a l'asafètida, que s'extreu de certes plantes asiàtiques i africanes del gènere *Ferula*.

Cast. Gálbano.

Qualitat: seca en el segon i calenta en el tercer.

Substitut: el seu pes i mig en **opopònac**. (ĜWŠYR جواشير)

el seu pes en **sagapín**. (SKBYNĜ سكبينج)

Sinònim: QNNH فنة.

Folis: 37r.6; 41r.19; 43v.21; 53r.15; 102v.

باز

BZ

Bāz (animal)

Cat. **Falcó.** Ocell carnisser de diferents espècies i gèneres de la família de les falcònides, i especialment del gènere *Falco*, que en l'edat mitjana es criaven per a caçar coloms, conills i altra caça menor.

Cast. Halcón.

Folis: 47r.9; 58v.11.

باسليق

BSLYQ

Bāslīq (vegetal, planta)

Cat. **Alfàbega,** alfàbrega. Planta herbàcia anual (*Ocimum basilicum*), molt olorosa, de flors blanques o rosades i fulles senceres.

Cast. Albahaca.

Sinònim: BRDWĚ بادروج; HMHM حماحم; RYHN ريحان;
ʾFRNĚMŠK *افرنجمشك

Folis: 18r.16; 18v.3.

باقلا

BQL

Bāqlā (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: BQLH باقلا; BQL بقل; BQLY باقلي; BQLH باقله;
BQL باقل.

Cat. **Fava.** Planta lleguminosa de grana comestible.

Cast. Haba.

Qualitat: la seca és freda amb una mica de sequedat. La fresca és poc humida.

Autoritats referides: llibre de *Tağribatayn*.

Substitut: **girambel·la.** (ʾMLĚ أملج)

Folis: 11r.11; 14v.13; 15r.4; 15v.1.7.15.16; 41v.6; 42v.12; 56r.1; 103r.

بان

BN

Bān (vegetal)

Cat. **Arbre de l'oli de ben.** Arbre de la família de les moringàcies.

Cast. Moringa, ben.

Folis: 16v.10.

بخور مريم

BḤWR MRYM

Buḥūr Mariam (vegetal)

Cat. **Ciclamen,** artanita. Planta primulàcia d'aplicacions medicinals.

Cast. Ciclamen.

Folis: 35r.20.

بزر الرشاد

BZR L-RŠD

Bazr al-rašād (vegetal, llavor)

Cat. **Morritort.** (Vegeu ḤRF حرف)

Cast. Mastuerzo.

Folis: 44v.17.

بسباسة

BSBSH

Basbāsa (vegetal, planta)

Cat. **Macís.** Pellofa fina, olorosa i de color de canyella, que té la nou moscada.

Cast. Macias.

Folis: 102v.

بَسْد

BSD

Bussad (animal)

Cat. **Corall.** Espècie de políper, el suport calcari del qual, vermell, blanc o negre, és utilitzat en joieria.

Cast. Coral.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: el seu pes i mig en **corall**. (MRĠN مرجان)

Folis: 40v.18; 41r.13

بِسْر

BSR

Bisr (vegetal, fruit)

Cat. **Dàtil verd.** El que encara no ha madurat.

Cast. Dàtil verde.

Folis: 10v.12; 21v.21.

بِسْفَايْج

BSFĀYĠ

Bisfāyġ (vegetal)

Cat. **Polipodi.** Planta de la família de les falgueres.

Cast. Polipodio.

Folis: 7v.14.

بصل

BŞL

Başal (vegetal)

Cat. **Ceba**. Planta de la família de les liliàcies; *Allium cepa* L.

Cast. Cebolla.

Qualitat: calenta en el quart.

Substitut: **canella**. (DR ŞYNY دار صيني)

Folis: 18r.7; 35r.14; 41v.1; 45v.6; 47v.19.

بطم

BṬM

Baṭm (vegetal, arbre)

Cat. **Cornicabra**. (vegeu ḤBH ḤDR' حبة خضراء)

Cast. Cornicabra.

Folis: 53r.10; 102v.

بطيخ

BṬYḤ

Baṭīḥ (vegetal, fruit)

Cat. **Meló**. Planta cucurbitàcia i el seu fruit.

Cast. Melón.

Folis: 9r.1; 57r.19; 59v.14.

بقّ

BQQ

Baqq (insecte)

Cat. **Xinxà**. Insecte hemípter de l'espècie *Cimex lectularius*, de color rogenc fosc i de forma gairebé el·líptica i aplanada, que habita principalment dins escletxes de les parets i del paviment i dins coixins i robes del llit, on xucla la sang dels homes produint-los picades irritants.

Cast. Chinche.

Folis: 13r.12.

بقر

BQR

Baqar (animal)

Cat. **Vaca**. Femella adulta de l'espècie bovina.

Cast. Vaca.

Folis: 41v.11; 59r.2; 61v.5.

بلخش

BLHŠ

Balḥaš (mineral)

Cat. **Balaix**. Varietat del robí, d'un color vermell pàl·lid.

Cast. Balaje.

Folis: 63v.13.

بلسان

BLSN

Balsān (vegetal, goma)

Cat. **Bàlsam**. Substància resinosa aromàtica que flueix de certs arbres.

Cast. Bálsamo.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: oli d'oliva vell, una vegada i mitja. (ZYT L-ʾNFQ زيت أنفاق)

Folis: 11v.5; 46r.7.

بلور

BLLWR

Billaur (mineral)

Cat. **Cristall**. El quarç hialí o cristall de roca i per analogia nom d'un vidre blanc d'una gran transparència.

Cast. Cristal.

Folis: 19v.1; 64r.14; 105r.5; 107r.6.

بلوط

BLLWṬ

Ballūṭ (vegetal, fruit)

Cat. **Bellota**, aglà, gla. La paraula en àrab també designa el seu arbre, l'**alzina**. Arbre de la família de les cupulíferes: *Quercus ilex* L. Es fa d'una altària de dos a quinze metres; és molt espès de rama; té les fulles coriàcies, persistents, oblongues, enteres o dentades amb espines, d'un verd fosc per damunt i blanques-tomentoses per davall; fa el fruit (gla) de forma oblonga acabat en una punteta i per l'altre extrem ficat dins una cúpula semiesfèrica, gris-tomentosa.

Cast. Bellota o encina.

Folis: 10r.13; 39v.16; 44r.18.

بليج

BLYLĜ

Balīlaĝ (vegetal)

Variants ortogràfiques: ʾBLYLĜ ابليلج.

Cat. mirabolà belèric. (Vegeu ʾHLYLĜ اهليلج)

Cast. mirabolano belérico.

Folis: 19r.2; 39r.9.11.21.

بنج

BNĜ

Bunĝ (vegetal)

Varietats: jusquiam blanc (BNĜ ʾBYḌ بنج أبيض)

jusquiam negre (BNĜ ʾSWD بنج أسود)

Cat. **Jusquiam**. Planta herbàcia de la família de les solanàcies (*Hyoscyamus sp.*), usada en medicina com a calmant, de la qual en cal destacar el jusquiam blanc (*H. albus*) i el jusquiam negre (*H. niger*). És més coneguda en català amb el nom d'herba queixalera.

Cast. Beleño.

Qualitat: freda i seca en el tercer grau.

Substitut: un terç del seu pes en **jusquiam negre**. (BNĜ ʾSWD بنج أسود ثلث وزنه)

Folis: 10v.19; 17r.4; 39r.6; 42r.2.10; 59r.20; 62v.9; 103r.

بندق هنديّ

BNDQ HNDY

Bundūq hindī (vegetal)

Cat. **Avellana índica**, avellana indiana. Nom dels mirobalans. Possiblement, es refereix als mirabolans índics que són mirabolans quebuls collits abans de madurar.

Cast. Avellana índica, abalban.

Autoritats referides: el llibre del *Minhāĝ*.

Sinònim: RTTH رتّة.

Folis: 42v.13; 47v4.

بنفسج

BNFSĜ

Banafsaĝ (vegetal, flor)

Variants ortogràfiques: BNFSYĜ بنفسج.

Cat. **Viola**. Planta violàcia de flors molt oloroses. Flor del violer.

Cast. Viola.

Folis: 7v.20; 12r.4; 12v.4.12; 13v.7; 14v.5.7; 15v.15; 16r.2.13; 26r.2.3; 101r.1; 101v.5; 103r.

بورق

BWRQ

Būraq (mineral)

Cat. **Bòrax**. Borat sòdic bàsic hidratat, mineral que cristal·litza en el sistema monoclínic, opac o transparent, incolor o de color grisenc, verd o blau, usat en medicina i en la indústria, i amb lluentor grassa.

Cast. Bórax.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau

Substitut: el doble i mig del seu pes en **sal de** (MLĤ L-ĜYN ملح العجين) **pastellets**.

Folis: 15v.11; 18v.18, 19v.6; 20v.5; 22r.7; 23v.6; 34v.15; 41v.15.17; 62r.12.14.

بورق العجين

BWRQ L-YĜN

Būraa al-‘aĝīn (mineral)

Cat. **Nitre**, salnitre. Nitrat de potassi, substància de gust salat i fresc, oxidant enèrgic emprat en la fabricació d'explosius i com a adob mineral.

Cast. Nitro.

Sinònim: BWRQ MLĤYY بورق ملحی

Folis: 19v.6; 62r.12.

بوش دربندي
BWŠ DRBNDY

Būš darbandī

Segons Avicenna: “és quelcom que es porta d’Armènia i es troba als unglots d’ovella”.

Folis: 103r.

بومة

BWMH

Būma (animal)

Cat. **Mussol**, au nocturna.

Cast. Buho.

Folis: 102v.12.

بيض الدجاج

BYḌ L-DĠĠ

Bayḍ al-daġāġ (animal)

Cat. **Ou de gallina**.

Cast. Huevo.

Qualitat: el blanc és fred i humit; el rovell és calent i humit i la closca és freda i seca.

Autoritats referides: llibre del Masihī.

Substitut: *de la clara*

extret de grans de **codony**

(SFRĠL السفرجل)

i mucílag de **goma**

(ŠMG الصمغ)

o mucílag de llavors de **saragatona**.

(QṬWN قطونا)

del rovell

farina de **fava**

(BQL الباقلا)

i un poc de **safrà**.

(ZʿFRN زعفران)

de la closca

el seu pes en **magraneta de corb**.

(TRṬYṬ طرائيث)

Folis: 9r.16; 14v.18; 15v.9; 17r.14.17; 17v.16; 23v.16; 25v.12; 26v.11.14; 27r.3.8; 29v.10; 32v.16; 33r.8; 37r.13; 39r.3; 39v.6; 40v.12; 41v.14; 42r.18; 42v.4; 55r.1; 57r.12; 62r.10; 101r.7; 105v.19; 106v. 21; 107r.11; 107v.12.15; 108r.4.

بيض النعام

BYḌ L-N‘M

Bayḍ al-na‘ām (animal)

Cat. **Ou d'estruç.**

Cast. Huevo de avestruz.

Substitut: *per a les úlceres*

oligist

i **plom** negre cremat i rentat.

per a eliminar la blancor

test xinès rentat

o **cranc marí** cremat i rentat.

(ŠDNĜ الشادنج)

(‘BR والابار المحرق المغسول)

(HZF خزف صينيّ مغسول)

(SRṬN BḤRY أو سرطان بحريّ محرق مغسول)

Folis: 20r.19; 57r.17; 106v.21; 107v8.17.

بيلسان

BYLSN

Bīlsān (vegetal)

Variants ortogràfiques: BLYSN بليسان.

Cat. **Saüc.** Arbre de la fam. de les caprifoliàcies de fulles i flors medicinals.

Cast. Saúco.

Folis: 35v.5.8.

Tاء - Ta'

تربد

TRBD

Tubrid (vegetal, arrel)

Cat. **Turbit.** Planta convolvulàcia de les Indies, de l'espècie *Operculina turpethum*, d'arrels tuberoses i purgants.

Cast. Turbít.

Folis: 11r.4.17.

ترمس

TRMS

Turmus (vegetal, llavor)

Cat. **Tramús,** llobí. Llavor d'una planta lleguminosa de l'espècie *Lupinus albus*, de flors trasovato-oblongues peloses pel revers, flors grans blanques alternes o geminades en raïms curts, llavors grosses blanques llises i lenticulars.

Cast. Altramuz.

Folis: 13r.4.

تفاح

TFH

Tuffāh (vegetal, fruit)

Cat. **Poma.** Fruit de la pomera, que és de forma esferoidal o més o menys rodona, de color variable entre verd, groc i vermell, i d'una grossària que oscil·la entre tres i deu centímetres de diàmetre.

Cast. Manzana.

Folis: 16r.16; 57v.15.

تمر

TMR

Tamr (vegetal, fruit)

Cat. **Dàtil.** Fruit de la palmera datilera (*Phoenix dactylifera*), de forma el·lipsoidal prolongada, d'uns quatre centímetres de llargària, que es menja fresc o confitat.

Cast. Dátil.

Folis: 62r.2; 109r.17; 109v.1.

تمر هندي

TMR HNDY

Tamr hindī (vegetal)

Cat. **Tamariu,** tamarit. Fruit del tamarindi, arbre de la família de les lleguminoses, espècie *Tamarindus indica*, que es fa a regions tropicals i té el fruit comestible i medicinal.

Cast. Fruto del Tamarindo.

Folis: 7v.17; 10v.14; 31v.8.

توبال الحديد

TWBL L-ḤDYD

Tūbāl al-ḥadīd (mineral)

Cat. **Escòria de ferro.** Matèria vidrienca que es produeix en els metalls quan s'elaboren en els forns de fundició.

Cast. Escoria de hierro.

Qualitat: freda i seca.

Substitut: el seu pes en **escòria de ferro** (ḤBT̄ L-ḤDYD **خبث الحديد**)
i mig pes en **perles petites** (LW' LW' **لؤلؤ**)

Sinònim: ḤBT̄ L-ḤDYD **خبث الحديد**.

Folis: 36v.11; 46r.1.

توبال النحاس

TWBL L-NḤS

Tūbāl al-nuḥās (mineral)

Cat. Escòria de coure. Matèria vidriena que es produeix en els metalls quan s'elaboren en els forns de fundició. (Vegeu NḤS نحاس)

Cast. Escoria de cobre.

Qualitat: calenta en el segon grau.

Substitut: dos terços del seu pes o el seu pes en **coure** cremat. (NḤS نحاس)

Folis: 18v.9; 20r.19; 21v.3; 22r.6; 27r.11; 28v.15; 31r.13; 36v.11; 43r.17; 43v.1; 52r.20; 62r.7; 108.15.

توتيا

TWTY

Tūtiā (mineral)

Varietats:	marina	(BḤRY بحري)
	<i>ḥašarī</i>	(ḤŠRY حشري)
	xinesa	(ŠYNY صيني)
	<i>kirmanī</i>	(KRMNY كرمانی)
	<i>maḥmūdī</i>	(MḤMWDY محمودي)
	<i>ma'dinī</i>	(M'DYNY معدني)
	índica	(HNDY هندي)

Cat. Tutia. Òxid de zinc, usat com a medicament.

Cast. Tutia.

Qualitat: freda en el primer grau i seca en el segon.

Autoritats referides: el llibre de *Taḍkira*; Ibn Kammuna; al-Ṭabarī.

Substitut: el seu pes en **antimoni** d'Isfahan (ʾTMD إئمد)
i **perles** petites. (LWʾLWʾ اللؤلؤ)

Folis: 18v.8; 19r.10; 20r.7.18; 20v.2.4.13; 21v.3.4.12.21; 22v.14; 23v.1; 25v.22; 26r.4; 28v.5.15; 29r.3.11.16; 29v.2.8.11.18; 30r.3.12; 31r.15; 31v.15.16; 34r.21; 36v.3; 37v.1; 38v.14; 41v.5; 42v.21; 43r.6.9; 45r.12; 50v.12; 52r.7.20; 54v.3; 58r.19; 59v.18; 60r.4; 105r.9; 107r.3; 107v.10; 108r.5.19; 108v.16; 109r.11; 109v.8; 110r.5.

تيس

TYS

Tis (animal)

Cat. **Cabró.** Mascle de la cabra.

Cast. Cabrón.

Folis: 40v.2. 103r.

تين

TYN

Tin (vegetal, fruit)

Cat. **Figa.** Fruit de l'arbre *Ficus carica*, del qual hi ha nombroses varietats que es distingeixen principalment pel color de la pell i per la forma més o menys llarguera.

Cast. Higo.

Folis: 9v.2; 40v.14; 43v.20; 50r.4; 102v.

ثاء - Ta'

ثلح

TLH

Tilḥ

No s'ha pogut identificar.

Folis: 8v.1.

ثمرة قاتل أبيه

TMR QTL 'BYH

Tamra qātil 'abīh (vegetal)

Cat. **Arboç**, arbocer. Planta de la família de les ericàcies: *Arbutus unedo* L.

Cast. Madroño.

Qualitat: calenta i seca.

Folis: 43v.3.

ثوم

TWM

Tawm (vegetal, bulb)

Cat. **All**. Planta liliàcia: *Allium sativum* L.

Cast. Ajo.

Folis: 105r.12.

Ĝīm - جيم

جبسين

ĜBSYN

Ĝibsīn (mineral)

Cat. **Guix**. Sulfat de calci hidratat, que, en deshidratar-se parcialment per la calcinació, dóna una substància blanca que, feta pasta amb aigua, s'endureix ràpidament i per això s'empra en la construcció i en l'escultura.

Cast. Yeso.

Sinònim: ĜṢ جصّ.

Folis: 38v.16; 46r.21; 48r.7.

جبين

ĜBN

Ĝubn (animal)

Cat. **Formatge**. Matèria alimentícia que s'obté coagulant la llet, esprement-ne el serigot i consolidant la massa presa.

Cast. Queso.

Folis: 8r.7; 59v.4.

جزر برّي

ĜZR BRRY

Ĝazar barrī (vegetal)

Cat. **Carlota**, pastanaga. Planta umbel·lífera del gènere *Daucus*, principalment la *Daucus Carota*, de tronc dret i ramificat en branques esteses, fulles dentades, flors blanques o rosades, i arrel comestible de forma cònica i de color variable entre vermell i groc o blanquinós.

Cast. Zanahoria.

Folis: 9r.3.

جشميزج

ĜŠMYZĜ

Ĝašmīzaĝ (vegetal)

Variants ortogràfiques: ĤŠMYZĜ چشميزج; TŠMYZĜ تشمیزج.

Cat. **Cassia Absus** L.. Petita planta ànnua que creix a l'Índia, a l'interior d'Àfrica, del Shinar d'on es porten les llavors a Egipte en el qual es coneixen sota el nom de Chichim, Cishmé, Tchechum, etc., i s'empra des de fa molt de temps contra l'oftàlmia.

Cast. *Cassia Absus* L.

Qualitat: calenta i seca.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: la meitat del seu pes en **sarcocol·la** (°NZRWT أنزروت)
i una quarta part en **balàustria**. (ĜLNR جلنار)

Sinònim: ŠŠMK ششمك.

Folis: 17v.4; 43v.8

جعدة

Ĝ‘DH

Ĝa‘dah (vegetal, planta)

Cat. **Teucrí**. Forma catalanitzada del nom del gènere *Teucrium*, de plantes labiades. Probablement, en aquest cas es tracta del timó blanc.

Cast. *Teucrium*.

Qualitat: calenta en el segon grau i possiblement, en tercer.

Substitut: **api**. (QṬRSLYWN قطراساليون)
el seu pes en **càssia**. (SLYHH سليخة)

Folis: 34v.7; 44r.1.

جلنار

ĜLNR

Ĝulnār (vegetal, flor)

Cat. **Balàustria**, Balàustia. Flor del magraner silvestre.

Cast. *Balausta*.

Qualitat: freda i seca en el primer

Autoritats referides: llibre del *Minhāġ*; Avicenna; Ḥawāṣ d’Ibn Zuhr.

Substitut: **petxines** cremades. (ṢDF صدف)
escorça de **bellota**. (BLLWṬ البلوط)
arrel de **magraner**. (RMN الرمان)

Folis: 10r.12; 16r.9; 33v.15; 43v.13; 44r.14.19; 57v.17; 103r.

جندبیدستر

ĜNDBYDSTR

Ĝundabīdastar (animal)

Variants ortogràfiques: ĜNDDSTR جندادستر; ĜNDBSTR جندباستر.

Cat. Castori. Espècie d'ungüent pardós i aromàtic, segregat per una glàndula especial que té el castor a cada banda de l'aparat genital.

Cast. Castóreo.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: el seu pes en **càlam** (WĜĜ وچ)
amb mig pes en **pebre**. (FLFL فلفل)
coleòpters morts i cremats. (ĤNFS خنافس)

Folis: 11v.18; 12v.7; 44r.7; 48r.12; 101r.5.

جواشیر

ĜWŠYR

Ĝwāšīr (vegetal, resina)

Variants ortogràfiques: ĜWŠYR جواشیر.

Cat. Opopònac. Resina olorosa, amargant, de color rogenca, que s'extreu de l'arrel de la planta *Opoponax opoponax*.

Cast. Opopónace.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: al-Ṭabarī; Avicenna; Ḥubaiš.

Substitut: llet de **figa**. (TYN تين)
el seu pes en **gàlban**. (BRZD بارزد)
fèrula. (ʿŠQ أشق)

Folis: 12v.7; 41r.23; 43v.13; 50r.19.

جوز

ĜWZ

Ĝawz (vegetal, fruit)

Cat. **Nou.** Nom donat al fruit de certs arbres que té certa analogia de forma amb el del noguer.

Cast. Nuez.

Folis: 15r.13; 17r.3; 39v.16; 44v.3; 51v.10; 62v.13; 103r.

جوز بوا

ĜWZ BW

Ĝawz buwā (vegetal, fruit)

Variants ortogràfiques: ĜWZWBW جوزوبوا.

Cat. **Nou moscada,** noscada. Fruit de diferents plantes miristicàcies, i especialment de la *Miristica officinalis*, carnós, esferoidal, de color verd pàl·lid, que s'usa com a condiment aromàtic i com a productor d'un oli medicinal

Cast. Nuez moscada.

Qualitat: calenta i suau en el tercer grau.

Folis: 44v.1; 49v.11.

جوز مائل

ĜWZ MĪL

Ĝawz māīl (vegetal)

Cat. **Nou de mètèl.** Planta herbàcia (*Datura metel*), robusta, fortament tòxica i utilitzada en jardineria.

Cast. Nuez de metel.

Folis: 103r.

حاء - Ḥā'

حاشا

ḤṢ

Ḥāšā (vegetal)

Cat. **Timó blanc.** Mata de la família de les labiades, molt semblant al timó mascler, però de flors més petites i de glomèruls florals més petits i disposats en inflorescència laxa, que es fa a les brolles i erms de les contrades mediterrànies seques o subàrides (*Teucrium polium* ssp. *capitatum*).

Cast. Tomillo blanco.

Folis: 102v.

حبارى

ḤBR

Ḥubārā (animal)

Cat. **Hubara.** És un pioc salvatge de la família dels *Otidids*.

Cast. Hubara.

Qualitat: el pedrer és calent i sec.

Substitut: *de la vesícula*

vesícula de l'ànguila. ('QB العقاب)

del pedrer

Vesícula de **grua**. (KRKY كركي)

Folis: 20r.18; 56v.8.9; 57v.17.18.

حبة خضراء

ḤBH ḤḌR'

Ḥabba ḥaḍra' (vegetal, arbre)

Cat. **Cornicabra**, noguerola, terebint. Planta de la família de les terebintàcies: *Pistacia Terebinthus* L.. És un arbust caducifoli, d'olor resinosa, flors en panícules compactes i fruits drupacis rojos, que es fa principalment en sòls pedregosos i calcinals.

Cast. Cornicabra.

Sinònim: BṬM بطم.

Folis: 45r.6; 53r.11.

حبة سوداء

ḤBBH SWD'

Ḥabbah sawdā' (vegetal, llavor)

Variants ortogràfiques: ḤB SWD حب سودا

Cat. **Pebretra**. Planta herbàcia (*Nigella sativa*), d'aspecte molt semblant a l'aranya, que es conreava per les propietats medicinals de les llavors, apreciades també com a condiment.

Cast. Ajenuz.

Sinònim: ŠWNYZ شونيز.

Folis: 25r.19.

حجر

ḤĠR

Ḥaġar (mineral)

Varietats:	atzurita	(ḤĠR 'RMNY)	(حجر أرميني)
	antimoni	(ḤĠR 'ŞFHNY)	(حجر أصفهاني)
	pedra tosca	(ḤĠR L-ḤFF)	(حجر الخفاف)
	mola	(ḤĠR L-RḤ)	(حجر الرحي)
	pedra calcinal	(ḤĠR QLS)	(حجر قلس)
	pedra sabonera	(ḤĠR MŞRY)	(حجر مصري)

Cat. **Pedra. Atzurita:** Carbonat de coure. **Antimoni** (Vegeu ʾاِثْمِد ʾIṬMD). **Pedra tosca** (Vegeu ڤِخْفَاف ḤFF). **Mola**, pedra de moldre (Vegeu MSN مَسْن مَسْن). **Pedra calcinal:** la que serveix per a fer-ne calç mitjançant la cocció. **Pedra sabonera**, esteatita: hidrosilicat de magnèsia i alúmina, de color blavenc i de duresa comparable a la del sabó.

Cast. Piedra. Azurita. Antimonio. Piedra pómez. Muela. Caliza. Piedra de jabón, esteatita.

Folis: 23v.10; 40r.6; 49r.9; 56v.15; 60v.10.14; 63r.1.3.4; 106r.2; 107r.3.

حديدي

ḤDYD

Ḥadīd (mineral)

Cat. **Ferro.** Metall mal-leable, dúctil i molt tenaç, de color gris, magnètic i fàcilment oxidable, de pes atòmic 55'85, i que s'usa molt com a primera matèria en la indústria i en les arts.

Cast. Hierro.

Folis: 39v.3; 43r.14.16; 45v.20; 46r.1; 60v.6; 100v.14.

حردون

ḤRDWN

Ḥardūn (animal)

Cat. **Salamandra.** Amfibi urodel de l'espècie *Salamandra maculata*, semblant a un llangardaix de color negre vellutat amb taques grogues a cada costat, al qual s'atribueix la propietat de poder viure dins el foc.

Cast. Salamandra.

Sinònim: SMNDL سمندل.

Folis: 106r.14; 106v.21; 107v.8; 108r.7; 117r.6.

حرف

ḤRF

Ḥurf (vegetal, llavor)

Cat. Morritort. Planta crucífera de l'espècie *Lepidium sativum*, de fulles inferiors pinnatífides i les superiors linears, i raïm fructífer llarguet i bastant fornit, flors blanques i silícules ovalades i alades.

Cast. Mastuerzo.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: el seu pes en **mostassa** roja. (ḤRDL الخردل)

Sinònim: BZR RŠD بزر الرشاد.

Folis: 44v.17.

حرملة

ḤRML

Ḥarmal (vegetal)

Cat. Harmala. Planta zigofil·làcia de fulles multífides, flors blanques i fruit capsular amb llavors que s'empren com a sudorífiques i antihelmíntiques.

Cast. Harmala.

Folis: 13r.7; 17r.14; 102v; 107r.12.

حرير

ḤRYR

Ḥarīr (animal)

Cat. Seda. Fibra fina, forta, llustrosa, amb què fabriquen llurs capolls diferents larves d'insectes, especialment l'oruga del *Bombyx mori* (*cuc de seda*); fil fet amb aquesta fibra, i teixit fet amb aquest fil.

Cast. Seda.

Folis: 11v.7; 12v.16; 19r.19; 22r.19; 22v.19; 23v.13; 26r.10; 26v.13; 45r.7.

حسك

HSK

Hasak (vegetal, planta)

Cat. Obriülls, tríbol, queixals de vella, punxarodes. Planta zigofília de l'espècie *Tribulus terrestris*, ajaguda, de 10 a 60 cm, pelosa, de fulles oposades i paripinnades, de flors grogues, solitàries i axil·lars, i de fruits de contorn pentagonal, formats per cinc cocs durs i espinosos.

Cast. Abrojos.

Folis: 103r.

حصرم

HŞRM

Hişrim (vegetal; fruit)

Cat. Agràs. Raïm verd que encara no s'ha assaonat.

Cast. Agraz.

Folis: 20v.12.18; 21r.2.7.8; 28v.9; 35v.8.19; 36r.3; 37r.3; 45r.8.

حوض

HDD

Huḍaḍ (vegetal, fruit)

Cat. Goji, baia de goji. Fruit de la planta *Lycium barbarum*, de forma allargada i de color vermell, aproximadament de la mida d'una pansa, que se sol comercialitzar assecat i és apreciat per les propietats medicinals, tonificants i nutritives que se li atorguen.

Cast. Baya de goji.

Qualitat: seca en el segon grau, temperada entre la calor i el fred.

Autoritats referides: llibre de la *Dahira*.

Substitut: un quart del seu pes en **arç**. (FYLZHRĚ **فيلزهرج**)
el seu pes en **areca**. (FWFL **فوفل**)
i **sàndal groc**. (ŞNDL ŞFR **صندل أصفر**)

Sinònim: H̄WLN **خولان**.

Folis: 12v.1.8; 15r.14; 15v.3.8; 17v.10; 21v.4; 29r.17; 31r.16; 33v.5.10; 35v.13; 36r.7.8; 44v.4.15; 52v.18; 103r.

حلبة

ḤLBH

Ḥulba (vegetal, llavor)

Cat. **Fenigrec.** Planta lleguminosa de l'espècie *Trigonella foenum graecum* L., que és una herba que es fa de 80 cm. d'altària i té les flors sèssils i els llegums llargs i gairebé cilíndrics.

Cast. Fenogreco.

Qualitat: seca en el primer grau i calenta en el segon.

Substitut: *per a dissoldre*

el seu pes en **cornicabra**. (ḤBH ḤḌR' حبة خضراء)

per a calmar el dolor

llavors de **lli**.

(KTTN كتان)

Folis: 17r.9.11.18; 17v.1; 41v.12; 42r.12; 45r.4; 102v; 106r.6.

حلتيت

ḤLTYT

Ḥiltīt (vegetal, resina)

Cat. **Asafètida**, resina d'asafètida. Resina gomosa, semblant a la reïna, d'olor forta i sabor amargant que flueix naturalment o per incisions profundes realitzades en el coll de l'arrel de la *Ferula assafoetida*, que havia estat emprada com a antiespasmòdics, expectorant, antihelmíntica i emmenagoga.

Cast. Asafétida.

Qualitat: la que fa pudor és calenta en el principi del quart grau. La de bon olor és menys calenta.

Substitut: el seu pes en **arrel d'asafètida**

(MḤRWṬ محروث)

i dos terços del seu pes en goma de **ruda**.

(SDB سداب)

Folis: 8v.2.4; 35r.3; 44v.20.

حماحم
ḤMḤM

Ḥamāḥim (vegetal, planta)

Cat. **Alfàbega**, alfàbrega. (Vegeu BSLYQ باسليق)
Cast. Albahaca.

Folis: 103r.

حماما
ḤMM

Ḥamāmā (vegetal)

Cat. **Amom**. Nom donat a diverses plantes exòtiques, del gènere *Amomum*, les llavors de les quals s'empren com a aromatitzants i en medicina.
Cast. Amomo.

Folis: 62v.1.

حمامة
ḤMMH

Ḥamāma (animal)

Cat. **Colom**. Ocell de diferents gèneres de la família de les colúmbides, particularment les varietats domesticades del gènere *Columba*.
Cast. Paloma.

Qualitat: la seua sang és calenta tirant a humida.
Autoritats referides: Avicenna.

Folis: 32r.16; 46r.21.

حندقوق

ḤNDQWQ

Ḥandaqūq (vegetal, planta)

Cat. Melilot. (Vegeu ʾKLYL L-MLK اكليل الملك)

Cast. Meliloto.

Folis: 103r.

حنضل

ḤNDL

Ḥanḍal (vegetal)

Cat. Coloquinta, coloquinta. Planta cucurbitàcia de l'espècie *Citrullus Colocynthis*.

Cast. Coloquinta.

Folis: 31v.2.5; 36r.5.

حنطة

ḤNṬH

Ḥanṭa (vegetal, llavor)

Cat. Blat. Nom de diverses espècies de plantes gramínies del gènere *Triticum*.

Cast. Trigo.

Folis: 42r.8; 47r.3; 55v.13; 62r.9; 102v.

حواري

ḤWRY

Ḥuwārī (vegetal)

Cat. Farina molt fina.

Cast. Harina muy fina.

Folis: 62r.12.

حور

ḤWR

Ḥawr (vegetal)

Varietats: àlber negre (ḤWR RWMY حور روميّ)

Cat. **Àlber**, Pollancre. Arbre de la família de les salicínies: *Populus alba* L.. Se fa molt alt (fins a 30 metres); té el tronc dret amb l'escorça blanquinosa; fulles ovals orbiculars, anguloses o dentades desigualment, verdes per damunt i molt blanques tomentoses per sota; peciol rodonenc.

Cast. Álamo blanco.

Folis: 59r.5.

حولزون

ḤLZWN

Ḥalazūn (animal)

Cat. **Caragol**, cargol. Mol·lusc de la família del helícids, de diferents espècies del gènere *Helix*, que es distingeix principalment per tenir el cos (la *banya*) dins una closca en espiral.

Cast. Caracol.

Folis: 36v.8.

حي العالم

ḤY L-‘LM

Ḥay al-‘ālam (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: ḤY L-‘LM حي العلم

Cat. **Sempreviva**, consolva, matafoc. Planta de diverses espècies del gènere *Helichrysum*, en què les bràctees involucrals conserven molt de temps llur color groc daurat.

Cast. Siempreviva.

Folis: 29r.1.3.8.9.13.

حاء - Ḥā'

خاتمية

ḤTMYH

Ḥatmiya (vegetal, flor)

Cat. Malví. (Vegeu ḤṬMY خطمي)

Cast: Malvavisco.

Folis: 106r.6.

خبازي

ḤBZY

Ḥubāzī (vegetal, flor)

Cat. Malva. Planta de diferents espècies del gènere *Malva*, i principalment la *Malva silvestris*, de tronc ramós i quasi recte, fulles acorades, peludes, de cinc a set lòbuls obtusos i dentats, i de flors blavenques, morades o vermelles.

Cast. Malva.

Folis: 17v.4.

خبث الحديد

ḤBT L-ḤDYD

Ḥabaṭ al-ḥadīd (mineral)

Cat. Escòria de ferro. (Vegeu TWBL L- ḤDYD توبال الحديد)

Cast. Escoria de hierro.

Autoritats referides: Al-Tamīmī.

Substitut: el doble pes i mig en **perles** petites.
el seu pes en **escòria de ferro**.

(LW' LW' لؤلؤ)
(TWBL L- ḤDYD توبال الحديد)

Folis: 43r.16; 45v.20.

خرء الفأر

HR' L-F'R

Hir' al-fa'r (animal)

Cat. Excrement de ratolí.

Cast. Excremento de ratón.

Folis: 23r.6; 34v.7.20; 45v.7; 54r.15; 55v.8; 109r.17.

خربق

HRBQ

Harbaq (vegetal)

Variants ortogràfiques: HRBK خربك.

Varietats: el·lèbor blanc (HRBQ 'BYD خربق أبيض)

el·lèbor negre (HRBQ 'SWD خربق أسود)

Cat. **El·lèbor.** Nom de diferents plantes ranunculàcies del gènere *Helleborus*.

Cast. Eléboro.

Folis: 15v.12; 32v.5; 35r.3.4.

خردل

HRDL

Hardal (vegetal)

Cat. **Mostassa.** Planta crucífera de l'espècie *Sinapis alba*, anomenada també mostassa blanca, de tronc poc ramós, fulles grosses pinnatífides, flors grogues i siliqües oblongues amb les llavors petites i d'un groc molt clar que tenen propietats laxants si són senceres, i revulsives si estan aixafades.

Cast. Mostaza.

Folis: 13r.14; 39v.15; 44v.19.

خرزة الريع

HRZT L-RY'

Hurzat al-rī' (animal)

Cat. Cauri. Vegeu (SWR L-HND سوار الهند)

Cast. Cauri.

Folis: 50v.7.

خرزة أيوب

HRZT 'YYWB

Hurzat 'ayūb (animal)

Cat. Cauri. Vegeu (SWR L-HND سوار الهند)

Cast. Cauri.

Folis: 50v.6.

خرّوبة

HRRWBH

Harrūba (vegetal, fruit)

Cat. Garrofa. El fruit del garrofer, que és indehiscent, polisperm, de color bruna i de forma llarguera i aplanada amb coberta coriàcia i polpa carnososa però no molla. Al manuscrit és usada com a unitat de pes.

Cast. Algarroba, garrofa.

Folis: 11r.6; 17v.10; 18r.12; 22v.15.19; 24r.6; 25r.13; 29v.5.

خزف

HZF

Hazaf (mineral)

Cat. Test. Bocí d'un objecte de terrissa trencat. També, pot referir-se a ceràmica.

Cast. Tiesto.

Substitut: Argila xinesa (ĠDR ṢYNY غضار صيني)

Folis: 20v.2; 22r.10; 26r.16; 34r.19; 45v.16.17; 50v.2; 57r.20; 58r.3.

خسّ

HSS

Hiss (vegetal, planta)

Cat. **Encisam**, ensiam, enciam. Conjunt de bocins de verdura, hortalissa, olives, etc., amanits amb oli, sal, vinagre, per a menjar-se abans dels plats principals o durant la menjada d'aquests.

Cast. Ensalada.

Substitut: el seu pes o unes fulles de **jusquiam** negre. (BNĠ بنج)
l'extret de la seua arrel.

Folis: 10v.20; 11r.2; 14r.4; 16r.2; 41v.20; 47.1; 55v.15; 62r.20; 101v.18.20.

خشخاش

HŠHŠ

Hašḥāš (vegetal)

Variants ortogràfiques: HŠŠ خشخاش.

Cat. **Cascall**. Planta de la família de les papaveràcies: *Papaver somniferum*.

Cast. Adormidera.

Folis: 14r.5; 17r.17; 17v.1; 40v.13; 101v.8.11.16.

خَطَّاف

HTTF

Huṭṭāf (animal)

Cat. **Oreneta**, oroneta. Ocell de diferents espècies del gènere *Hirundo*, i principalment la *H. rustica*.

Cast. Golondrina.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: **ratpenat** cremat. (خَشَّاف حَشَّاف)

Sinònim: سنونو SNWNW

Folis: 34v.11.17; 45r.14; 52r.4.

خطمي

HTMY

Hiṭmī (vegetal, flor)

Cat. **Malví**. Planta malvàcia de l'espècie *Althaea officinalis*, tomentosa, de fulles molt espesses, apelfades, i flors de color rosa clar, l'arrel de la qual s'usa com a pectoral i com a emol·lient.

Cast. Malvavisco.

Sinònim: خاتمية HTMYH

Folis: 61r.2; 102v.

خَفَّاش

HFFŠ

Huffāš (animal)

Variants ortogràfiques: خَشَّاف حَشَّاف

Cat. **Ratpenat**, rata penada. Mamífer quiròpter insectívor nocturn, de forts ullals i molars amb puntes còniques, amb el dit índex de les extremitats toràciques format per una ungla o com a màxim dos falanges i sense ungla, que passa el dia penjat cap per avall per mitjà de les arpes de les extremitats posteriors, ocult en coves, porxes o altres llocs arrecerats i foscs.

Cast. Murciélago.

Qualitat: la seua sang és calenta i humida.

Autoritats referides: llibre *Kāmil al-sinā'a*; llibre de *Tağribatayn*; Avicenna.

Folis: 45r.19; 51v.9.11.19; 52r.3.

خفاف

HFF

Hufāf (mineral, pedra)

Cat. **Pedra tosca**, pumicita. Pedra esponjosa i rasposa de color negrós que es fa servir per a suavitzar teixits endurits de l'epidermis.

Cast. Piedra pómez.

Sinònim: FNK فنك.
QYSWR قيسور.

Folis: 49r.9.

خلّ

HLL

Hill (vegetal, elborat)

Cat. **Vinagre**. Líquid compost d'àcid acètic i aigua, procedent de la fermentació acètica del vi i usat principalment com a condiment, preservatiu, etc..

Cast. Vinagre.

Folis: 22r.12; 23v.17.18; 34r.3.8.12.14.15; 39v.14; 43r.10; 45v.15; 48v.1; 50r.18; 54r.14; 61r.15; 62r.15; 100v.15.17; 101r.9; 106v.15.

خلاف

HLF

Hulāf (vegetal, planta)

Cat. Salze. Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, de fins 25 m d'alçària. L'escorça, que conté salicina, ha estat emprada, en infusió o en decocció, com a antireumàtica, analgèsica, febrífuga i lleugerament sedant.

Cast. Sauce.

Substitut: mig pes en **pebre llarg** (DR FLFL **دار فلل**)

Sinònim: صفصاف ŞFŞF.

Folis: 45v.12.

خماهان

HMHN

Humāhān (mineral)

Humāhān. No s'ha pogut trobat la traducció. Segons algunes fonts, es tracta de l'àgata negra; i segons altres és l'oligist o mena de ferro.

Al-Birūnī el menciona en *Kitāb al-ğamāhir fī maʿrifat al-ğawāhir*:

هذا أن حجر ألا يكاد يكون لها قيمة إلا كقيمة الخرز لولا مناكدة الشيعة نواصبهم في التختّم بأبيضها ونواصبهم بأسودها للتمايز كتمايز الجيل عن جنبي اسبيذروذ بذكر العلم الأسود والعلم الأبيض مكان العقيدة والمذهب - وقد كنت اجمع بين هذين الفصين في زوج خاتم كياتا للفريقين معا.
وأما الخماهن فأجوده الزنجي المتناهي السواد والصقالة الموهمة بياضا على وجهه بالخيال ويستعمله أصحاب المصاحف فلى جلاء ذهبها.

قال الشاعر في تشبيه التوت الشامي به:

كأنما التوت على أطباقه خماهن بعندهم منقّط.

“Es tracta d'una pedra que gairebé no té valor, tret el de les granadures, si no fora per la divergència dels xiïtes amb els seus oponents (els sunnites) que utilitzen la blanca per als anells, mentre que els oponents utilitzen la negra. Així, les dues branques religioses es distingeixen a les dues bandes del riu 'Asbidrūd, cadascuna amb la seua corresponent bandera blanca o negra. Jo tenia un anell de cada color per a satisfer els dos grups.

El millor *ḥumāhān* és el negre molt obscur, tan brillant que l'ombra que s'hi reflecteix dóna il·lusió de blancor. És utilitzats pels escriptors de l'Alcorà, per a polir l'or.

Un poeta comparant-lo amb les mores *šāmī* va dir:

com si mores en un plat foren pel dogmatisme el *ḥumāhān* està dispers.

Folis: 33r.20; 55v.18.

خمر

HMR

Ḥamr (vegetal)

Cat. Vi. (Vegeu ŠRB شراب)

Cast. Vino.

Folis: 14v.12; 15v.2.12; 18r.4; 22r.12; 34r.3.12; 45v.15; 100v.17; 101r.9.

خنزير

HNZYR

Hinzīr (animal)

Cat. Porc. Mamífer ungulat domèstic, del gènere *Sus*.

Cast. Cerdo.

Folis: 61v.8.

خنفس

HNFS

Hunfus (animal)

Cat. Coleòpter. Orde d'insectes pterigots integrat per individus de metamorfosi completa, amb aparell bucal mastegador, amb cutícula endurida que constituïx una verdadera cuirassa, i amb les ales anteriors transformades en èlitres i les posteriors membranoses i plegables, que inclou l'escarabat, la lluerna i el corcò.

Cast. Coleópteros.

Folis: 44r.13.

خولان

HWLN

Hūlān (vegetal, fruit)

Cat. **Goji.** (Vegeu ٢٢٢ حَضَض)

Cast. Baya de goji.

Folis: 28v.7.8; 29r.5; 29r.12; 30r.10.12; 31v.15; 33r.14; 106v.4.12; 107r.9.

خيار شنبر

HYR ŠNBR

Hyār šanbar (vegetal, planta)

Cat. **Canyafístula.** Planta de la família de les lleguminoses: *Cassia fistula*.

Cast. Caña fístula.

Folis: 8r.8; 9v.3.13.

خيروي

HYRYY

Hayrī (vegetal, flor)

Cat. **Jacint.** Planta liliàcia exòtica, d'arrel bulbosa i fulles amples, de flors acampanades, arraïmades, de colors variats; és l'espècie *Hyacinthus orientalis*.

Cast. Jacinto.

Folis: 34r.17; 102v.

Dāl - دال

دار صيني

DR ŞYNY

Dār şīnī (vegetal, escorça)

Cat. **Canella**, canyella. Escorça aromàtica i un poc coenta, procedent de plantes dels gèneres *Cinnamomum*, *Canella* i *Cassia lignea*, de color terrós vermellenc, que s'usa com a espícies per aromatitzar i assaborir els aguiats.

Cast. Canela.

Qualitat: calenta en principis del tercer grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: el seu doble pes en **càssia**. (SLYḤḤ سليخة)
el seu pes en corfa de **càssia** (SLYḤḤ سليخة)
o el seu doble en **cubeba** xinesa (KBB كبابة)
o **savina muntanyenca**. (ʾBHL أبهل)

Folis: 11v.5; 41v.5; 46r.2; 49v.5; 102v.5; 102v.

دار فلفل

DR FLFL

Dār filfil (vegetal, fruit)

Cat. **Pebre llarg**. Fruit del *Piper longum*, emprat en medicina.

Cast. Pimienta larga.

Qualitat: calenta en el tercer grau.

Folis: 18r.18; 18v.11.18; 19r.14; 20r.3; 20v.1.16; 21r.4; 28v.6; 29r.5.11; 31r.12; 46r.10; 56r.17.18.21; 106v.9; 109r.4; 110r.12.

دخان القوارير

DĤN L-QWRȲR

Duḥḥān al-qawārīr (mineral)

Cat. **Sutja de botella.** Substància negra, dividida en partícules finíssimes, que prové de la combustió incompleta de les matèries orgàniques i que es diposita en les parets interiors de les xemeneies i canonades de conducció del fum.

Cast. Hollín de botella.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: fum de **mirra** (MRR مَرّ)
i **d'olíban** tots dos junts. (KNDR كندر)

Sinònim: DĤN L-ZĠĠ دخان الزجاج.

Folis: 22r.10; 46v.17; 105r.20.

درونج

DRWNĠ

Darawnaġ (vegetal)

Cat. **Dorònic.** Planta composta, les arrels de la qual s'usen en medicina.

Cast. *Doronicum*.

Folis: 54v.18.

دقيق

DQYQ

Daqāq (vegetal)

Varietats: farina fina (DQYQ L-ḤWWR دقيق الحواری)

Cat. **Farina.** Pólvora produïda per trituració dels grans de blat o d'altres cereals.

Cast. Harina.

Qualitat: freda i seca en el primer grau.

Substitut: farina de **blat** (ḤNṬ الحنطة)

Folis: 14r.7; 14v.13; 15r.1.4.18; 15v.1.7; 39r.8; 40v.12; 41v.8.10.12; 42r.8; 42v.11; 46v.20; 47v.3; 50v.9; 51r.13; 52v.1; 55v.13.16; 57v.16; 62r.12; 101r.8.

دلب

DLB

Dulb (vegetal, arbre)

Cat. **Plàtan.** Arbre caducifoli (*Platanus hybrida*), de copa ampla, grans fulles palmades i fruits guarnits de pèls, utilitzat en jardineria.
Cast. Plátano.

Folis: 103r.

دلح

DL'

Dul'

No s'ha pogut identificar.

Folis: 103r.

دم الأخوين

DM L-'ḤWYN

Dam al-'aḥawayn (vegetal, resina)

Cat. **Sang de dragó.** Resina seca, d'un roig fosc i de gust amarg, que s'extreu del tronc de la planta anomenada dragó (arbre esmilaci, el *Dracaena Grago* L.) i dels fruits de certes palmeres.

Cast. Sangre de drago.

Qualitat: freda i seca.

Autoritats referides: llibre del *Minhāğ*.

Substitut: **guix** cremat i rentat. (ĜBSYN جبسين)

Sinònim: QṬR MKY قاطر مكيّ.

Folis: 9r.12; 24r.16; 24v.13; 25v.2.8; 28r.9; 30r.17; 31r.15; 32r.14; 46r.14.17; 109r.7.

دمع

DM'

Dam' (vegetal)

Cat. **Dragó.** Planta liliàcia, arbre de diferents espècies del gènere *Dracaena*, i principalment la *Dracaena Draco*, d'origen tropical, amb fulles ensiformes i baies de color de taronja, i tronc robust, del qual flueix una substància resinosa anomenada *sang de dragó*.

Cast. Drago.

Folis: 46r.15.

دهنج

DHNĜ

Duhnaĝ (mineral)

Cat. **Malaquita.** Pedra dura i opaca, carbonat de coure, de color verd o blau fort, d'estructura concrecionada, que cristal·litza en el sistema monosimètric.

Cast. Malaquita.

Folis: 19r.10; 109v.9.

دودي

DWDY

Dūdī (vegetal, resina)

Cat. **Tragacant.** (Vegeu KTYR كثيرا)

Cast. Tragacanto.

Folis: 106r.14.

ديك

DYK

Dīk (animal)

Cat. **Gall.** Mascle de l'espècie d'aus *Gallus domesticus*, de la família de les gal·linàcies, que es distingeix de la femella o gallina per tenir la cresta més grossa i carnosa i els tarsos armats d'esperons llargs i aguts.

Cast. Gallo.

Folis: 11v.20; 12r.2; 46v.7; 61v.10.

ذال - Dāl

ذئب

D'B

Dī'b (animal)

Cat. **Llop.** Quadrúpede carnívor de l'espècie *Canis lupus*.

Cast. Lobo.

Folis: 61v.5.

ذر ورد

DR WRD

Dir ward (vegetal, flor)

Variants ortogràfiques: ZR WRD ذر ورد.

Cat. Rosa damascena, rosa damasquina. Flor de les plantes del gènere *Rosa Damascena*.

Cast. Rosa de Damasco.

Folis: 9r.11; 10r.15; 16r.17; 29v.13; 33r.14.

ذرق

DRQ

Dirq (mineral)

Cat. Guano. Substància molt rica en fosfats i matèries nitrogenades, formada principalment pels excrements de certes aus marines, i que s'usa molt per a adobar les terres; vulgarment, tot adob químic és anomenat *guano*.

Cast. Guano.

Qualitat: el guano de falcó és calent i sec.

Folis: 47r.9.

ذرية القصب

DRYRT L-QSB

Darīrat al-qasab (vegetal)

Cat. Càlam. (Vegeu WĠ وچ)

Cast. Acoro.

Folis: 12v.15.17, 61r.11.

ذهب

DHB

Dahab (mineral)

Cat. Or. Metall preciós, groc, molt mal·leable i dúctil, molt feixuc (pes atòmic 197'2), inalterable a l'acció de la major part d'agents corrosius, molt estimat per la fabricació de moneda i de joiells.

Cast. Oro.

Autoritats referides: l'autor del llibre, en referència a Şadaqa Al-Şādīlī.

Folis: 64r.21; 64v.1; 47r.4; 48v.11.

راء - Rā'

رازيانج

RZYNG

Rāzyāniġ (vegetal, planta)

Cat. Fenoll, Fonoll. Planta umbel·lífera de l'espècie *Foeniculum officinale*, que es fa fins a 1'50 m. d'alçada, té el tronc dret, estriat i ramós, les fulles molt dividides en lacínies nombroses, filiformes i llargues; umbel·les de 15 a 20 radis sense involucre, flors grogues i fruit oblong; és planta aromàtica, freqüent en els camps i vinyets.

Cast. Hinojo.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau. La del silvestre és calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: llibre de *Taġribatayn*.

Substitut: anís. (ʿNYSWN أنيسون)
el seu pes en llavors d'api (KRFS كرفس)
o ammi. (NNHWH نانخواه)

Sinònim: ŠMR ʿHḌR شمار أخضر.

Folis: 9r.2; 20r.10; 28r.3; 28v.1; 35r.17; 37r.3; 47r.13.18; 52v.2; 61v.12; 108v.4; 109v.18.

رأس أخت

R'S 'HT

Ra's 'uht (vegetal)

Variants ortogràfiques: RSHT راسخت.

Cat. Borratja. Planta de la família de les borraginàcies: *Borrago officinalis* L.
Cast. Borraja.

Folis: 27r.11; 27v.1; 30v.16; 31r.4.12; 32v.12; 36v.3; 62r.4; 107r.2; 117r.8

رامخ

RMH

Rāmiḥ (vegetal)

Cat. Dàtil. (Vegeu TMR تمر)

Cast. Dátil.

Folis: 10r.4.

رامك

RMK

Rāmik (compost, vegetal)

El *rāmik* és una mescla d'agalla, escorça de magrana, goma aràbiga, mel i altres ingredients.

Folis: 103r.

راوند

RWND

Rāwnad (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: RWYND رويند.

Varietats: ruibarbre xinès (RWND راوند صينيّ)

Cat. Ruibarbre. Rizoma de plantes poligonàcies de diverses espècies del gènere *Rheum*, molt usat en l'edat mitjana com a medicament i com a aliment.

Cast. Ruibarbo.

Autoritats referides: Avicenna.

Folis: 10v.12; 47v.7; 62v.3; 109v.15.

رّثة

RTTH

Rattah (vegetal)

Cat. Avellana índica. (vegeu BNDQ HNDY بندق هنديّ)

Cast. Avellana índica.

Folis: 42v.13; 47v4.

رصاص

RŞŞ

Raşāş (mineral)

Cat. Plom. (vegeu ʾBR أبار)

Cast. Plomo.

Folis: 17v.14; 38v.15; 39r.6; 40v.3.7; 108r.14.

رمان

RMMN

Rummān (vegetal, fruit)

Cat. Magrana. Fruit del magraner, caracteritzat pel seu volum que oscil·la entre deu i quinze cm. de diàmetre, la seva corfa dura i coriàcia i la seva part comestible formada per una multitud de grans oblongs i vermells estretament acostats.

Cast. Granada.

Folis: 8v.12; 14v.11; 15r.10.15; 17r.4; 21r.9.11.15.20; 21v.1.7.8; 29v.12; 35r.9; 35v.10.11.16.17; 36r.4; 44r.14.18.19; 56v.10; 57v.13; 61v.14; 103r; 106v.6.7; 108r.12.

روسختج

RWSHTĠ

Rūsahtaġ (mineral)

Cat. **Coure cremat.** (Vegeu NḤS نحاس)

Cast. Cobre quemado.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: **escòria de coure** (TWBL L-NḤS توبال النحاس)

Sinònim: NḤS MḤRQ نحاس محرق.

Folis: 36v.3; 62r.4.

ريحان

RYḤN

Rayḥān (vegetal, planta)

Cat. **Alfàbega**, alfàbrega. (Vegeu BSLYQ باسليق)

Cast. Albahaca.

Folis: 100v.11; 101v.1.9; 110r.3.

زاي - Zāy

زئبق

Z'BQ

Zi'baq (mineral)

Cat. **Mercuri.** Element químic metàl·lic, de símbol *Hg* i de nombre atòmic 80, líquid en condicions normals, molt pesat, tòxic, mal conductor de la calor i molt bo de l'electricitat, de color platejat, que és poc abundant en l'escorça terrestre, i que s'usa en la fabricació d'espills, en instruments com termòmetres, tensiòmetres o connexions, en odontologia i en medicina.

Cast. Mercurio, azogue.

Folis: 26r.13; 64v.3.

زاج

ZĜ

Zāġ (mineral)

Varietats:	vidriol roig	(SWRY	(سوريّ)
	melanterita	(QBRŞY	(قبرصيّ)
	vidriol blanc	(QLQDYS	(قلقديس)
	vidriol romà	(QLQṬR	(قلقطار)
	vidriol verd	(QLQNT	(قلقنت)

Cat. **Vidriol.** Nom vulgar de diversos sulfats metàl·lics.

Cast. Vitriolo.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau.

Substitut: el seu pes i mig en **alum**. (ŠB شبت)

Folis: 22r.9; 23r.10; 25v.3; 30v.15; 36v.5; 48v.9.15; 56v.21; 57r.4.6.9; 109r.2.

زبد البحر

ZBD L-BḤR

Zabd al-baḥr (mineral)

Cat. **Escuma de mar**, sepiolita. Silicat hidratat de magnesi, mineral porós i lleuger que cristal·litza en el sistema ròmbic, opac, de color gris o de diverses tonalitats de blanc, i amb lluentor mat.

Cast. Sepiolita.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: **pedra tosca**. (ḤĠR L-ḤFF حجر الخفاف)

Folis: 18v.5.10; 19v.6; 20r.3.17; 25r.5; 26v.15; 28v.16; 34r.18; 34v.2; 106v.19; 108v.13; 110r.11.

زبد القوارير

ZBD L-QWRYR

Zabd al-qawārīr (mineral)

Cat. **Massicot**, greix de vidre. (Vegeu MSHQWNY مسحقونيا)

Cast. Mazacote, escorias de vidrio.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: **vidre cremat**. (ZĠĠ زجاج)

Folis: 49r.2; 60v.4.

زبيب الجبل

ZBYB L-ĠBL

Zabīb al-ġabal (vegetal, fruit)

Cat. **Estafisàgria**. Planta herbàcia anual, de la família de les ranunculàcies (*Delphinium staphisagria*), robusta, de fins a 1 m d'alçària, amb fulles palmatilobulades i amb ramells de grosses flors blaves. Planta ranunculàcia de l'espècie.

Cast. Estafisagria, albarraz.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau o el tercer.

Substitut: el seu pes en **piretre**. (‘QR QRḤ عاقرقرا)

Sinònim: MYWYZĠ ميويج.

Folis: 15v.11; 61r.23.

زجاج
ZĠĠ

Zuġāġ (mineral)

Cat. **Vidre.** Substància amorfa, transparent o translúcida, dura i trencadissa quan és freda, feta per la fusió d'una mescla de silice i de potassa o sosa amb petites quantitats d'altres bases, i que serveix per a la fabricació de recipients, d'objectes d'adorn, de tapalls per a finestres o portals, etc..

Cast. Vidrio.

Qualitat: calenta en el primer grau i seca en el tercer.

Substitut: mig pes en **castori**. (ĠNDDSTR جندادستر)

Folis: 17v.7.18; 20r.20; 21r.1; 32r.3; 34v.18; 35r.11; 35v.14.22; 45r.17; 46v.16.17.18; 48r.7; 49r.3.4.6; 64v.17; 105r.20; 108v.1; 110r.8.

زرشك
ZRŠK

Zaršak (vegetal)

Cat. **Berberis.** (vegeu 'MYR BRYS أمير باريس)

Cast. Berberis.

Folis: 44v.7.

زرنیخ
ZRNYĤ

Zarnīĥ (mineral)

Varietats: arsènic blanc (ZRNYĤ 'BYD زرنیخ أبيض)
arsènic roig, realgar (ZRNYĤ 'ĤMR زرنیخ أحمر)
arsènic groc, orpiment (ZRNYĤ 'ŞFR زرنیخ أصفر)

Cat. **Arsènic.** Element químic amb propietats metàl·liques i no metàl·liques, de símbol As i de nombre atòmic 33.

Cast. Arsénico.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: *del roig*

mig pes en **calamina** (ʿQLYMY إقليميا)
i mig pes en **litargiri**. (MRDSNĠ مرداسنج)

Folis: 31r.11; 32r.15; 32v.1; 33v.19; 34v.7; 48r.12.

زعفران

Z'FRN

Za'farān (vegetal, estigmes)

Cat. **Safrà**. Planta iridàcia de l'espècie *Crocus sativus*, de bulb subglobulós, fulles concomitants de les flors, molt llargues, una o dues flors violàcies, grans, que surten d'una espata bivalva, amb filaments grocs, i estigmes de color escarlata, olorosos, claviformes; es cultiva per aprofitar els seus estigmes en medicina i com a condiment.

Cast. Azafrán.

Qualitat: calenta i seca en el primer grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: el seu pes en **cost** (QST قسط)
i un quart en escorça de **càssia**. (SLYHH سليخة)

Folis: 10v.12.18; 11r.15; 11v.5; 12r.6.11; 12v.1.9; 13r.1; 13v.4.8; 14r.6.19; 14v.1.16; 15v.6; 16r.17; 17r.11.19; 18v.12; 19r.2; 24r.6.12.20; 24v.4.13; 25r.16.20; 25v.9; 26r.10; 27r.12; 27v.1; 28r.2.9.17; 28v.6; 29r.6; 30v.17; 31v.17; 32r.16; 33r.5.16; 33v.11.15.22; 35r.7; 35v.5.7.13; 36r.9.12; 38v.5; 39v.6; 42v.3.12; 47v.19; 55r.9; 60v.3; 61r.10; 102v; 105r.19; 105v.16; 106r.6; 106v.12; 107r.9.17; 107v.6; 108r.15; 109r.3.

زنبق

ZNBQ

Zinbaq (vegetal, flor)

Cat. **Lliri**. Nom de diverses plantes d'espècies i gèneres diferents, d'aspecte més o menys coincident amb el del gènere *Lilium*, que és el lliri pròpiament dit.

Cast. Lirio.

Folis: 12r.14; 44r.11; 102v.

زنجار

ZNĜR

Zinĝār (mineral)

Varietats: pàtina (ĜRD جرد)

Cat. Verdet. Carbonat bàsic de coure, de color verd, que es forma a la superfície dels objectes de coure, bronze o llautó.

Cast. Cardenillo.

Qualitat: calenta en el quart grau i seca.

Substitut: el seu pes en **calamina** (ʿQLYMY وزنه إقليميا)
i mig pes en **cinabri**. (ZNĜFR ونصف وزنه زنجفر)

Folis: 18v.18; 22r.7; 26v.9; 27v.16; 28r.16; 30v.9.16; 31r.4.11; 31v.4; 34v.11; 36v.17; 37v.3; 48r.18; 48v.1; 109r.2; 117r.6.

زنجبيل

ZNĜBYL

Zanĝabīl (vegetal, rizoma)

Cat. Gengibre. Planta zingiberàcia de l'espècie *Zingiber officinale*, originària de l'Índia i cultivada per aprofitar el seu rizoma gros i olorós, emprat com a condiment.

Cast. Gengibre.

Qualitat: seca en el segon grau, calenta en el tercer grau.

Autoritats referides: llibre del *Minhāĝ*.

Substitut: **pelitre**. (ʿQR QRĤ عاقر قرحا)
pebre negre. (FLFL ʾSWD فلفل أسود)

Folis: 11r.6; 18r.18; 19r.2; 20v.15; 21r.5; 22r.9; 28v.5; 29r.6.11.18; 47v.15; 56r.15; 56v.1; 102v; 108v.17.

زنجفر

ZNĠFR

Zinġafur (mineral)

Cat. **Cinabri**. Sulfur de mercuri, de color vermell.

Cast. Cinabrio.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **blanquet**. (ʿSFYDĠ أسفيداج)
oligist. (šDNĠ شادنچ)

Folis: 48v.9.18.

زوفنا

ZWF

Zūfā (vegetal, planta)

Cat. **Hisop**. Planta herbàcia perenne o sufruticosa (*Hyssopus officinalis*), aromàtica, de fulles oblongues i flors blaves o de color violeta, que té virtuts antiinflamatòries i expectorants.

Cast. Hisopo.

Folis: 102v.

زيت

ZYT

Zayt (vegetal, extracte)

Varietats: oli d'oliva verda (ZYT L-ʿNFQ زيت الأنفاق)

Cat. **Oli**. Líquid untuós de color verd groguenc, que s'extreu de l'oliva i serveix com a aliment, com a combustible, i com a lubricant.

Cast. Aceite.

Qualitat: freda i seca en el primer grau amb humitat.

Autoritats referides: al-Ṭabarī; al-Tamīmī.

Folis: 34r.12; 46r.10; 49r.10.13; 50v.2; 54v.7; 62r.15; 101r.6; 102v; 107r.

زیتون

ZYTWN

Zaytūn (vegetal, fruit)

Cat. **Oliva.** Fruit de l'olivera, més o menys rodonenc, que s'usa com a aliment per a menjar-se sencer o com a productor de l'oli en virtut de la pressió.

Cast. Aceituna, oliva.

Folis: 16r.8; 29v.15; 30r.7; 33v.17; 42r.11; 43v.14; 49r.10; 54v.6; 64r.20; 100v.21; 101r.6.

سین - Sīn

ساذج

SDĜ

Sadaĝ (vegetal, planta)

Varietats: malabar *rūmī* (SDĜ RWMY ساذج رومي)
malabar índic (SDĜ HNDY ساذج هندي)

Cat. **Malabar.** Herba de la família de les compostes, de fulles sinuades o lobades i capítols grossos, de color rosat, blanc o groc, originària de l'Àsia oriental i cultivada als jardins (*Chrysanthemum indicum* o *Pyrethrum indicum*).

Cast. Malabartro.

Qualitat: calenta i seca en el segon.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **malabar** *rūmī* (SDĜ ساذج)
o **nard** *rūmī*. (SNBL سنبل)

Folis: 18v.8; 19r.14; 28r.8; 49v.12; 50r.2.

سارم

SRM

Sārim (vegetal)

Cat. **Aigua de fulles de xicoira.**

Cast. Agua de hojas de achicoria.

Folis: 40v.13.

سبستان

SBYSTN

Sabistān (vegetal, fruit)

Cat. **Sebest.** Fruit del sebester, semblant a una pruna, de pell negrenca i lluenta i de polpa dolça, del qual s'obté un mucíl·lag que s'usa com a emol·lient i pectoral.

Cast. Sebestén.

Folis: 7v.16.

سذاب

SDB

Sudāb (vegetal, planta)

Cat. **Ruda.** Planta rutàcia de l'espècie *Ruta graveolens*, de troncs drets i ramosos, de 60 a 80 cm. de llargada, fulles alternes, grosses, compostes de fulletes partides en lòbuls llargueruts, blavoses; flors de quatre pètals, grogues, en corimbos terminals, i fruit capsular de moltes llavors negres i menudes; fa una olor forta i fastigosa.

Cast. Ruda.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: *de l'horta*

poliol silvestre. (FWTNĜ فوتنج)

de la silvestre

poliol de muntanya. (FWTNĜ فوتنج)

Folis: 30v.12; 31r.6.18; 32v.6; 35r.5.7; 45r.3; 50r.3; 51v.10; 102v; 107r.19.

سرطان

SRṬN

Saraṭān (animal)

Espècies: cranc marí (SRṬN BḤRY سرطان بحريّ)

cranc xinès (SRṬN ṢYNY سرطان صينيّ)

Cat. **Cranc**, carranc. Crustaci decàpode braquiür, de molt diverses espècies, la majoria marines, amb closca ampla i ordinàriament aplatada.

Cast. Cangrejo.

Folis: 19r.13; 20r.16; 23v.13; 26v.9; 28v.16; 45v.17; 57r.21; 102v.9; 109v.14.

سرمق

SRMQ

Sarmaq (vegetal, planta)

Cat. **Armoll**, blet blanc. Planta herbàcia anual (*Atriplex hortensis*), de tija erecta, fulles triangulars i flors xicotetes disposades en panícula terminal.

Cast. Armuelle de huerta, cenizo.

Folis: 103r.

سرو

SRW

Sarw (vegetal, arbre)

Cat. **Xiprer**. Arbre de la família de les cupressàcies, de l'espècie *Cupressus sempervirens*, de fulles escamoses de color verd negrós, formant un conjunt cònic i generalment molt llarguer; es cultiva com a arbre de passeig i sobretot de cementiri.

Cast. Ciprés.

Folis: 15r.13; 102v.

سعد

S'D

Su'd (vegetal, planta)

Varietats: jonc marí (أسل 'SL)

Cat. **Jonc**, junc. Planta herbàcia (*Juncus* sp), amb tiges de seixanta a huitanta centímetres de llargària, cilíndriques, rectes i flexibles, punxegudes, dures i de color verd fosc per fora i esponjoses i blanques per dins, que creix dins de l'aigua o en zones humides.

Cast. Junco.

Folis: 13r.8.

سفرجل

SFRĜL

Safarĝal (vegetal, fruit)

Cat. **Codony**. Fruit del codonyer, que és de forma de pera o de poma, de sabor molt aspre, astringent, i que es cou per fer-ne confitures casolanes.

Cast. Membrillo.

Qualitat: freda a principis del primer grau i seca a principis del segon.

Folis: 13v.3; 16r.15; 17v.4; 33v.7; 42v.10; 51r.9; 106r.5.

سقمونيا

SQMWN Y

Saqmūnyā (vegetal, planta)

Cat. **Escamònia**, escamonea. Planta asclepiadàcia de l'espècie *Cynanchum acutum*, i gomo-resina purgant que se n'obté.

Cast. Escamonea.

Sinònim: مَحْمُودَة MĤMWD

Folis: 10v.8; 31v.5; 51r.15.

سكبينج

SKBYNĚ

Sakbīnaġ (vegetal, resina)

Cat. Sagapín. Gomo-resina que es presenta en forma de llàgrimes blanques i gairebé transparents, d'olor d'all i color vermellós.

Cast. Sagapeno.

Qualitat: calenta en el tercer grau.

Substitut: el seu pes en **fèrula** (ʾŠQ أشق)
i en **opopònac**. (ĜWŠYR جاوشير)

Folis: 8v.3; 17r.7; 35r.4.18; 37r.6; 38v.5; 41v.1; 50r.11.12; 102v.

سكر

SKKR

Sukkar (vegetal)

Variants ortogràfiques: SQR سقر.

Varietats: sucre blanc (SKKR ʾBYD سكر أبيض)
sucre *hiġāzī* (SKKR HĜZY سكر حجازي)
sucre candi (SKKR ṬBRZD/ NBT/ FḌY سكر طبرزدا نبات فضي)
sucre *farangī* (SKKR FRNĜY سكر فرنجي)

Cat. Sucre. Substància molt dolça, cristal·litzada, blanca o incolora quan és pura, que es troba en el suc d'un gran nombre de plantes.

Cast. Azúcar.

El sucre blanc

Qualitat: calenta i humeda

Substitut: **sucre candi** egipci. (SKKR NBT سكر نبات)

Folis: 8r.5.20; 9v.5.6.15; 10r.1.9.17; 10v.1.6; 12r.6.14; 12v.9; 17r.11; 19v.14; 23v.2; 24v.16; 25r.5.11.16; 38v.2; 50v.13.17; 51r.1.2; 53r.2; 59r.1; 62v.16; 101v.13; 105r.9; 106r.9.10.14; 106v.21; 107r.8.9.13; 107v.10.11.18; 108r.3.6; 108v.8.17; 109r.4; 109v.15; 110r.14; 117r.8.

سكّر العشر

SKKR L-‘ŠR

Sukkar al-‘ušr (vegetal)

Cat. Sucre de *calotropis procera*. Arbust de l'Índia, de la família de les *asclepiadáceas*, l'arrel del qual, d'escorça rogenca per fora i blanca per dins, té un suc molt usat pels naturals de país com a emètic i contraverí.

Cast. Azúcar de Manzano de Sodoma, ... de mudar de la India, ... de algodoncillo gigante.

Qualitat: temperada de calor.

Substitut: el seu pes i mig en **sucre candi**. (SKKR ṬBRZD سكر طبرزد)

Folis: 19v.6; 31r.13; 50v.18.

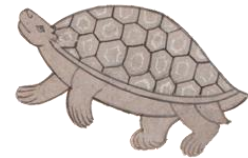
سلحفاة

SLḤFT

Sulaḥfāt (animal)

Cat. **Tortuga**. Rèptil queloni, de diverses espècies del gènere *Testudo*, que tenen el tronc tancat dins una closca convexa per dalt i plana per sota, amb forats per on surten el cap, la cua i les quatre cames, i amb la boca en forma de bec corni sense dents.

Cast. Tortuga.

Folis: 35v.3; 61v.8.

سلق

SLQ

Salq (vegetal, planta)

Cat. **Bleda**. Planta de la família de les quenopodiàcies: *Beta vulgaris* *cicla*.

Cast. Acelga.

Folis: 11v.15; 16r.5.

سليخة

SLYHH

Salīḥa (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: SLYH سليخا.

Cat. Càssia. Planta de la família de les lleguminoses: *Cassia fistula* L..

Cast. Casia, caña fístula.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: Dioscòrides; Avicenna.

Substitut: la meitat del seu pes en **canella**. (DR ŞYNY دار صبيتي)

Folis: 11v.5; 44r.6; 46r.5.6; 48r.7; 49r.17; 105r.8.

سماق

SMQ

Sumāq (vegetal, planta)

Cat. Sumac. Planta terebintàcia del gènere *Rhus*, i principalment l'espècie *Rhus coriaria*, que es fa de dos a tres metres d'alçada, té les fulles imparipinnades, flors en panolla blanquinoses al principi i vermelles després, i s'usa per a assaonar cuiros.

Cast. Zumaque.

Qualitat: freda en el segon grau i seca en el tercer.

Folis: 9r.12; 10r.16.17; 14v.10; 15v.11; 16r.6; 21v.17; 28v.13; 29v.14; 51r.3; 105v.19.20; 106r.9; 109v.6.

سمك

SMK

Samak (animal)

Cat. Peix. Animal vertebrat que viu exclusivament dins l'aigua, respira amb l'aire que hi ha dissolt, i té les extremitats reduïdes a aletes o anul·lades.

Cast. Pez.

Folis: 61v.8.

سمن

SMN

Sumn (animal)

Cat. **Mantega**. Substància untuosa, groguenca, que forma el greix de la llet i s'obté d'aquesta o de la nata per agitació.

Cast. Mantequilla.

Folis: 18r.8; 41v.11.

سمندل

SMNDL

Samandal (animal)

Cat. **Salamandra**. (Vegeu ḤRDWN حردون)

Cast. Salamandra.

Folis: 46v.9.

سميد

SMYD

Samīd (vegetal)

Cat. **Sèmola**. Blat o altre cereal sense la pell i mòlt incompletament, formant com una farina grossa.

Cast. Sémola.

Folis: 14v.13.

سنا

SN

Sanā (vegetal)

Cat. Senet. Planta lleguminosa del gènere *Cassia*, principalment la *Cassia obovata*, de tronc tortuós, fulles compostes de cinc a set parells de folloles, llegum membranós tot inflat i amb crestes; és amargant i té aplicacions medicinals com a purgant i aperitiva.

Cast. Sen.

Folis: 7v.14; 10r.5.

سنبادج

SNBDĜ

Sinbādaĝ (vegetal)

Cat. Esmeril. Varietat de corindó de color fosc, granular, que per la seva duresa és emprada per a polir metalls, desllustrar el vidre i treballar les pedres precioses.

Cast. Esmeril.

Folis: 45v.18; 63r.19.

سنبل

SNBL

Sunbul (vegetal, flor)

Varietats: nard índic
nard *rūmī*

(SNBL 'SFĪRĪ, / ṬYYB/ HNDY سنبل عسافیری / طیب / هندی
(SNBL RWMY سنبل رومی)

Cat. Nard. Gènere de plantes gramínies d'origen oriental (espècies *Nardus indica* i *Nardus stricta*), d'arrel gruixuda, d'olor forta i agradable, usada en perfumeria.

Cast. Nardo.

Qualitat: calenta en el segon i principis del tercer grau.

Substitut: la meitat de pes en **nou moscada** (ĜWZ BW جوز بوا)

Folis: 9r.4; 11v.4; 19r.1.14; 27r.9.12.16; 31r.16; 36v.12; 46v.15; 49v.5; 50r.3; 50v.5; 56v.14; 60r.16; 62r.4; 105r.19; 105v.17; 109v.1.

سندروس

SNDRWS

Sandarūs (vegetal, resina)

Cat. **Sandàraca.** Resina groga que s'extreu del ginebró i altres coníferes i serveix per a la preparació de vernissos.

Cast. Sandàraca.

Autoritats referides: el llibre d'al-Ḥāwī.

Folis: 51r.17; 59r.7; 108r.2.

سنديان

SNDYN

Sandyān (vegetal, arbre)

Cat. **Roure.** Arbre de la família de les fagàcies, de diferents espècies del gènere *Quercus*, i principalment la *Quercus robur*, productora de glans, d'una llenya molt dura i resistent al corc.

Cast. Roble.

Folis: 34r.3.

سنط

SNT

Sanaṭ (vegetal, arbre)

Cat. **Acàcia,** Arbre de goma aràbiga, *Acacia verek*, *Acacia Senegal*. (Vegeu ŞMG 'RBY

(صمغ عربي)

Cast. Acacia.

Sinònim: QRZ قرظ

Folis: 53r.6.

سنونو

SNWNW

Sunūnū (animal)

Cat. **Oreneta**. (Vegeu 𐤇𐤒𐤐𐤖 𐤇𐤒𐤐𐤖)

Cast. Golondrina.

Folis: 45r.14.

سوار الهند

SWR L-HND

Siwār al-hind (animal)

Cat. **Cauri**. Mol·lusc gasteròpode marí (*Cypraea moneta*), de closca ovalada, brillant i de color blanquinós, que servia de moneda a l'Índia i les costes africanes.

Cast. Cauri.

Qualitat: freda i seca.

Autoritats referides: al-Ṭabarī; ‘Alī ibn Ridwān.

Substitut: el seu pes en **caragol marí** cremat (ŠNĠ شنج)
i **tutia** rentada, en dos meitats iguals. (TWTY توتيا)

Sinònim: 𐤇𐤕𐤕𐤐𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤇𐤕𐤕𐤐𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤕

Folis: 20r.17; 26v.10; 36v.5; 50v.6.7; 58r.22.

سوسن

SWSN

Sawsan (vegetal, flor)

Varietats: lliri blau (‘SMNĠWNY سوسن اسمنجوني)

Cat. **Lliri**. Planta herbàcia (*Iris* sp), de tija central ramosa, de cinquanta a seixanta centímetres d'alçària, de fulles allargades i dretes, de tres a quatre decímetres de llargària, de flors terminals grans, amb sis pètals blaus, morats o blancs, i de fruit capsular amb moltes llavors, originària del Mediterrani oriental i del Pròxim Orient i que s'utilitza en jardineria.

Cast. Lirio.

Folis: 23v.7; 26v.5.8; 34v.8; 52v.7; 54v.9; 102v.

سويق

SWYQ

Suwayq (vegetal)

Cat. **Farina.** Pólvora produïda per trituració dels grans de blat o d'altres cereals.

Cast. Harina.

Folis: 14v.16; 40r.23; 42r.7; 50r.7.

سيرج

SYRĜ

Sīraġ (vegetal, oli)

Cat. **Oli de sèsam.** Planta de la família de les sesàmies, espècie *Sesamum indicum*, originari de l'India oriental, de flors acampanades i llavors el·lipsoidals oleaginoses comestibles.

Cast. Aceite de sésamo.

Folis: 10r.4.

شین - Šīn

شادنچ

ŠDNĜ

Šādnaġ (mineral, pedra)

Cat. **Oligist,** hematites. Mineral de ferro, òxid grisenc molt dur i feixuc, que cristal·litza en romboïdes o en forma de planxes hexagonals.

Cast. Oligisto, hematita.

Qualitat: freda en el segon grau. El rentat és calent en el primer grau i sec en el tercer.

Substitut: el seu pes en **tutia** (TWTY **توتيا**)
i mig en **escòria de coure**. (TWBL L-NHS **توبال النحاس**)

Folis: 18v.8.17, 21v.16; 22r.1.18; 22v.2.11.15; 24v.7; 25v.21; 27v.14; 28r.7.13; 30v.14;
31r.13; 32r.12; 36v.3; 49r.2; 52r.11; 57r.19; 109r.2.

شاهترج

ŠHTRĜ

Šāhatraĝ (vegetal, planta)

Cat. **Fumdeterra**, fumària. Gènere de plantes herbàcies de la família de les papaveràcies (*Fumaria* sp) , de fulles pinnatisectes, flors zigomorfs rogenques o blanques, amb l'àpex negrós, en raïms multiflors, i fruits monosperms.

Cast. Fumaria.

Folis: 7v.9; 8r.3.

شبّ

ŠBB

Šabb (mineral)

Cat. **Alum.** quím. Sulfat doble d'un metall trivalent i un altre monovalent capaços de cristal·litzar en octaedres regulars amb dotze mol·lècules d'aigua de cristal·lització.

Cast. Alumbre.

Qualitat: freda, seca i molt astringent.

Substitut: **sal de mina** (MLĤ MĤTFR **ملح محتفر**)

Folis: 21v.14; 23r.6; 28r.4; 30r.17; 30v.16; 48v.18; 52r.8; 57r.4.5; 106v.14; 108v.12;
117r.6.

شبت

ŠBT

Šabat (vegetal, planta)

Cat. Anet. Planta herbàcia anual (*Anethum graveolens*), originària d'Àsia i utilitzada com a planta medicinal.

Cast. Eneldo.

Folis: 102v.

شبوط

ŠBWṬ

Šabūt (animal)

Cat. Carpa. Peix de la família dels ciprínids: *Cyprinus carpio* L..

Cast. Carpa.

Folis: 35v.21; 61v.8.

شراب

ŠRB

Šarāb (vegetal)

Varietats: vi *rayḥānī* (ŠRB RYḤNY شراب ريحاني)
vi perfumat (ŠRB ʿṬR شراب عطر)

Cat. Vi. Suc de raïm fermentat.

Cast. Vino.

Qualitat: calenta i seca, i el vell en el tercer grau.

Substitut: aigua de **fenoll** verd. (RZYŃĠ رازيانج)

Sinònim: ḤMR خمر.

Folis: 14v.2; 17r.6; 28r.2.10; 28v.1; 29r.19; 30v.18; 31r.10; 41v.8; 50r.1; 52r.21; 100v.11.20; 101v.1.9.18; 102v.2; 105v.10.

ششمك

ŠŠMK

Šašmak (vegetal)

Cat. Cassia Absus L. (Vegeu ĞŠMYZĠ چشميزج)

Cast. Cassia Absus L.

Folis: 43v.9.

شعير

Š‘YR

Ša‘īr (vegetal)

Cat. Ordi. Planta gramínia de diferents espècies del gènere *Hordeum*; l'ordi comú és l'espècie *Hordeum vulgare*, molt cultivada per a aliment del bestiar.

Cast. Cebada.

Folis: 14r.7; 14v.16; 16v.4; 17v.5; 42r.8; 46v.20; 51r.13; 52v.1; 103r; 106r.5; 107r.11.

شفنين

ŠFNYN

Šafnīn (animal)

Cat. Tórtora. Ocell de la família de les columbàcies, espècie *Streptopelia Turtur*, semblant al colom, però amb les ales més curtes, la cua més llarga i les timoneres més escalonades; té l'esquena terrosa vermelloja amb una taca bruna a l'extrem de cada ploma, el cap i coll cendrós blavenc, el ventre blanc, l'iris groc, el bec bru blavós i les cames vermelloses; s'alimenta de baies i llavors.

Cast. Tórtola.

La sang

Qualitat: calenta tirant a humida.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: sang de colom. (HMM الحمام)

Folis: 46v.1.

شقائىق النعمان

ŠQ'QL-N'MN

Šaqā'iq al-nu'mān (vegetal, flor)

Cat. **Anemone**, castanyola. Planta (*Anemone coronaria*) de flors de color blanc, malva o escarlata, originària de la regió mediterrània i utilitzada en jardineria.

Cast. Anémona.

Qualitat: calenta en el segon grau.

L'extret

Substitut: escorça de **nou verda** (ĜWZ جوز)
i aigua de **ruda** fresca. (SDB سذاب)

Folis: 17r.3; 51v.4; 61r.9.

شمار أخضر

ŠMR 'HḌR

Šimār 'aḥḍar (vegetal)

Variants ortogràfiques: ŠMR شمر.

Cat. **Fenoll**, fonoll. (Vegeu RZYNĜ رازيانج)

Cast. Hinojo.

Folis: 8v.11; 11r.7.11; 28r.3; 106r.19.

شمع

ŠM'

Šam' (animal)

Cat. **Cera**. Substància groguenca, blanca, fàcilment fusible, que les abelles segreguen i en fan la bresca, i que degudament elaborada serveix per a la il·luminació i per a altres usos.

Cast. Cera.

Qualitat: temperada.

Folis: 39v.4; 52v.3; 54v.10; 109v.11.

شنج

ŠNG

Šanaġ (animal)

Cat. **Caragol marí**, corn marí, cargol de mar. Terme que s'aplica als mol·luscs gastròpodes que pertanyen a les subclasses dels prosobranquis i dels opistobranquis.

Cast. Caracol marino.

Qualitat: freda i quan es crema obté una secor equilibrada i s'esdevé assecant.

Substitut: **tutia** rentada. (TWTY **تونيا**)

Folis: 22v.2; 23v.1; 24v.10; 25v.21; 36v.7; 50v.12; 52r.4.

شونيز

ŠWNYZ

Šūnīz (vegetal)

Cat. **Pebreta**, aranya. Planta herbàcia de la família de les ranunculàcies (*Nigella sativa*), d'aspecte molt semblant a l'aranya, que es cultivava per les propietats medicinals de les llavors, apreciades també com a condiment.

Cast. Ajenuz.

Folis: 12r.1.2; 13r.1.8.10.14; 34r.11.

شيح

ŠYḤ

Šīḥ (vegetal)

Cat. **Altimira**, artemisa. Planta de la família de les compostes, *Artemisia vulgaris* L..

Cast. Artemisia.

Folis: 44r.1; 102v.

شیرزق

ŠYRZQ

Šīrzaq (animal)

Variants ortogràfiques: ŠYRZH شیرزخ.

Cat. Llet de ratpenat.

Cast. Leche de murciélagu.

Qualitat: calenta en calenta.

Autoritats referides: ibn Baḥtīšūʿ.

Substitut: excrement d'oreneta. (حطاطيف HṬṬYF)

Sinònims: ŠYRZH شیرزخ.

Folis: 20v.7; 45r.21; 51v.10.11.19.

صاد - Šād

صبر

ŠBR

Šbr (vegetal, resina)

Varietats: sèver sucotrí (ŠBR SQṬRY صبر سقطري)

Cat. Sèver, aloe. Suc concentrat de les fulles de plantes del gènere *Aloe*; és d'aparença resinosa, de color groc fosc i de sabor molt amargant.

Cast. Acíbar.

Qualitat: calenta en el primer grau i seca en el tercer.

Autoritats referides: Avicenna; l'autor del *Minhāğ*.

Substitut: el seu pes en goji. (حوض HḌḌ)

Folis: 8v.16; 11r.5.9.12; 11v.6; 12v.2.7; 15v.5; 18v.4.9; 19r.1; 21v.5; 22r.8; 24r.4.12; 24v.12; 25v.8; 26r.9; 28r.15; 30r.16; 31r.10; 33r.15; 33v.10; 35v.12; 46r.18; 52v.6.12; 106v.4.9.12; 109r.12.

صدف

ŞDF

Şadaf (animal)

Variants ortogràfiques: ŞDF صداف.

Cat. **Petxina.** Mol·lusc de diferents espècies de lamel·libranquis, i especialment la closca d'aquests animals.

Cast. Concha.

Qualitat: freda i seca.

Substitut: **granotes verdes** cremades. (ḌFD' ضفادع)

Folis: 22v.18; 36v.7; 53r.17; 59v.13; 62v.9.12; 64r.13.

صعتر

Ş'TR

Şa'tar (vegetal)

Varietats: orenga persa (Ş'TR FRSY صعتر فارسي)

Cat. **Orenga.** Planta labiada de l'espècie *Origanum vulgare*: herba perenne, aromàtica, de tija dreta, ramificada i pubescent, fulles ovades, enteres o denticulades, peciolades, verdes i glabrescents per damunt, més clares i pubescents per sota, flors rosades en espigues terminals, bràctees ovato-lanceolades rubro-violades; es fa per la muntanya i sobretot a llocs herbosos, i és aprofitada com el moradui com a condiment.

A la regió de palestina صعتر فارسي fa referència a al timó blanc. (Vegeu حاشا هـ)

Cast. Orégano.

Qualitat: seca en el tercer grau.

Autoritats referides: el llibre *Al-Mufradāt* d'al-Šarīf.

Folis: 12v.8; 36r.6; 52v.19; 102v.

صفر

ŞFR

Şufr (mineral)

Cat. Coure pintat amb tutia.

Cast. Cobre pintado con tutia.

Folis: 110r.12.

صفصاف

ŞFŞF

Şafşāf (vegetal, arbre)

Cat. Salze. (Vegeu HLF خلاف)

Cast. Sauce.

Folis: 45v.12.

صمغ البلاط

ŞMG L-BLṬ

Şamğ al-balāṭ (mineral)

Cat. **Pedra de ciment.** La pedra ciment és una barreja de marbre o pedra de Paros amb cua de bou. Aplicada ardent amb la sonda del cirurgià, té virtut d'encolar els pèls dels ulls.

Cast. Piedra de cemento.

Folis: 53r.15.

صمغ بطم

ŞMG BṬM

Şamğ baṭm (vegetal, goma)

Cat. **Resina de cornicabra.** (Vegeu ḤBH ḤḌR' حبة خضراء)

Cast. Resina de cornicabra.

Qualitat: calenta.

Autoritat: el llibre d'Al-Ḥāwī.

Substitut: el seu pes en **gàlban.** (BRZD بارزد)
l'efecte del **màstic** és paregut. (MSTKY المستكى)

Folis: 53r.10; 102v.

صمغ عربي

ŞMG 'RBY

Şamğ 'arabī (vegetal, goma)

Cat. **Goma aràbiga.** Exsudació gomosa produïda pel tronc i les branques de diverses espècies africanes del gènere *Acacia*, assecada. Forma escates, grànuls o pólvores, de color blanc o groguenc, gairebé sense olor, i és gairebé completament soluble en aigua, amb la qual dóna un mucíl·lag. És constituïda per arabina amb petites quantitats d'impureses, tals com tanins, i amb el 13,15% d'humitat. Les varietats més conegudes són la goma Kurdufān, que prové de l'*A. verek* i és la més apreciada, i la goma Senegal, que prové de l'*A. senegal*. La goma aràbiga, dita així per l'ús que en feren els metges àrabs, és emprada, com a adhesiu, espessidor, emulsionant i estabilitzant col·loidal, en les indústries tèxtil, alimentària, cosmètica, etc. En farmàcia és utilitzada com a emol·lient.

Cast. Goma aràbiga.

Qualitat: freda i seca.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **tragacant.** (KṬYR كثريرا)

Folis: 9r.13; 22r.16; 23r.2; 24v.16; 25r.12; 27r.1.6.11; 27v.2.9.15; 28r.14; 28v.8; 29r.11.17; 29v.3; 30r.5.14; 30v.11.15; 31r.3.10; 31v.7; 32r.5.14; 33r.4.15.20; 33v.15.20.22; 37r.8.10; 37v.2; 41r.19; 53r.6; 58v.18; 105r.16.20; 105v.18; 106v.4; 108r.15.

صندل

ŞNDL

Şandal (vegetal, arbre)

Variants ortogràfiques: ŞNDLYN صندلين

Varietats: sàndal blanc (ŞNDL ʾBYḌ صندل أبيض)
sàndal roig (ŞNDL ʾḤMR صندل أحمر)
sàndal groc (ŞNDL ʾŞFR صندل أصفر)
sàndal *maqāşiri* (ŞNDL MQŞYRY صندل مقاصيري)

Cat. Sàndal. Nom de diverses plantes santalàcies del gènere *Santalum*, de fusta olorosa que té aplicacions en perfumeria, tintoreria i antigament en medicina i culinària. Sàndal blanc: fusta procedent de la planta *Santalum album* i altres d'orient, poc conegudes. Sàndal vermell: fusta procedent de l'arbre *Pterocarpus santalinus* i d'altres plantes, avui poc conegudes.

Cast. Sándalo.

Folis: 9r.15; 13v.13; 16r.16; 33r.13.19; 33v.2.3.11; 44v.15; 103r; 106v.

صنوبر

ŞNWBR

Şanawbar (vegetal, arbre)

Cat. Pi. Arbre de diferents espècies del gènere *Pinus*, de la família de les abietàcies, de tronc alt i dret, fulles aciculars i fruit cònic i llenyós (*pinya*) compost de nombroses bràctees que en certes espècies contenen llavors comestibles.

Cast. Pino.

Folis: 39v.16.

Ḍād - ضاد

ضأن

Ḍ'N

Ḍa'n (animal)

Cat. Ovel·la. Mamífer remugant de l'espècie *Ovis aries*, caracteritzat pel seu pèl espès i flexible (la llana) i per tenir molts d'individus banyes caragolades en espiral; constitueix l'anomenat *bestiar de llana* i es cria per a l'aprofitament d'aquesta i de la seva carn; es diu ovel·la especialment la femella, i es dóna el nom de marrà al mascle.

Cast. Oveja.

Folis: 61v.5.

ضبّ

ḌBB

Ḍabb (animal)

Cat. Llangardaix. Rèptil sauri de l'espècie *Lacerta ocellata*, que es fa llarg fins a un metre, té el cos cilíndric i llarguer, la cua llarga i cònica i la pell blanca pel ventre i verdosa per l'esquena amb cercles negres vellutats i un puntet groc al mig.

Cast. Lagarto.

Autoritats referides: el llibre de les Ḥawāṣ d'Avenzoar.

L'excrement

Qualitat: calenta.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Substitut: dos terços del seu pes en **massicot**. (MSḤQWNY مسحونيا)

Folis: 19r.13; 19v.6; 20r.18; 21r.5; 26v.12; 41r.16; 53v.2.

ضبع

ḌBʿ

Ḍabʿ (animal)

Cat. Hiena. Mamífer carnívor del gènere *Hyaena*, de cap gros, coll llarg i gruixut, potes amb quatre dits i urpes no retràctils, pelatge aspre i gris amb ratlles o taques fosques, que va de nits i s'alimenta principalment de carnyes.

Cast. Hiena.

La vesícula

Substitut: la vesícula de **perdiu**. (QBĜ الفبيج)

Folis: 35v.6; 46v.6; 53r.20; 53v.1; 61v.4.

ضفدع أخضر

ḌFDʿ ʿHDR

Ḍifdaʿ aḥdar (animal)

Cat. Granota. Animal amfibi del gènere *Rana*, principalment la *Rana esculenta*, que té l'esquena verda amb ratlles longitudinals, el ventre blanc, les cames molt llargues que li permeten fer grans salts, i la boca molt gran; viu a la vorera de les basses i altres llocs d'aigua dolça, dins la qual neda molt veloçment i se submergeix en veure's en perill.

Cast. Rana.

Folis: 53v.9.

طاء - Ṭā'

طباشير

ṬBŠYR

Ṭabāšīr (mineral)

Cat. **Guix.** Sulfat de calci hidratat, que, en deshidratar-se parcialment per la calcinació, dóna una substància blanca que, feta pasta amb aigua, s'endureix ràpidament i per això s'empra en la construcció i en l'escultura.

Cast. Tiza.

Sinònim: ĞBSYN جبسين

Folis: 10v.11; 12r.7; 19r.9; 25r.8; 54r.6; 58v.15.

طحلب

ṬḤLB

Ṭaḥlab (vegetal, marí)

Cat. **Alga.** Nom vulgar de diferents espècies de plantes aquàtiques.

Cast. Alga.

Folis: 103r.

طراثيث

ṬRṬYṬ

Ṭrāṭīṭ (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: ṬRṬWṬ طرثوث.

Cat. **Magraneta de corb,** cagalló de frare. Planta herbàcia de la família de les cinomoriàcies (*Cynomorium coccineum*), de color vermellós violaci, tiges carnosos, fulles esquamiformes, inflorescència en forma de clava i fruits en aqueni, que parasita les arrels de plantes que creixen en sòls salins.

Cast. Cipote, Orobanca.

Folis: 30r.2; 42v.12; 54r.10; 57r.16.

طراخون

ṬRḤWN

Ṭarāḥūn (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: ṬRTWN طرتون.

Cat. **Estragó**. Planta de la família de les compostes, espècie *Artemisia dracunculoides*, de flors grogues; s'empra com a ensiam i estimulant de les funcions digestives.

Cast. Estragón.

Folis: 54v.15.

طرحشقوق

ṬRḤṢQWQ

Ṭarḥaṣqūq (vegetal, planta)

Cat. **Xicoira silvestre**. (Vegeu HNDB هندبا)

Cast. Achicoria silvestre.

Folis: 62r.17.

طرطير

ṬRṬYR

Ṭarṭīr (mineral)

Cat. **Sal tàrtara**, tàrtar. Bitartrat de potassi, substància que el most diposita en el fons i parets de les bótes i altres recipients de vi.

Cast. Sal tàrtara, tártaro.

Folis: 106v.14.

طين

ṬYN

Ṭin (mineral)

Varietats:	bol armeni	(ṬYN ʾRMNY	طين أرمنيّ)
	terra cretica	(ṬYN ʾQRYṬŠ	طين اقریطش)
	terra samia, <i>kawkab</i>	(ṬYN L-KWKB	طين الكوكب)
	terra <i>rūmī</i>	(ṬYN RWMY	طين روميّ)
	terra samia, de Samos	(ṬYN ŠMS	طين شامس)
	terra cimolia	(ṬYN QYMWLY	طين قيموليا)
	terra lemnia	(ṬYN LBNY	طين لبنيّ)
	terra sigillada	(ṬYN MḤTWMM	طين مختوم)

Cat. **Argila.** Silicat alumínic potàssic que es troba en forma de terra vermellosa o groguenca i s'empra principalment en la terrisseria i construcció.³

Cast. Arcilla.

El bol armeni

Qualitat: freda en el primer grau i seca en el segon.

Substitut: **terra lemnia**, una vegada i mitja. (ṬYN LBNY طين لبنيّ)

La terra samia

Autoritats referides: Galè.

La terra rūmī [luti romani?]

Qualitat: freda tirant a seca.

Substitut: **bol armeni**. (ṬYN ʾRMNY طين أرمنيّ)

Sinònim: ĠDR غضار.

Folis: 20v.3; 62r.15.16.17; 32v.2; 33v.3.4; 53v.11.15.16.18.20; 54r.2.3.5; 105v.4; 109r.8.

³ Per a més informació sobre les terres medicinals, vegeu BECH BORRÀS, J. (2010) La terra sigillada, panacea trimil·lenària: síntesi històrica de les terres d'ús medicinal. Revista de la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia, 5 (13), 21-44. Barcelona: Societat Catalana d'Història de la Farmàcia.

ظاء - Zā'

ظلف

ZLF

Zilf (animal)

Cat. Unglot.

Cast. Pezuña.

Qualitat: freda i seca en el tercer grau.

Folis: 23v.11; 54r.12.

عين – 'ayn

عافر قرحا

'QR QRH

'āqir qarḥā (vegetal, planta)

Cat. **Piretre**, pelitre. Gènere o subgènere de plantes perennes (*Pyrethrum sp*) de la família de les compostes, l'arrel de les quals ha estat emprada com a sedant i sialogog.

Cast. Pelitre, piretro.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: el seu pes en **dorònic** (DRWNĠ درونج)
o el seu pes i mig en **estafisàgria**. (MYWYZĠ ميويج)

Folis: 15r.9; 34v.12; 47v.18; 54v.14; 61v.2.

عدس

‘DS

‘*adas* (vegetal, llavor)

Cat. **Llentia**, Llentilla. Planta herbàcia anual (*Lens culinaris* sp *esculenta*), amb tiges de trenta a quaranta centímetres, dèbils, ramoses i acanalades, fulles alternes, flors blanques amb nervis morats, i fruit en llegum amb dos o tres llavors marrons en forma de disc de mig centímetre de diàmetre aproximadament.

Cast. Lenteja.

Qualitat: temperada i seca en el segon grau.

Autoritats referides: al-Ṭabarī.

Folis: 12v.9; 14v.11; 15r.14.18; 16r.4; 24r.16.18; 33r.20; 43v.9; 54v.18; 55v.16; 57v.16; 61r.23; 101r.8; 103r.

عذبة

‘DB

‘*adba* (vegetal, fruit)

Cat. **Fruit del tamaríu**. Arbre de la família de les tamaricàcies, de l'espècie *Tamarix gallica*; té fulles i flors petites, aquestes de color rosat, i fruit en càpsula; es fa espontàniament prop de rius i altres llocs aigualosos.

Cast. Tamarisco.

Folis: 10r.13.

عروق صفر

‘RWQ ŞFR

‘*urūq şufr* (vegetal)

Cat. **Cúrcuma**. Planta de la família de les gingiberàcies, del gènere *Curcuma*, originària de l'Àsia, que té les arrels gruixudes i que contenen una substància colorant groga que s'empra en tintoreria.

Cast. Cúrcuma.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: al-Ṭabarī; al-Šarīf; Dioscòrides.

Substitut: la meitat del seu pes en **celidònia**. (MMYRN ماميران)

Sinònim: ‘RWQ L-ŠBGYN عروق الصبّاغين ; KRKM كركم ; WRS ورس;
‘RWQ L-Z‘FRN عروق الزعفران.

Folis: 20v.14; 21r.4; 29r.4; 27.11; 31r.13; 55r.8.

عسل

‘SL

‘*asal* (animal)

Cat. Mel. Substància viscosa, molt dolça, de color més o menys groga, elaborada per les abelles dins una distensió de llur esòfag i que dipositen en les cel·les de la bresca.

Cast. Miel.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: **vi bullit**. (MYBHTĜ ميبختج)

Folis: 8v.5; 11v.15; 12r.14; 13r.20; 18r.8; 23r.2; 34v.12.18; 35r.1.5.10.14.18.19;
35v.1.4.9.20.21; 41r.20; 41v.3.12; 44r.4; 45r.2.17; 45v.6.9.10; 47r.15.16; 50r.6; 50v.1;
52v.22; 54r.15; 54v.10; 56r.4; 61r.16.17; 61v.15.20; 62v.14; 102v; 105r.16; 105v.3;
106r.10.12.16.21.22; 109r.15; 110r.18.

عشر

‘ŠR

‘*ašr* (vegetal, planta)

Cat. Calotropis procera. (Vegeu SKR L-‘ŠR سكر العشر)

Cast. Calotropis procera.

Folis: 19v.6; 31r.13; 50v.18.

عصاة الراعي

‘SH L-R‘Y

‘aṣāt al-rā‘ī (vegetal, planta)

Cat. **Passacamins**, bec de moixó, herba de cent nusos, tiravaques, traspascamins, travacavalls. Planta herbàcia anual, de la família de les poligonàcies, *Polygonum aviculare*, de tiges primes, ajagudes, de 10 a 80 cm de llargària, de fulles lanceolades, de flors petites, blanques o roses, i de fruits en núcula, trígons.

Cast. Centinodia, corregüela de los caminos.

Folis: 54v.6; 103r.

عفص

‘FṢ

‘afṣ (vegetal)

Cat. **Agalla**. Excrescència morbosa, de forma variable però principalment rodona, que certs paràsits produeixen en les parts tendres de les plantes.

Cast. Agalla.

Qualitat: freda en el primer grau; freda i seca en el segon i seca en el tercer.

Substitut: fruit de **cambronera** (‘WSĜ عوسج)

Folis: 15v.5; 23r.16; 29v.13; 31r.16; 33v.15; 54r.16; 108r.13.

عقاب

‘QB

‘uqāb (animal)

Cat. **Àguila**, Àliga. Ocell carnisser molt gros, del qual hi ha moltes varietats que corresponen a diversos gèneres i espècies i principalment al gènere *Aquila*.

Cast. Águila.

Folis: 56v.10.

عقرب

‘QRB

‘*aqrab* (animal)

Cat. **Escorpí**, alacrà. Aràcnid pulmonar (*Buthus occitanus*) que es distingeix especialment per tenir a la part anterior dues grans pinces i en l'abdomen una prolongació en forma de cua acabada amb una ungla verinosa.

Cast. Escorpión, alacrán.

Autoritats referides: al-Šarīf.

Folis: 55v.6.9.10; 108r.7.

عقيق

‘QYQ

‘*aqīq* (mineral)

Cat. **Àgata**. Pedra preciosa, varietat de calcedònia (àcid silícic microcristal·lí) amb zones o vetes de colors diversos, de llustre cerós.

Cast. Ágata.

Qualitat: la cremada és freda i seca.

Substitut: **arrel de corall** cremada. (‘ŠL L-MRĠN أصل المرجان)

Folis: 20v.1; 55r.4.

عكر الزيت

‘KR L-ZYT

‘*ikr al-zayt* (vegetal)

Variants ortogràfiques: ‘QR عقر.

Cat. **Morca**, soltatge de l'oli.

Cast. Alpechín, amurca, morga.

Qualitat: calenta en el segon grau.

Substitut: morca de **lliri blau**. (SWSN ‘SMNĠWNY سوسن اسمنجوني)

Folis: 34r.12; 54v.7.

عليق

‘LYQ

‘alīq (vegetal)

Cat. **Gerdera.** Planta de la família de les rosàcies, espècie *Rubus Idaeus*, de fulles imparipinnades, flors blanques amb peduncles arquejats i a la fi punxants, i fruit rodó vermellós, carnós, de sabor agradable, que s'empra en la preparació d'un eixarop refrescant.

Cast. Frambueso.

Folis: 105r.14.17.

عنب

‘NB

‘inab (vegetal, fruit)

Cat. **Raïm.** Fruit del cep o de la parra (*Vitis vinifera*), format per un conjunt de baies sucoses rodones o rodonenques, pedicel·lades, agrupades al volt d'un eix ramificat; conjunt dels dits fruits, fruita del cep o de la parra.

Cast. Uva.

Folis: 7v.16; 8v.10.12; 36r.14; 52r.21.

عنب الثعلب

‘NB L-Ṭ‘LB

‘inab al-ṭa‘lab (vegetal, planta)

Cat. **Morella vera,** herba mora, solatre. Planta herbàcia anual de la família de les solanàcies, *Solanum nigrum* L., emprada com a sedant i emol·lient per a ús extern.

Cast. Hierba mora.

Qualitat: freda i seca en el primer grau.

Folis: 34r.1; 47r.2; 54v.6; 55v.1; 103r.

عنبر

‘NBR

‘*anbar* (animal)

Cat. **Ambre**, ambre gris. Substància de consistència cerosa present en el tub digestiu dels catxalots i d'altres cetacis marins com a resultat de la ingestió de cefalòpodes, com ara la sépia o el polp, i que s'utilitza en perfumeria com a fixador i com a tintura.

Cast. Âmbar.

Qualitat: calenta i seca en el segon grau.

Substitut: **làdan** bo i clar. (LDN لادن)

Folis: 12r.12; 13v.2.16; 27r.15.16; 31v.11.17; 55r.17.18; 60v.3; 63r.11; 102v.

عود الريح

‘WD L-RYH

‘*ūd al-rīḥ* (vegetal)

Cat. **Bèrberis**. Gènere de plantes de la família de les berberídies, que comprèn diverses espècies, de les quals és la principal la *Berberis vulgaris* L. (coralets).

Cast. Agracejo.

Folis: 30r.13.

عود سوس

‘WD SWS

‘*ūd sūs* (vegetal)

Cat. **Regalèssia**, regalíssia. Planta lleguminosa, herbàcia amb el rizoma llenyós i dolç, tronc robust, dret, estriat i poc ramificat, fulles imparipinnades, flors blavenques o violàcies, petites, en raïms axil·lars, amb calze tubulós, i llegum oblong molt comprimit; és l'espècie *Glycyrrhiza glabra*.

Cast. Regaliz.

Sinònim: ‘RQ SWS عرق سوس ; RBB SWS ربّ سوس.

Folis: 7v.15; 9v.16; 11r.5.

عوسج

‘WSĠ

‘awsaġ (vegetal, fruit)

Cat. Cambronera. Planta de la família de les solanàcies, *Lycium europaeum* L. És un arbust que es fa d'un metre a dos metres i mig d'altària; té les fulles lanceolades, les flors de corol·la rosada i el fruit rodó.

Cast. Cambronera, jazmín espinoso.

Qualitat: freda en el segon grau.

Substitut: alguns astringents freds com

fulles de **murta**,

(MRSYN مرسين)

olivera,

(ZYTWN زيتون)

morella vera,

(‘NB L-Ī‘LB عنب الثعلب)

passacamins.

(‘ŞH L-R‘Y عصاة الراعي)

Folis: 15r.2; 15v.3.8; 16r.8; 20r.10; 30r.5; 54r.20.21; 61r.9; 103r; 105r.3.

Ġayn - غين

غار

ĠR

Ġār (vegetal, arbre)

Cat. Llorer. Arbre de la família de les lauràcies, de l'espècie *Laurus nobilis*; es fa de dos a quatre metres d'alt i té les fulles coriàcies, allançades i un poc peciolades i arrissades, les flors blanques-groguenques en petites umbel·les axil·lars, i els fruits en baia negra quan és madura.

Cast. Laurel.

Folis: 15r.9.

غاريقون

ĠRYQWN

Ġārīqūn (vegetal, bolet)

Cat. **Agàric.** Gènere de bolets de la tribu de les agarícies, que abraça moltes espècies que es fan en els troncs de certs arbres.

Cast. Agàrico.

Folis: 11r.18.

غبار الرحي

ĠBR L-RĤ

Ġubār al-raḥā (vegetal)

Cat. **Farina.** Pólvora produïda per trituració dels grans de blat o d'altres cereals.

Cast. Harina.

Qualitat: calenta, suau i assecant.

Folis: 15r.1; 15v.7; 42v.1; 55v.12.

غضار

ĠDR

Ġudār (mineral)

Cat. **Argila.** (Vegeu ṬYN طين)

Cast. Arcilla.

Folis: 21r.1; 58r.3.

Fā' - فاء

فجّ

FĜĜ

Fiĝĝ (vegetal, fruit)

Cat. **Mirabolà groc.** (Vegeu 'HLYLG' اهليلج)

Cast. Mirabolano amarillo.

Folis: 39r.7.

فجل

FĜL

Fiĝl (vegetal, arrel)

Cat. **Rave.** Planta crucífera de l'espècie *Raphanus sativus*, d'arrel comestible, carnosa, arrodonida o fusiforme, de color roig amb la punta sovint blanquinosa i de sabor picant, fulles inferiors lanceolades i dentades, flors blanques o violades, siliques inflades i esponjoses.

Cast. Rábano.

Folis: 32v.6.8; 61v.21; 107r.19; 109r.5.

فراسيون

FRSYWN

Farāsyūn (vegetal, planta)

Cat. **Malrubí.** Planta herbàcia perenne de la família de les labiades, de 30 a 80 cm d'alt, que es fa en erms, runes, marges i ribatges d'arreu dels Països Catalans. Les fulles i les summitats florals, que es cullen a la primavera o l'estiu, en infusió han estat emprades com a diürètiques i contra les digestions pesades, la clorosi, l'histerisme, la tos, la diarrea, els dolors reumàtics i l'arrítmia cardíaca.

Cast. Marrubio.

Qualitat: seca en el segon grau i calenta en el tercer.

Substitut: el seu pes en **nard** (SNBL سنبل)
i dos terços del seu pes en **olíban** mascle clar. (LBN لبان)

Folis: 56v.6.10.

فربيون

FRBYWN

Farabyūn (vegetal, goma)

Variants ortogràfiques: 'FRBYWN أفربيون.

Cat. **Eufòrbia**, lleteresa, maldulls. *Euphorbia sp.* és un gènere de plantes herbàcies o arbustives, de la família de les euforbiàcies, de fulles simples, de flors unisexuals típicament disposades en una inflorescència pseudàntica anomenada ciati, de fruits capsulars i de llavors amb carúncula.

Cast. *Euphorbia*.

Qualitat: calenta i seca en el quart grau o seca en el tercer.

Substitut: el seu pes i mig en **tintorell**. (MZRYWN مازريون)

Folis: 11v.17; 12r.4; 55v.19; 56r.1.

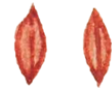
فستق

FSTQ

Fustuq (vegetal, fruit)

Cat. **Festuc**. Fruit drupaci de la planta *Pistacia vera*, resinós, semblant a una ametlla, emprat com a galactòfor.

Cast. Alfóncigo, pistacho.

Folis: 10v.3; 15r.13.

فلفل

FLFL

Filfil (vegetal, fruit)

Varietats: pebre blanc (FLFL 'BYD فلفل أبيض)
pebre negre (FLFL 'SWD فلفل أسود)

Cat. Pebre. Fruit de diferents plantes piperàcies orientals del gènere *Piper*, generalment de gust picant, que s'importava en l'edat mitjana i servia com a condiment i en aplicacions medicinals.

Cast. Pimienta.

El pebre negre

Qualitat: calenta en el tercer i quart grau.

Autoritats referides: l'autor d'al-Kāfī.

Substitut: el seu pes en **gingebre**. (ZNĠBYL زنجبيل)

El pebre blanc

Qualitat: calenta en el tercer grau i seca en el quart.

Autoritats referides: Galè; l'autor de la Taḍkira; Yūḥannā ibn Māsawayhi.

Substitut: **Gingebre**. (ZNĠBYL زنجبيل)

Folis: 12v.11; 18r.18; 18v.11; 20r.3; 22r.9; 26v.15; 29r.18; 31r.12; 32v.5; 33v.19; 44r.13; 46r.11.13; 56r.7. 10.11.12.13.16.17; 56v.1; 61r.12; 102v; 106v.9.18; 109v.2; 110r.12.

فناك

FNK

Fanak (vegetal)

Cat. Pedra tosca. (Vegeu ḤFF خفاف)

Cast. Piedra pómez.

Folis: 49r.9.

فوتنج

FWTNĜ

Fūtnaĝ (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: FWDNĜ فودنج.

Cat. Polioli. Planta labiada de l'espècie *Mentha pulegium*, de fulles petites, ovades o el·líptiques, flors rosades o liliàcies en glomèruls axil·lars multiflors, compactes, calze tubulós, pelut, amb cinc dents lanceolato-acuminades; és planta d'olor molt agradable i es cria per la vora de l'aigua i llocs humits; té aplicacions medicinals i s'empra també per a aromatitzar les sopes.

Cast. Poleo, Poleo real.

Sinònim: MŠKṬR MŠY' مشكطرا مشيع.

Folis: 34r.15; 50r.9.10; 102v.

فوفل

FWFL

Fūfal (vegetal)

Cat. Nou d'areca. L'areca és una petita palmera, de la família de les palmes, originària d'Indonèsia, de tronc prim, productora de ramells de fruits que contenen una sola llavor, la *nou d'areca*, rica en taní i en greixos. Les nous d'areca són molt consumides pels pobles de l'Àsia meridional i de l'Àfrica oriental com a masticatori. Hom les sol mastegar acompanyades de fulles fresques de bètel (*Piper betel*), de resina d'uncària (*Uncaria gambir*) i de calç, després dels àpats. Alhora que aromatitzen l'alè, actuen com a estimulants. L'ur principi actiu és l'arecolina.

Cast. Nuez de areca.

Qualitat: freda i seca.

Substitut: **sàndal roig** (ŠNDL ḤMR صندل أحمر)
i mig pes en **celiandre** fresc. (KSFRH كسفرة)

Folis: 8v.10.13; 14r.9; 32r.9.16; 33v.5.11; 44v.15; 56v.2; 101r.6; 103r.

فیروزج

FYRWZĜ

Fīrūzaĝ (mineral, pedra)

Cat. **Turquesa.** Fosfat d'alumini que conté una petita quantitat de coure, de color blau verdós, dur, susceptible d'un gran poliment, emprat en joieria com a pedra preciosa.

Cast. Turquesa.

Qualitat: freda i seca.

Folis: 19r.11; 56v.15.18; 63v.11.

فیلزهرج

FYLZHRĜ

Filzahraĝ (vegetal)

Cat. **Arç.** Planta espinosa de diverses espècies dels gèneres *Crataegus*, *Lycium*, *Prunus*, *Rhamnus* i *Cotoneaster*.

Cast. Espino.

Folis: 35v.13; 44v.4.14.

قاف – Qāf

قاطر مكي

QṬR MKKY

Qāṭir makkī (vegetal)

Cat. **Sang de dragó.** (Vegeu DM L-³HWYN دم الأخوين)

Cast. Sangre de drago.

Folis: 46r.16.

قاقلي

QQLLY

Qāqillī (vegetal)

Cat. **Salicorn**, salicòrnia glauca, sosa dura. Arbust, de la família de les quenopodiàcies, de fins a 1 m d'alçària, de tiges articulades, suculentas i glauques o amb coloracions vermelloses, de fulles oposades esquamoses, de flors inconspícues aplegades en cimes triflores i de fruits en núcula.

Cast. Barilla, salicorn.

Folis: 10r.9.20; 13v.15; 16r.16; 57v.12.

قاقيا

QQY

Qāqyā (vegetal)

Cat. **Goma de babul.** (Vegeu ³QQY افاقيا)

Cast. Goma de acacia nilotica.

Folis: 15v.5; 21v.14; 23r.16; 27r.10; 27v.1; 30r.1; 31r.15; 32v.10; 33r.4; 33v.5.15; 51r.4.

قبيج
QBĜ

Qibĝ (animal)

Cat. **Perdiu.** Ocell de la família de les gal·linàcies, de diferents espècies del gènere *Perdix*.

Cast. Perdiz.

Folis: 53v.2.

قتاد
QTD

Qitād (vegetal, arbre)

Cat. **Tragacant.** Arbre que produeix la goma també anomenada *tragacant*. (Vegeu KTYR كثريرا)

Cast. Tragacanto.

Folis: 58v.16.

قثاء
QT'

Qitā' (vegetal, fruit)

Variants ortogràfiques: QTT قثّة

Cat. **Alficòs.** Fruit de la planta *Cucumis flexuosus* L. (alficossera).

Cast. *Cohombro serpentino, alficós.*

Folis: 31r.18; 34v.15.

قراصيا

QRŞY

Qarāşyā (vegetal, fruit)

Cat. **Cirera.** Fruit del cirerer. Arbre de la família de les rosàcies, de diferents espècies del gènere *Cerasus*, principalment el *Cerasus avium* i el *Cerasus vulgaris*, amb una gran multitud de varietats, totes les quals produeixen un fruit globós o acorat, de color vermell més o menys fosc, de gust dolç una mica amargant.

Cast. Cereza.

Folis: 8v.10.

قردمانا

QRDMN

Qardamānā (vegetal, fruit)

Cat. **Cardamom.** Planta de la família de les zingiberàcies: *Alpinia Cardamomum* Rxb. El seu fruit era molt estimat antigament com a perfum i s'emprava en medicina com a digestiu, diurètic, antiasmàtic i revulsiu.

Cast. Cardamomo.

Folis: 39v.19.

قرض

QRḌ

Qarḍ (vegetal, arbre)

Cat. **Babul,** acàcia nilòtica. (Vegeu 'QQY افاقيا)

Cast. Àrbol de goma aràbiga, espina mimosa, acàcia nilotica.

Folis: 16r.9; 21r.13; 29v.12; 40r.8.15; 103r.

قرظ

QRZ

Qarz (vegetal, arbre)

Cat. **Acàcia**, Arbre de goma aràbiga, *Acacia verek*, *Acacia senegal*. És possible que en aquest cas es tracte concretament de l'*A. verek* que produeix la goma aràbiga coneguda com a "Kurdufān", ja que el nom s'aproxima etimològicament.

(Vegeu ŞMG 'RBY صمغ عربي)

Cast. Acacia.

Sinònim: SNṬ سنط

Folis: 40r.14; 53r.6.

قرع

QR'

Qir' (vegetal, fruit)

Cat. **Carabassa**. Fruit d'algunes plantes brioniàcies dels gèneres *Cucurbita* i *Lagenaria*, usat com a comestible per a persones o animals i per a la formació de diferents recipients de líquids.

Cast. Calabaza.

Sinònim: YQṬYN يقطين

Folis: 59v.15.

قرنفل

QRNFL

Qurunful (vegetal, espècie)

Cat. **Clavell**, clau d'espècia, girofle. Espècia molt aromàtica i de sabor delicada, que consisteix en els pistils deshidratats de les flors del claveller. A part el seu ús culinari, hom l'empra també en medicina i perfumeria.

Cast. Clavo, girofle.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: el seu pes en **salicor**. (QQLYY قاقلي)

Folis: 19r.16; 57r.21; 57v.3; 110r.12.

قَزّ

QZZ

Qizz (animal)

Cat. **Cuc de seda.** larva de l'insecte *Bombyx mori*, que es manté de les fulles de la morera i segrega la seda, obrant el capoll dins el qual queda tancat per a convertir-se en crisàl·lidé i eixir-ne transformat en papallona.

Cast. Gusano de seda.

La seda

Qualitat: calenta i seca en el primer grau.

Folis: 57v.20.

قسط

QST

Qist (vegetal)

Variants ortogràfiques: QṢṬ قسط.

Cat. **Cost,** menta romana, menta de Santa Maria. Herba molt aromàtica de la família de les compostes, de l'espècie *Chrysanthemum balsamita* L.

Cast. Hierba de Santa María, balsamita, costo hortense.

Folis: 11v.19; 13r.10; 34r.13.16; 48r.6; 54v.1; 56r.12.

قطراساليون

QṬRSLYWN

Qiṭrāsālyūn (vegetal, planta)

Cat. **Api.** (Vegeu KRFS كرفس)

Cast. Apio.

Folis: 44r.5.

قطن

QṬN

Quṭn (vegetal, planta)

Cat. **Cotó.** Substància fibrosa, blanca i suau, que recobreix les llavors de diferents plantes malvàcies, especialment del *Gossypium herbaceum*, i s'empra com a matèria tèxtil i per a diferents aplicacions medicinals, industrials, etc.

Cast. Algodón.

Folis: 14r.11; 55r.13.22; 58r.1.

قطنونا

QṬWN

Qaṭūnā (vegetal, planta)

Cat. **Saragatona.** Plantaginàcia de diferents espècies del gènere *Plantago*, principalment el *Plantago psyllium*, *Pl. cynops* i *Pl. indica*; s'anomena també *herba pucera*, pel color negre i la petitesa de les llavors, i un suc viscos format per bullidura d'aquestes serveix per a subjectar el pentinat de les dones

Cast. Zaragatona.

Folis: 42v.11; 101r.3; 103r; 108v.8.

قلعي

QL'Y

Qal'ī (mineral)

Cat. **Estany.** Cos simple, metall més dur i blanc que el plom i menys que la plata, molt mal·leable i poc dúctil, que es torna opac i perd la blancor si està en contacte amb l'aire.

Cast. Estaño.

Folis: 38v.17.

قلقدیس

QLQDYS

Qalqadīs (mineral)

Cat. **Vidriol blanc**, sulfat de zinc. Substància cristal·lina, transparent, que es presenta en forma d'agulles o prismes; usada tòpicament en inflamacions de la mucosa bucal, en col·liri (específic de les infeccions per *Hemophilus duplex*) i, per via oral, com a emètic. (Vegeu ZĠ زاج)

Cast. Vitriolo blanco, sulfato de cinc.

Substitut: **vidriol romà** cremat, dos vegades i mitja. (QLQṬR قلقطار)

Folis: 23r.10; 48v.11.13; 57r.5.8.

قلقطار

QLQṬR

Qulquṭār (mineral)

Cat. **Vidriol romà**, sulfat fèrric. (Vegeu ZĠ زاج)

Cast. Vitriolo amarillo.

Qualitat: temperada.

Folis: 27v.16; 28r.14; 31r.11; 48v.12.13,15,17; 57v.11.

قلقنت

QLQNT

Qalqant (mineral)

Cat. **Vidriol verd**, sulfat de ferro. Sal que es presenta en forma de cristalls verds i és obtinguda per acció de l'àcid sulfúric damunt el ferro. És emprat, sol o bé combinat sota la forma de sulfat doble, com a reductor. (Vegeu ZĠ زاج)

Cast. Vitriolo verde, sulfato de Hierro.

Qualitat: calenta i seca en el quart grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **alum**. (ŠBB شَب)

Folis: 48v.14; 56v.20.

قنا

QN

Qanā (vegetal, planta)

No s'ha pogut identificar.

Folis: 54r.7.

قنّة

QNNH

Qinna (vegetal, goma)

Cat. Gàlban. (Vegeu BRZD بارزد)

Cast. Gálbano.

Folis: 41r.19; 50r.12.

قندر

QNDR

Qandar (vegetal)

Cat. Olíban. (Vegeu KNDR كندر)

Cast. Olíbano.

Folis: 15r.1.5; 15v.6; 61r.8.

قنفذ

QNFD

Qunfuḍ (vegetal)

Cat. Eriçó. Mamífer insectívor (*Erinaceus sp*), de cap menut, morro afusat i potes i cua molt curtes, amb la part superior del cos recoberta de punxes que utilitza per a defensar-se enrotllant-se i formant una bola.

Cast. Erizo.

Folis: 34r.19.

قيصور
QYSWR

Qaysūr (mineral)

Cat. **Pedra tosca.** Pedra volcànica esponjosa i lleugera que constituïx la part superior de les laves volcàniques, amb usos mèdics i higiènics.

Cast. Piedra pómez, asperón.

Folis: 49r.9.

قيصوم
QYSWM

Qaysūm (vegetal)

Cat. **Milfulles.** Herba de la família de les compostes, de fulles molt dividides i capítols petits, blancs o rosats, agrupats en corimbe terminal, que es fa als prats poc secs i és utilitzada en infusió com a tònica i digestiva i per a rentar les ferides (*Achillea millefolium*).

Cast. Milenrama.

Folis: 102v.

كاف – Kāf

كابلي
KBLY

Kābulī (vegetal, fruit)

Cat. **Mirabolà quebol,** Mirabolà negre. (Vegeu 'HLYLG أهليلج)

Cast. Mirabolano negro.

Folis: 7v.13; 10r.21; 11r.12.15.18; 21r.19.21; 21v.6; 28v.13; 39r.8.12; 107r.15; 107v.3.

كافور

KFWR

Kāfūr (vegetal)

Cat. **Càmfora.** Substància sòlida, blanca, d'olor forta i aromàtica, de gust amargant i ardent, que s'obté de l'arbre *Laurus camphora* i s'usa molt en medicina

Cast. Alcanfor.

Qualitat: freda i seca en el tercer grau.

Substitut: el doble del seu pes en **guix**. (طباشير ṬBŠYR)

Folis: 10v.13; 12r.12; 13v.8; 22v.7.16.19; 24v.8; 26r.6; 29v.5; 32r.6; 38v.19; 58v.8.10; 103r; 108v. 1.17; 110r.13.

ككنج

KKNĠ

Kāknaġ (vegetal, fruit)

Cat. **Morella vera.** (Vegeu 'NB L-Ṭ'LB عنب الثعلب)

Cast.

Folis: 103r.

كبابة

KBB

Kubābat (vegetal, fruit)

Cat. **Cubeba.** Fruit bacciforme oficial de la cubeba, de propietats diürètiques, sialagogues i antisèptiques de les vies urinàries.

Cast. Cubeba.

Folis: 46r.6.

كبريت

KBRYT

Kibrīt (mineral)

Cat. **Sofre.** Element químic no metàl·lic, de símbol S i de nombre atòmic 16, trencadís i insípid, de color groc clar, i que crema amb flama blava formant un gas d'olor sufocant.

Cast. Azufre.

Folis: 23v.8.11; 48v.19; 101r.4; 102r.4.

كبيكج

KBYKĜ

Kabīkaĝ (vegetal, planta)

Cat. **Ranuncle.** Planta herbàcia perenne o anual (*Ranunculus* sp), terrestre o aquàtica, de fulles dividides o senceres, flors grogues, blanques o rosades i fruits en poliaqueni.

Cast. Ranúnculo.

Folis: 58r.17.

كتان

KTTN

Kattān (vegetal, flor)

Cat. **Lli.** Planta linàcia de diferents espècies del gènere *Linum*, i principalment el *Linum usitatissimum*, de tronc dret que creix fins a 80 cm., fulles alternes linears i en punta, flors en corimbe paniculat i terminal, de pètals blaus i caducs, fisonats, i llavors aplanades amb l'episperm coriàci i mucilaginos; es conra molt com a planta textil per les seves fibres, i com a medicinal i per a altres aplicacions pel seu oli.

Cast. Lino.

Folis: 14r.15; 14v.1; 26v.1; 40v.12; 45r.7; 53r.12; 101r.4; 102r.8; 102v; 109r.16.

كثيرا

KTYR

Kaṭīrā (vegetal)

Variants ortogràfiques: *Katīrā* كثيرا.

Cat. **Tragacant**, goma tragacant, goma alquitira. Goma constituïda per l'exsudació assecada del tronc del tragacant i d'altres espècies congènères afins que és presentada en plaques d'un blanc grisós o com una pols groguenca.

Totalment insoluble en alcohol, és parcialment soluble en aigua, on s'infla i dona un gel molt viscos. És emprada en la indústria farmacèutica (per a fer pastilles i com a emulsionant), en la indústria alimentària (com a emulsionant i com a espesseïdor), en la indústria tèxtil (per a tints, aprests i colors d'estampació), en adoberia (per a l'acabat del cuir) i com a adhesiu.

Cast. Tragacanto.

Qualitat: temperada.

Substitut: **goma aràbiga**. (صمغ عربيّ ŞMG 'RBY)

Sinònim: DWDY دودي.

Folis: 8v.17; 25r.12; 26r.4; 27r.1.7; 27v.2.9; 28v.18; 29r.11; 29v.9; 31r.10; 31v.16; 32r.6.14; 33r.15; 37r.8.10; 53r.10; 58v.15.

كرسنة

KRSN

Karsana (vegetal, llegum)

Cat. **Erb**. Planta lleguminosa del gènere *Ervum ervilia* L., que fa uns grans semblants a les veves, però més petits, cantelluts i blanquinosos.

Cast. Yero, Alcarceña.

Folis: 15r.9; 15v.1

كرش البحر

KRŠ L-BḤR

Kirš al-baḥr (mineral)

Cat. **Tutia marina**, tutia verda. En l'actualitat, en la zona del Líban, es diu *tutia* per a referir-se a l'eriçó del mar. (Vegeu TWTY توتيا) i (Vegeu la nota 254, p. 234, vol. I)

Cast. Tutía verde.

Qualitat: calenta i seca.

Substitut: **cauri**. (SWR L-HND سوار الهند)

Sinònim: TWTY BḤRY توتيا بحري

Folis: 20v.3; 58r.18.

كرفس

KRFS

Karfas (vegetal, planta)

Cat. **Api**. Planta herbàcia biennal (*Apium graveolens*), molt olorosa, de tija fistulosa, flors blanquinoses i arrel grossa.

Cast. Apio.

Folis: 9r.1; 47v.3; 61v.19.

كركم

KRKM

Kurkum (vegetal)

Cat. **Cúrcuma**. (Vegeu 'RWQ ŞFR عروق صفر)

Cast. Cúrcuma.

Folis: 55r.10.

کری

KRKY

Karkī (animal)

Cat. **Grua.** Nom donat a diversos ocells de la família dels gruids que pertanyen als gèneres *Grus*, *Anthropoides*, *Bugeratus* i *Balearica*.

Cast. Grulla.

Folis: 57v.10.

کرم

KRM

Karam (vegetal, planta)

Cat. **Parra.** Cep o planta *Vitis vinifera* que es deixa créixer sostenint els sarments amb estalons o altres suports adequats. (Vegeu 'NB (عنب)

Cast. Parra.

Folis: 103r.

کرنب

KRNB

Kurunb (vegetal, planta)

Cat. **Col.** Planta herbàcia (*Brassica oleracea*), de tija grossa, fulles grans i comestibles, a vegades apinyades, i flors grogues o blanques disposades en raïms llargs.

Cast. Col.

Folis: 58v.8.

كسفرة

KSFRH

Kasfara (vegetal)

Cat. **Celiandre**, coriandre. Planta de la família de les umbel·líferes: *Coriandrum sativum* L., de fulles compostes, de flors blanques disposades en umbel·les i de fruits aromàtics usats com a condiment.

Cast. Cilantro.

Qualitat: freda en finals del primer grau, tirant al segon i seca en el segon.

Folis: 7v.15; 9r.11; 10r.7.19; 10v.20; 14r.18; 16r.13; 32v.3; 33v.13.

كسفرة الثعلب

KSFRH L-Ṭ^{LB}

Kasfarat al-ṭalab (vegetal, planta)

Cat. **Morró**, anagall, herba de cadenera. Planta herbàcia anual (*Anagallis arvensis*), de fulles oposades sèssils i ovals, flors blaves o roges i fruits en pixidi. Conté saponines hemolítiques que irriten la mucosa gastrointestinal i bronquial i originen diarrees greus.

Cast. Muraje, andagalla.

Folis: 58v.21.

كشوث

KŠWṬ

Kašūṭ (vegetal, planta)

Cat. **Cabellets**, cuscuta. Planta herbàcia anual paràsita (*Cuscuta* sp), sense fulles ni clorofil·la, i de tiges volubles i primes amb aspecte de cabells.

Cast. Cuscuta.

Folis: 7v.18.

كمون

KMMWN

Kammūn (vegetal)

Cat. **Comí.** Fruit aromàtic d'una planta umbel·lífera, de l'espècie *Cuminum cyminum*.

Cast. Comino.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: llavors de **col.** (KRNB كرنب)

Folis: 10r.21; 18r.8; 58r.22; 62v.3; 102v.

كندر

KNDR

Kandar (vegetal, resina)

Variants ortogràfiques: QNDR قندر.

Cat. **Olíban,** encens. Resina aromàtica que s'extrau de distintes espècies d'arbres, i que es crema, especialment, en algunes cerimònies religioses.

Cast. Incienso.

Qualitat: seca en el primer grau i calenta en el tercer.

Substitut: la seua corfa.

Sinònim: LBN لبان

Folis: 13r.7; 15r.1.5; 15v.6; 16v.19; 23v.5; 24v.13; 25v.3.9; 27r.5.7; 32v.1; 41v.13; 46v.6.16.19; 58r.10; 101r.8.

کندس

KNDS

Kandas (vegetal)

Cat. **Sabonera**, herba sabonera, sabó de gitana, saponària. Planta herbàcia perenne (*Saponaria officinalis*), de fulles ovals, flors rosades o blanques i fruits capsulars oblongs, que sol conrear-se com a planta ornamental, l'arrel de la qual té virtuts expectorants, colagogues i mundificants.

Cast. Saponaria.

Qualitat: calenta i seca en el tercer tirant al quart grau.

Substitut: el seu pes en **ranuncle**. (KBYKĚ کبیچ)

Folis: 12r.19; 12v.10.15.19; 13r.4; 58r.15.

کهربا

KHRB

Kahrubā (mineral, resina)

Cat. **Ambre**, electre. Substància resinosa i aromàtica de color groc o grisenc.

Cast. Ámbar.

Folis: 9r.12; 59r.3.

لام - Lām

لادن

LDN

Lādan (vegetal, resina)

Cat. **Lādan**, làdanum. Substància resinosa aromàtica que flueix de certs arbusts del gènere *Cistus*.

Cast. Ládano.

Qualitat: calenta en el primer grau i seca en el segon.

Autoritats referides: Galè.

Substitut: *per a enfortir l'ull i els òrgans i tensar-los*
la meitat del seu pes en **ambre** brut bo. (عنبر 'NBR)

Folis: 12r.11; 13r.8; 16v.6; 23v.4.6; 55r.23; 63r.6.7.10; 102v.

لازورد

LZWRD

Lāzūrd (mineral)

Cat. **Lapislàtzuli**. Mineral de color blau intens, compost essencialment de latzurita i usat per a la pintura i ornament.

Cast. Lapslázuli.

Qualitat: calenta en el segon grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: tres vegades el seu pes en **atzurita**. (حجر أرمني 'RMNY ḤĠR)

Folis: 23v.10; 62r.3; 62v.18.

لؤلؤ

L'L'

Lu'lu' (animal)

Cat. **Perla**. Concreció nacrada, de forma globulosa, que es forma a l'interior de la conquilla d'alguns mol·luscs i que és molt estimada en el comerç com a element ornamental.

Cast. Perla.

Qualitat: freda i seca.

Substitut: el doble del seu pes en **petxines** cremades i rentades. (ŞDF صدف)

Folis: 20r.8.20; 22v.18; 25v.22; 26r.5; 26v.2.12; 28r.8; 32r.13; 36v.12; 38v.14; 43r.13; 45v.22; 59v.8; 105r.11.12; 107v.8; 108v.1.16.

لبان

LBN

Lubān (vegetal)

Cat. **Olíban**. (Vegeu KNDR كندر)

Cast. Incienso.

Folis: 10r.13; 12r.12; 15v.1; 56v.14; 58r.10.

لبلاب

LBLB

Lablāb (vegetal, planta)

Cat. **Corretjola**, corriola. Planta (*Convolvulus arvensis*) de fulles de limbe sagitat i de flors de corol·la en forma d'embut, blanca o amb bandes rosades.

Cast. Correhuela.

Folis: 103r.

لبن

LBN

Laban (animal)

Cat. Llet. Suc blanc o blanquinós, segregat per les glàndules mamàries de les femelles, i compost d'aigua, caseïna, glòbuls de greix i lactosa.

Cast. Leche.

Qualitat: freda i humida.

Substitut: *per a eliminar la rugositat*
blanc d'ou. (BYḌ بيض)

Folis: 12r.2.8.15; 12v.4.12.; 13v.7.8; 14v.7.8; 16v.20; 17v.2.19; 24r.3; 24v.4; 27v.8; 32r.8.18; 33r.3; 39r.3; 46v.8; 52r.16; 58v.20; 59v.1.3.6; 62r.10.

لحية التيس

LHYT L-TYS

Liḥyat l-tīs (vegetal, planta)

Cat. Barba cabruna, salsifí, barba de cabra. Planta erecta (*Tragopogon porrifolius*), de fulles amplament linears, eixamplades i abraçadores en la base i de capítols ligulats amb l'involucre format per una sola fila de bràctees, poc més llargues que les flors, que són rogenques o violàcies, conreada per a aprofitar-ne l'arrel.

Cast. Salsifí.

Folis: 103r.

لسان الحمل

LSN L-ḤML

Lisān al-ḥaml (vegetal)

Cat. Plantatge. Gènere d'herbes o mates, de la família de les plantaginàcies, de fulles simples, sovint en roseta basal, de flors petites, brunes o verdoses, tetràmeres, ajuntades en espigues denses i de fruits en pixidi.

Cast. Llantén.

Folis: 55v.16; 60r.2; 103r.

لسان الثور

LSN L-TWR

Lisān al-tūr (vegetal)

Cat. Buglossa. Planta herbàcia (*Anchusa azurea* o *Anchusa italica*), de fulles estretament oblongues cobertes de pèls rígids i de flors grans de color blau.

Cast. Buglosa.

Folis: 7v.14.

لقّاح

LFFH

Luffāḥ (vegetal)

Cat. Mandràgora. Planta herbàcia (*Mandragora* sp), sovint bífida, de fulles simples i oblongues, flors acampanades de color violeta i fruits en baia.

Cast. Mandrágora.

Qualitat: freda en el segon grau i es diu que en el tercer.

Substitut: llavors de **jusquiam** blanc. (BNĜ بنج)

Sinònim: YBRWH يبروح.

Folis: 10v.19; 14r.4; 59r.16.

لك بسر

LK BSR

Lak busr (animal)

Cat. Laca. Substància resinosa segregada per un insecte (*Carteria lacca*) que viu en les branques de diversos arbres.

Cast. Laca.

Folis: 10v.12.

لوز

LWZ

Lūz (vegetal, fruit)

Cat. **Ametla**, Ametlla. Fruit de l'ametler, drupa amb una corfa dura que conté una llavor comestible coberta d'una pell fina de color canella.

Cast. Almendra.

Folis: 9r.8; 9v.7.15; 10r.4; 13v.7; 14v.8; 39r.16; 109v.8.

لوف

LWF

Lūf (vegetal, planta)

Cat. **Àrum**. Nom donat a diverses espècies d'herbes del gènere *Arum*, de la família de les aràcies, caracteritzades per llurs inflorescències en espàdix proveïdes de vistoses espates, entre les quals hi ha la sarriassa i la rapa blava.

Cast. Aro.

Folis: 59v.16.

ليمون

LYMWN

Laymūn (vegetal, fruit)

Cat. **Llima**, Llimona. Fruit comestible de la llimera, de forma ovoide, pell groga, polpa groguenca molt sucosa dividida en gallons i de gust àcid.

Cast. Limón.

Folis: 105r.6; 107r.2.6.7.

Mīm - ميم

ماء الجبن

M' L-ĠBN

Mā' al-ġubn (animal)

Cat. Serigot. Líquid aquós obtingut com a subproducte en l'elaboració de diversos derivats lactis..

Cast. Suero.

Folis: 8r.7.

مازريون

MZRYWN

Māziryūn (vegetal, planta)

Cat. Tintorell. Arbust caducifoli (*Daphne mezereum*), de fulles espatulades, flors rosades i oloroses i fruits drupacis rojos, que es fa en les fagedes.

Cast. Mezereón, matababres.

Folis: 56r.6.

ماعز

M'Z

Mā'iz (animal)

Cat. Cabra. Animal remugant de la família dels cavicornis: *Capra hircus* L..

Cast. Cabra.

Folis: 23r.7; 23v.11; 27v.7.8; 33r.3; 51r.18; 54r.13; 58v.22; 59r.9; 61v.5; 63r.6; 102r.7; 108r.2; 109r.16.

ماميٲا

MMYI

Māmīṭā (vegetal, goma)

Cat. **Memita**, glauci. Planta herbàcia glauca (*Glaucium* sp), amb làtex de color ataronjat.

Cast. Glaucio.

Substitut: el seu pes en **malví** picat (HṬMY خطمي)
i el seu pes en **llenia** pelada. (‘DS عدس)

Folis: 19r.17; 24r.4.9.20; 33r.15; 33v.3.10.15.22; 35v.13; 61r.19; 103r; 106v.4.

ماميران

MMYRN

Māmīrān (vegetal, planta)

Cat. **Celidònia**. Planta de la família de les papaveràcies: *Chelidonium majus* L. És una herba que es fa alta fins a un metre, de tronc dret, ramificat, amb pèls blans; fulles alternes pinnatisectes, de color verd clar per davant i verd blavós per darrera; les flors grogues; fruit capsular i llavors verdoses amb una mena de cresta. És purgant i diurètica, i a grans dosis és verinosa. En algunes fonts àrabs s'indica que n'és una varietat.

Cast. Celidonia.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: **cúrcuma**. (‘RWQ ŞFR عروق صفر)

Folis: 13r.17; 19r.14; 19v.9.14, 20v.16, 21r.4.14; 21v.5.14; 25r.16.19; 28v.16; 29r.4.12; 29v.3; 30r.13; 55r.17; 60r.8; 105r.8; 106r.6.

محروث

MḤRWṬ

Maḥrūt (vegetal)

Cat. **Arrel d'asafètida.** (Vegeu ḤLTYT حلتيت)

Cast. Raíz de asafétida.

Folis: 44v.20; 45r.3.

محمودة

MḤMWD

Maḥmūda (vegetal, planta)

Cat. **Escamònia,** escamonea. (Vegeu SQMWNY سقمونيا)

Cast. Escamonea.

Folis: 8r.8; 11r.6; 25v.5.

مّر

MRR

Murr (vegetal, resina)

Cat. **Mirra.** Goma-resina aromàtica, de color gris fosc i groguenc, de gust amargant i pungent, segregada per la planta *Balsamodendron Rataf*, i de la qual s'obté un perfum molt fi.

Cast. Mirra.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **càlam.** (ḌRYRṬ L-QSB ذريرة القصب)

Folis: 10v.18; 11v.5; 12r.19; 12v.21; 13r.1.4; 23v.5; 24r.6; 26r.9; 27v.10; 28r.17; 31r.17; 32v.1.14; 33v.6.15.19.22; 34r.15; 35v.8.

مرداسنج

MRDSNĜ

Murdāsnaĝ (mineral)

Cat. **Litargiri.** Òxid de plom en forma d'escates d'un roig groguenc que hom obté per oxidació del metall escalfant-lo en presència d'aire.

Cast. Litargirio.

Sinònim: MRSNK مرسنگ.

Folis: 33v.6.19; 40v.21; 41r.4; 48r.18.

مرزنجوش

MRZNĜWŠ

Marzanĝūš (vegetal, planta)

Cat. **Marduix**, almoradui, majorana. Planta herbàcia de la família de les labiades (*Origanum majorana*), de 20 a 60 cm d'alt, aromàtica, de fulles ovals oposades i de flors blanques o rosades, reunides en glomèruls. Procedeix del Pròxim Orient, i és conreada com a planta decorativa i medicinal. Gaudeix de propietats estomacals, carminatives, tòniques, sedants, antiespasmòdiques, sudorífiques i antireumàtiques.

Cast. Mejorana.

Qualitat: calenta en el tercer grau.

Substitut: **timó mascle**. (MRMHWR مرماخور)

Folis: 12v.3.11; 15v.16; 34r.15; 42v.18; 61r.13; 102r.6; 102v.

مرسنگ

MRSNK

Mursink (mineral)

Cat. **Litargiri.** (Vegeu MRDSNĜ مرداسنج)

Cast. Litargirio.

Folis: 106v.14.15.

مرسين

MRSYN

Marsīn (vegetal)

Cat. **Murta**. (vegeu 'S آس).

Cast. Mirto, arrayán.

Folis: 15v.3; 54r. 21; 54v. 6.

مرقشيتا

MRQŠYT

Marqašītā (mineral)

Cat. **Marcassita**. Disulfur de ferro, mineral que cristal·litza en el sistema ròmbic, opac, de color blanc d'estany, bronze o groc clar, i amb lluentor metàl·lica.

Cast. Marcasita.

Qualitat: calenta en el segon grau i seca en el tercer.

Substitut: **magnetita**, (MĠNYSY مغنيسيا)
o **mola** cremada. (ḤĠR L-RḤ حجر الرحي)

Folis: 19r.17; 28v.15; 36v.3; 60v.5.13.

مرماخور

MRMḤWR

Marmāḥūr (vegetal, planta)

Cat. **Timó mascle**, farigola mascle. També, podria tractar-se d'una varietat. (Vegeu MRW مرو)

Cast. Maro, hierba fuerte.

Folis: 102v.

مرو

MRW

Marw (vegetal, planta)

Cat. **Timó mascle**, farigola mascle. Planta labiada de l'espècie *Teucrium marum*; té les branques dretes, les fulles petites, ovals, i les flors purpurines, geminades, en raïm foliós. La gent atribueix a aquesta planta virtuts medicinals.

Cast. Maro, hierba fuerte.

Sinònim: MRMḤWR مرمخور.

Folis: 60r.17.

مسحقونيا

MSḤQWNY

Mashaqūniā (vegetal)

Cat. **Massicot**, sal de vidre. Del it. *marzacotto*, aquest del àr. *mashaqūniyā*, i aquest del siríac *mšah qūnyā*; literalment 'pasta de barrella '. Natró o carbonat sòdic que es treu dels cresols en les fàbriques de vidre, dit també greix de vidre.

Cast. Mazacote, escorias de vidrio.

Sinònim: ZBD L-QWRYR زيد القوارير .

Folis: 19v.6; 34v.11; 41r.18; 49r.2; 60v.4.

مسك

MSK

Misk (animal)

Cat. **Almesc**. Secreció olorosa de sabor amargant, produïda pels fol·licles prepuccials del mesquer, usada com a antiespasmòdic i en perfumeria.

Cast. Almizcle.

Qualitat: calenta en el segon grau i es diu que en el tercer.

Substitut: *per a fer arribar la força dels remeis*

safrà;

(Z'FRN زعفران)

per a enfortir els òrgans

ambre brut.

('NBR عنبر)

Folis: 12r.12; 13v.4.13; 18v.12; 20r.12; 20v.10; 22v.6.8; 31v.17; 35v.14; 60r.14; 102v; 105r.11.12.

مشكطرا مشيع

MŠKṬR MŠY'

Muškaṭrā mušaya' (vegetal)

Cat. Polioli silvestre, polioli. (Vegeu FWTNG فونتج)

Cast. Poleo cervuno.

Folis: 9r.3.

مصطكي

MṢṬKY

Muṣṭakī (vegetal)

Variants ortogràfiques: MṢṬKY مستكي.

Cat. Màstic. Resina groguenca, semitransparent, que s'obté per incisió del llentiscle.

Cast. Almaciga.

Folis: 8v.17; 10r.7.19; 11r.5.10; 11v.4; 30r.17; 53r.15; 109r.8.

مغنيسيا

MĠNYSY

Manġīsyā (vegetal)

Cat. Magnetita. Òxid ferrós i fèrric, mineral que cristal·litza en el sistema cúbic, opac, de color negre, amb lluentor metàl·lica, i fortament magnètic.

Cast. Magnetita.

Folis: 60v.13.

ملح

MLḤ

Milḥ (mineral)

Varietats:	sal negra	(MLḤ 'SWD	ملح أسود
	sal de panellet	(MLḤ L-ĠYN	ملح العجين
	sal marina	(MLḤ BḤRY	ملح بحريّ
	sal mineral	(MLḤ DRNY	ملح داراني
	sal gemma	(MLḤ MḤTFR	ملح محتفر
	sal amarga	(MLḤ MRR	ملح مرّ
	sal <i>niftī</i>	(MLḤ NFTY	ملح نفطيّ
	sal índica	(MLḤ HNDY	ملح هنديّ

Cat. **Sal.** Substància blanca, cristal·lina (clorur de sodi), que abunda en la naturalesa formant masses sòlides o en solució principalment dins l'aigua de mar, i que és emprada com a condiment, com a element conservador dels aliments, en l'obtenció del sodi i dels composts d'aquest, etc. **Sal negra:** una sal no refinada procedent de l'Índia amb un fort gust sulfurós causat pels compostos de sofre que conté aquesta sal mineral. La sal negra porta aquest nom pel seu color gris rosat que es deu al seu origen volcànic. La composició química de la sal negra és de clorur de sodi o clorur de potassi, ferro, compostos sulfurosos diversos, i traces d'altres minerals. **Sal de cuina,** sal comuna: sal fina, destinada a salar els pans petits. **Sal marina:** la que s'extreu de les salines al mar. **Sal mineral, sal gemma,** sal de roca: la que s'extreu de grans masses sòlides. **Sal amarga:** sulfat magnèsic, que s'empra com a purgant. **Sal índica:** procedent de l'Índia.

Cast. Sal. Sal negra. Sal comuna. Sal marina. Sal mineral, sal de gema. Sal amarga. Sal indica.

Qualitat: calenta i seca.

Folis: 10r.2; 11r.20; 18v.10.17; 19r.15; 20r.3; 20v.5.17; 21r.5; 22r.8; 25v.13; 26v.10; 28v.7; 33v.19; 34r.11.16; 34v.16; 41v.19; 45v.5.18; 50v.19; 52r.11; 58v.4; 60v.17; 61r.3; 61v.22; 106v.14; 108v.14; 110r.12.

ميختج

MYHTǾ

Mibahtaǧ (vegetal)

Variants ortogràfiques: MYHTǾ ميختج

Cat. Vi bullit.

Cast. Vino hervido.

Folis: 54v.14.

مיעة

MY'H

May'ah (vegetal, resina)

Cat. Liquidambre. Líquid balsàmic groguenc procedent del *Liquidambar styraciflua*.

Cast. Liquidámbar. (Vegeu 'ṢṬRK اصطرك)

Folis: 100v.21.

ميوزج

MYWYZǾ

Myūzyaǧ (vegetal)

Cat. Estafisàgria. (Vegeu ZBYB L-ǾBL زيبب الجبل)

Cast. Estafisagria, albarraz.

Qualitat: calenta i seca en el segon i tercer grau.

Substitut: el seu pes en **piretre**. ('QR QRḥ عاقر قرحا)

Folis: 15r.9; 54v.18; 61r.23.

Nūn – نون

نانخواه

NNḤWH

Nānḥwāh (vegetal, llavor)

Cat. Ammi. Sort de cumí, llavor carminativa d'una umbel·lífera molt acostada a la pastanaga (*Trachyspermum ammi*), dita vulgarment xistra, visnaga, escuradents, fenollassa blanca.

Cast. Comino real.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: llavor de **rave**. (FĜL فجل)

Folis: 47v.3; 61v.19.

نحاس

NḤS

Nuḥās (mineral)

Varietats:	escòria de coure	(TWBL L-NḤS	توبال النحاس
	coure cremat	(RWSḤTĜ	روسختج
	coure roig	(NḤS ʾḤMR	نحاس أحمر
	coure groc	(NḤS ʾṢFR	نحاس أصفر

Cat. Coure. Metall de color vermellós, dúctil, mal·leable, molt tenaç, molt resistent a la corrosió, i un dels millors conductors de la calor i l'electricitat.

Cast. Cobre.

Folis: 18v.17; 20v.3; 22r.6.17; 27v.8; 28r.1.8.14; 32r.12; 33r.5; 37r.15; 38v.13; 40v.20; 43r.9.17.18.19; 43v.2; 48r.19; 62r.4.6; 64v.6; 105v.13; 106r.17; 109r.11.13; 109v.10.

نرجس

NRĠS

Narġis (vegetal, flor)

Cat. **Narcís.** Herba del gènere *Narcissus*, de la família de les amaril·lidàcies, bulbosa, de fulles totes basals, cintiformes, flors blanques o grogues, regulars, amb una corona en forma d'embut al mig, i fruit en càpsula, que es fa als prats de muntanya i es cultiva sovint com a ornamental.

Cast. Narciso.

Folis: 47v.19.

نشأ

NŠ

Našā (vegetal)

Cat. **Midó.** Polisacàrid obtingut comercialment a partir dels cereals, dels llegums, de les bellotes o de les castanyes i utilitzat en la preparació de coles, en l'aprest de teixits, en la indústria alimentària i en farmàcia (com a emol·lient, excipient, absorbent i protector).

Cast. Almidón.

Qualitat: freda i seca en el primer grau.

Substitut: **farina fina.** (DQYQ L-ḤWWR دقيق الحواري)

Folis: 9r.13; 22v.19; 23r.2; 24r.5; 24v.16; 25r.5.12.15; 26r.4; 27r.1.7; 30r.14; 31r.13; 32r.5; 37v.12; 38v.1; 62r.9.

نطرون

NṬRWN

Naṭrūn (mineral)

Cat. **Natró.** Carbonat de sodi hidratat, mineral que cristal·litza en el sistema monoclínic, incolor o de color taronja, rosa o blanc, i que es troba en forma nativa.

Cast. Natrón.

Qualitat: calenta i seca en el tercer grau.

Substitut: el doble pes en **bòrax**. (BWRQ بورك)

Folis: 41v.17; 62r.13.

نمام

NMM

Namām (vegetal)

Cat. **Serpoll**. Mata (*Thymus serpyllum*) de fulles linears i flors purpúries, que creix en rocams, utilitzada en farmàcia, per les seues propietats tòniques i antiespasmòdiques, i en jardineria.

Cast. Serpol.

Folis: 102v.

نمل

NML

Naml (animal)

Cat. **Formiga**. Insecte himenòpter de la família dels formícids.

Cast. Hormiga.

Folis: 34r.6.7.

نوشادر

NWŠDR

Nūšādar (mineral)

Variants ortogràfiques: NWŠDR نوشادر.

Cat. **Sal amoníaca**. Clorur d'amoni.

Cast. Sal amónica.

Qualitat: calenta en el tercer grau.

Substitut: **sal**. (MLH ملح)

Folis: 18v.1.11; 19r.3; 30v.16; 37v.4; 61v.21; 106r.4; 106v.9; 109r.12; 110r.12; 117r.7.

نيلوفر

NYLWFR

Nīlūfar (vegetal, planta)

Variants ortogràfiques: NWFR نوفر.

Cat. **Nenúfar**. Planta aquàtica de la família de les nimfeàcies de fulles flotants, arrodonides, cordiformes, grosses, i de flors grogues.

Cast. Nenúfar.

Folis: 7v.20; 8v.10.13; 13v.19; 14r.8.9; 14v.5; 101v.13.

هاء - Hā'

هرطمان

HRṬMN

Hurṭumān (vegetal, llavor)

Cat. **Avena**, civada. Planta herbàcia anual (*Avena sativa*), amb fulles de color verd blavós i flors i fruits reunits en panícula estesa o unilateral.

Cast. Avena.

Folis: 103r.

هندبا

HNDB

Handabā (vegetal)

Cat. **Xicoira**. Planta de la família de les compostes, espècie *Cichorium intybus*, de tronc dret i flexuós, fulles molt peludes pel raquis, les inferiors runcinades i les caulinars lanceolades, i flors blaves.

Cast. Achicoria.

Qualitat: freda i humida a finals del primer grau.

Substitut: *per a refredar i calmar*

fulles d'**encisam** (HSS خسّ)

i extret de **sempreviva**. (HY L- LM حي العالم)

Sinònim: ṬRHŠQWQ طرحشقوق.

Folis: 8v.18; 14v.4.9; 15r.16; 16r.3; 30v.1; 33v.7; 34r.1; 40v.13; 47r.2; 53v.14; 62r.16; 103.r.

Wāw – واو

وَج

WǦ

Wiǧ (vegetal, planta)

Cat. **Càlam**. Planta herbàcia vivaç (*Acorus calamus*), de flors reunides en espigues cilíndriques verdoses i de rizoma gran, anellat i aromàtic, usat en farmàcia i en l'elaboració de licors.

Cast. Acoro.

Qualitat: calenta i seca en el primer grau i es diu que en el segon.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: **amom**

(HMM حماما)

o **atzarí**.

(SRWN أسارون)

per a expulsar el vent i per l'eficàcia al fetge i la melsa

el seu pes en **comí**

(KMMWN كمنون)

amb un terç del pes en **ruibarbre**.

(RWND راوند)

Sinònim: DRYRĪ L-QSB ذريرة القصب.

Folis: 19v.15; 44r.12; 62r.21.

ودع

WD'

Wad' (animal)

Cat. Cauri. (Vegeu SWR L-HND سوار الهند)

Cast. Cauri.

El cremat

Qualitat: calent i sec.

Substitut: **petxines** cremades. (ŞDF صدف)

Folis: 36v.8; 62v.9.

وردة

WRDH

Warda (vegetal, flor)

Cat. Rosa. Flor del roser.

Cast. Rosa.

Qualitat: freda i seca en el primer grau i es diu que en el segon.

Autoritats referides: Avicenna.

Substitut: fulles de **jusquiam**. (BNĜ بنج)

Folis: 7v.19; 8r.10.12.15.16.19; 10r.8.15; 10v.5.11; 11r.1.9; 12v.15.19; 13v.14; 14v.5.8.12.15; 15r.3.6.16; 15v.3.15.16; 16r.5.13; 17r.3; 17v.16; 20r.10; 21r.12; 21v.18; 22r.3; 28v.12.18; 29v.5.16; 30r.2; 31v.18; 32r.3.7; 31v.12.14; 33r.17.18.19.21; 33v.8.10.13; 34r.2; 38v.19; 39r.1.13.17; 40r.3; 41v.13; 42r.10.11.13.14.17; 42v.2.19; 44v.13; 47v.2.12; 48r.3; 51r.4.5.7; 52r.18; 52v.13; 53r.9; 54r.5.9; 54v.22; 55r.12; 56v.13; 58r.5; 60r.4; 61r.10; 62v.3.7; 100v.13.17; 101r.3.6.18; 101v.12; 103r; 105r.12; 105v.16; 106r.7.9.11.13; 106v.3; 107r.3.9; 108v.4; 109v.7.18; 117r.10.

ورس

WRS

Wirs (vegetal)

Cat. Cúrcuma. (Vegeu 'RWQ ŞFR عروق صفر)

Cast. Cúrcuma.

Folis: 13r.19; 55r.10.

ورشان

WRŠN

Wiršān (animal)

Cat. **Tudó.** Au (*Columba palumbus*) d'uns quaranta centímetres de llargària, de color gris blavós amb les parts inferiors més clares i faixes blanques en les ales, que habita en el camp i niua en els arbres més elevats.

Cast. Paloma torcaz.

Folis: 46v.4.

وسخ كوائر النحل

WSH KW'R L-NHL

Wish kawā'ir al-naḥl (animal)

Cat. **Pròpolis.** Substància resinosa o gomosa que les abelles arrepleguen de les gemmes d'alguns arbres i usen per a tapar esquerdes i forats dels bucs i per a fixar les bresques.

Cast. Propóleo.

Folis: 39v.14.

ياء - Yā'

ياسمين

YSMYN

Yāsmīn (vegetal, flor)

Cat. **Gesmiler,** gessamí. Arbust de la família de les oleàcies, enfiladís, de fulles oposades imparipinnades i de flors blanques, tubuloses i molt oloroses, d'origen asiàtic i molt cultivat als jardins (*Jasminum officinale*).

Cast. Jazmín.

Folis: 13v.18; 102v.

ياقوت

YQWT

Yāqūt (mineral)

Variants ortogràfiques: (pl.) YWQYT يواقيت

Varietats: corindó pur (YQWT 'BYḌ ياقوت أبيض)

robí (YQWT 'ḤMR ياقوت أحمر)

safir (YQWT 'ZRQ ياقوت أزرق)

topazi (YQWT 'ṢFR ياقوت أصفر)

Cat. **Corindó.** Mineral que cristal·litza en el sistema romboèdric, en cristalls d'hàbit prismàtic, algunes vegades de dimensions considerables, coronats per bipiràmides o rombòedres. Té una gran duresa (9 de l'escala de Mohs) i una densitat de 4-4,1. Pur és incolor, però sovint presenta uns altres colors, deguts a impureses; també presenta coloracions distribuïdes en zones, a causa de les inclusions d'uns altres minerals.

Cast. Corindón.

Qualitat: calenta i seca.

Autoritats referides: ibn al-Aš'at; ibn Māsawayhi; l'autor del *Minhāğ*.

Substitut: *per a les palpitations, la por de l'ànima, el flux de les matèries a l'estómac i a l'ull*

perla. (LW' LW' لؤلؤ)

per a les malalties de l'ull

turquesa. (FYRWZĜ فيروزج)

balaix (BLHŠ بلخش)

El robí

Substitut: el seu pes i mig en **safir** (YQWT 'ZRQ ياقوت أزرق)

o **topazi.** (YQWT 'ṢFR ياقوت أصفر)

Folis: 19r.11; 63r.12; 63v.13; 108r.19.

يبروح

YBRWḤ

Yabrūḥ (vegetal, planta)

Cat. **Mandràgora.** (Vegeu لَفَّاح LFFḤ)

Cast. Mandrágora.

Folis: 39v.8; 59r.16; 101v.1.

يشم

YŠM

Yašm (mineral)

Cat. **Jade.** Terme utilitzat per a designar tot un conjunt de minerals, entre els quals cal destacar la jadeïta i la nefrita, caracteritzats per llur tenacitat i llur aptitud a ésser afaïçonats.

Cast. Jade.

Folis: 64r.14.

يقطين

YQṬYN

Yaṭqīn (vegetal, fruit)

Cat. **Carabassa.** (Vegeu QR^c قرق)

Cast. Calabaza.

Folis: 102r.6.

Vocabulari del glossari

CATALÀ - ÀRAB

Acàcia	سنط
	قرظ
Agalla	عفص
Agàric	غاريقون
Àgata	عقيق
Agràs	حصرم
Àguila	عقاب
Aigua de fulles de xicoira	سارم
Alfàbega	افرنجمشك
	بادروج
	باسليق
	حماحم
	ريحان
Alficòs	قثة
	قثاء
Alga	طحلب
All	ثوم
Almesc	مسك
Aloe	نصقطني
Altimira	شيخ
Alum	شبّ
Alzina, bellota	بلوط
Ambre	عنبر
Ambre	كهربا
Ametla	لوز
Ammi	نانخواه
Amom	حماما
Anemone	شقائق النعمان

Anet	شبت
Anís	أنيسون
Antimoni	اتممد
	اٹمد
	حجر اصفهائي
	اصفهايي
	كحل اصفهائي
Api	قطراساليون
	كرفس
Arboç	ثمرة قاتل أبيه
Arbre de l'oli de ben	بان
Arç	فيلزهرج
Areca	فوفل
Argila	طين
	غضار
Armoll	سرمق
Arrel d'asafètida	محروث
Arrel de corall	اصل المرجان
Arsènic	زرنیخ
Arsènic blanc	زرنیخ أبيض
Arsènic groc, orpiment	زرنیخ أصفر
Arsènic roig , realgar	زرنیخ أحمر
Arum	لوف
Asafètida	حلتيت
Atzarí	أسارون
Atzurita	حجر أرميني
Avellana índica	بندق هندي
	رتة
Avena	هرطمان
Babul	قرض
Balaix	بلخش
Balàustria	جلنار
Bàlsam	بلسان
Banús	ابنس

Barba cabruna	أبنوس
Berberis	لحية التيس
	أمير باريس
	بربريس
	زرشك
Blanc de guix	اسفيداج الجصاصين
Blanc de plom	اسفيداج الرصاص
Blanquet	اسفيداج
	اسفيداس
	اسفيدج
Blat	حنطة
Bleda	سلق
Bol armeni	طين أرمني
Bòrax	بورق
Borratja	رأس أخت
	راسخت
Buglossa	لسان الثور
<i>Būš darbandī</i>	بوش دربندي
Cabellets	كشوث
Cabra	ماعز
Cabró	تيس
Càlam	ذريرة القصب
	وجّ
Calamina	اقلما
	اقليميا
<i>Calotropis procera</i>	عشر
Camamila	بابونج
Cambronera	عوسج
Camforer	كافور
Canella	دار صينيّ
Canya	قصب
Canyafístula	خيار شنبر
Carabassa	قرع
	يقطين

Caragol	حولزون
Caragol marí	شنج
Cardamom	قردمانا
Carlota	جزر
Carlota silvestre	جزر بريّ
Carpa	شبوط
Cascall	خشاش
	خشخاش
Càssia	سليخا
	سليخة
	سليخه
<i>Cassia absus</i> l.	جشميزج
	تشميزج
	خشميزج
	ششمك
Castori	جندادستر
	جندباستر
	جندبیدستر
Cauri	خرزة الريع
	خرزة ايوب
	سوار الهند
	ودع
Ceba	بصل
Celiandre	كسفرة
Celidònia	ماميران
Cera	شمع
Cèrvol	ايل
Ciclamen	بخور مريم
Cinabri	زنجفر
Cirera	قراصيا
Clavell	قرنفل
Codony	سفرجل
Col	بزر الكرنب
	كرنب
Coleòpter	خنفس

Colom	حمامة
Coloquinta	حنضل
Comí	كمون
Coralet	عود الريح
Corall	بسد
Corindó	ياقوت
Corindó pur	ياقوت أبيض
Cornicabra	بطم
	حبة خضراء
Corretjola	لبلاب
Cost	قسط
	قصط
Cotó	قطن
Coure	نحاس
Coure cremat	روسختج
Coure groc	نحاس أصفر
Coure pintat amb tutia	صفر
Coure roig	نحاس أحمر
Cranc	سرطان
Cranc marí	سرطان بحري
Cranc xinès	سرطان صيني
Cristall	بلور
Cubeba	كبابة
Cuc de seda	قر
Cúrcuma	عروق الزعفران
	عروق الصباغين
	عروق صفر
	كركم
	ورس
Dàtil	بسر
	تمر
	رامخ
Dictam de creta	مشكطرا مشيع
Donzell	أفسنتين

Dorònic	درونج
Dul'	دلح
El·lèbor	خربق
	خربك
El·lèbor blanc	خربق أبيض
El·lèbor negre	خربق أسود
Encisam	خسّ
Erb	كرسنة
Eriçó	قنفذ
Escamònia	محمودة
	سقمونيا
Escòria de coure	توبال النحاس
Escòria de ferro	توبال الحديد
Escòria de ferro	خبث الحديد
Escorpí	عقرب
Escuma de mar, sepiolita	زبد البحر
Esmeril	سنبادج
Esponja	إسفنج
Estafisàgria	زيبب الجبل
	ميويج
Estany	قلعي
Estorac	اصطرك
Estragó	طراخون
	طرتون
Eufòrbia	فربيون
	أفربيون
Excrement de llangardaix	بعر الضب
Excrement de ratolí	خرء الفأر
Falcó	باز
Farina	دقيق
	سويق
	غبار الرحي
Farina fina	دقيق الحواري
Farina molt fina	حواري

Fava	باقل باقلة باقله باقلی باقلي بقل بقله (حمقاء)
Fenigrec	حلبة
Fenoll	رازيانج شمار أخضر
Ferro	حديد
Ferula	أشقّ
Festuc	فستق
Figa	تين
Formatge	جين
Formiga	نمل
Fruit del tamariu	عذبة
Fumdeterra	شاهترج
Gàlban	بارزد قنّة
Gall	ديك
Garrofa	خرّوبة
Gerdera	عليق
Gesmiler	ياسمين
Gingebre	زنجبيل
Girambel·la	أملج
Goji	حضض خولان
Goma aràbiga	صمغ عربي
Goma de babul	اقاقيا قاقيا
Granota	ضفدع أخضر
Greix de vibra	شحم الافاعي
Grua	كري
Guano	ذرق

Guix	جبسين
	طباشير
Harmala	حرمل
Hiena	ضبعة عرجة
	ضبع
Hiera	ايارج
Hisop	زوفا
<i>Humāhān</i>	خماهان
Iris	ايرسا
	سوسن
Iris blau	سوسن الإسمنجوني
Jacint	خيري
Jade	يشم
Jonc	سعد
Jonc marí	أسل
Julep	جلاب
Jusquiam	بنج
Jusquiam blanc	بنج أبيض
Jusquiam negre	بنج أسود
Laca	لك بسر
Làdan	لادن
Lapislàtzuli	لازورد
Líquén	أشنة
Liquidambre	ميعة
Litargiri	مرداسنج
	مرسناك
Llangardaix	ضب
Llèntia	عدس
Llenya	قرم
Llet	لبن
Llet de ratpenat	شيرزخ
	شيرزق
Lli	كتان
Llima	ليمون
Lliri	زنبق

Llop	ذئب
Llorer	غار
Macís	بسباسة
Magnetita	مغنيسيا
Magrana	رقان
	رقانين
Magraneta de corb	طرائث
	طرثوث
Malabar	ساذج
Malaquita	دهنج
Malrubí	فراسيون
Malva	خبازي
Malví	خاتميا
	خطمي
Mandràgora	لقاح
	يبروح
Mantega	سمن
Marcassita	مرقشيتا
Marduix	مرزنجوش
Massicot	زبد القوارير
	مسحقونيا
Màstic	مستكي
	مصطكي
Mel	عسل
Melanterita	زاج قبرصي
Melilot	اكليل الملك
	حندقوق
Meló	بطيخ
Melsa	طحال
Memita	ماميئا
Mercuri	زئبق
Midó	نشا
Milfulles	قيصوم
Mirabolà	اهليلج

Mirabolà belèric	ابليج
Mirabolà belèric	بليج
Mirabolà groc	اهليج أصفر
Mirabolà groc	فجّ
Mirabolà índic	اهليج هندي
Mirabolà negre	اهليج أسود
Mirabolà negre	كابلي
Mirabolà xinès	اهليج صيني
Mirra	مرّ
Mola	حجر الرحي
	مسن
Morca	عكر الزيت
Morella vera	عنب الثعلب
	كاكنج
Morritort	بزر رشاد
	حرف
Morró	كسفرة الثعلب
Mostassa	خردل
Murta	أس
	مرسين
Mussol	بومة
Narcís	نرجس
Nard	سنبل
	سنبل العصافيري
Naronja	أترج
Natró	نطرون
Nenúfar	نوفر
	نيلوفر
Nitre	بورق العجين
	بورق ملحيّ
Nou	جوز
Nou de mètèl	جوز مائل
Nou moscada	جوز بوا
Obriüll	حسك
Oli	زيت

Oli d'oliva verda	زيت الأنفاق
Oli de bàlsam	دهن البلسان
Oli de sèsam	سیرج
Olíban	كندر
	لبان
	قندر
Oligist	شادنچ
Olives	زیتون
Opi	افیون
Opi egipci	افیون مصري
Opopònac	جاوشیر
	جواشیر
Or	ذهب
Ordi	شعیر
Oreneta	خطاف
	خطاطیف
	سنونو
Orenga	زعترا
	صعترا
Ou d'estruç	بیض النعام
Ou de gallina	بیض الدجاج
Ovella	ضأن
Pa	خبز
Parra	كرم
Passacamins	عصاة الراعي
Pebre	فلفل
Pebre blanc	فلفل أبيض
Pebre llarg	دار فلفل
Pebre negre	فلفل أسود
Pebreta	حب سودا
	حبة سوداء
	شونیز
Pedra calcinal	حجر قللس
Pedra de ciment	صمغ البلاط
Pedra sabonera	حجر مصري

Pedra tosca	حجر الخفاف خفاف فنك قيسور
Peix	سمك
Pell de vibra	سلخ الافاعي
Pera	إجاص
Perdiu	قبيج
Perla	لؤلؤ
Petxina	صداف صدف
Pi	صنوبر
Pioc salvatge	حبارى
Piretre	عافر قرحا
Plantatge	لسان الحمل
Plàtan	دلب
Plom	ابار اسرب أنك رصاص وصط
Poliol	فوتنج فودنج
Polipodi	بسفايج
Pollancre	حور
Poma	تفاح
Porc	خنزير
Pròpolis	وسخ كوائر النحل
Raïm	عنب
<i>Rāmik</i>	رامك
Ranuncle	كبيكج
Ratolins	جرادين
Ratpenat	خشاف خشاف
Rave	فجل

Regalèssia	ربّ سوس عرق سوس عود سوس
Resina de cornicabra	صمغ بطم
Robí	ياقوت أحمر
Rosa	وردة
Rosa damascena	ذر ورد زر ورد ذر ورد
Roure	سنديان
Ruda	سذاب
Ruibarbre	راوند ريوند
Ruibarbre xinès	راوند صيني
Sabonera	كندس
Safir	ياقوت أزرق
Safrà	زعفران
Sagapín	سكبينج
Sal	ملح
Sal amarga	ملح مرّ
Sal amoníaca	نشادر
Sal amoníaca	نوشادر
Sal de cuina	ملح العجين
Sal gemma	ملح محتفر
Sal índica	ملح هنديّ
Sal marina	ملح بحريّ
Sal <i>niftī</i>	ملح نفطيّ
Sal negra	ملح أسود
Sal tàrtara	طرطير
Sal mineral	ملح داراني
Salamandra	حردون سمندل
Salicorn	قافليّ
Salze	خلاف

	صفصاف
Sàndal	صندل
	صندلين
Sàndal blanc	صندل أبيض
Sàndal de Makassar	صندل مقاصيري
Sàndal groc	صندل أصفر
Sàndal roig	صندل أحمر
Sandàraca	سندروس
Sang de dragó	دم الاخوين
	دمع
	قاطر مكي
Saragatona	قطونا
Sarcocola	انزروت
	عنزرت
	عنزروت
Saüc	بيلسان
Savina muntanyenca	أبهل
Sebest	سبستان
Seda	حرير
Segura	أقحوان
Sèmola	سميد
Sempreviva	حي العالم
	حي العلم
Senet	سنا
Serigot	ماء الجبن
Serpoll	نمام
Sèver	صبر
Sèver sucotrí	صبر سقطري
	الاسقطري
Sofre	كبريت
Sucre	سقر
	سگر
Sucre blanc	سگر أبيض
Sucre candi	سگر طبرزد

Sucre candi	سكّر نبات
Sucre candi	سكّر فضيّ
Sucre de calotropis procera	سكّر العشر
Sucre <i>farangī</i>	سكّر فرنجيّ
Sucre <i>hiḡāzī</i>	سكّر حجازيّ
Sumac	سماق
Sutja de botella	دخان القوارير
Tamariu	تمر هندي
Terra cimolia	طين قيموليا
Terra cretica	طين اقريطش
Terra de Samos	طين شامس
Terra lemnia	طين لبيّ
Terra <i>rūmī</i>	طين رومي
Terra samia	طين الكوكب
Terra sigillada	طين مختوم
Test	خزف
Teucri	جعدة
Timó blanc	حاشا
Timó mascle	مرماخور
	مرو
Tintorell	مازريون
Topazi	ياقوت أصفر
Tórtora	شفنين
Tortuga	سلحفاة
Tragacant	دودي
	قتاد
	كتيرا
	كثيرا
Tramús	ترمس
Tudó	ورشان
Turbit	تربد
Turquesa	فيروزج
Tutia	توتيا
Tutia índica	توتيا هندي

Tutia marina	توتيا بحري
Tutia marina	كرش البحر
Unglot	ظلف المعزا
Vaca	بقر
Verdet	زنجار
Verdolaga	باقلا
Vesícula	مّارة
Vi	خمر
	شراب
Vi bullit	ميبختج
	ميختج
Vibra	أفي
Vidre	زجاج
Vidriol	زاج
Vidriol blanc	قلقديس
Vidriol roig	زاج سورّي
Vidriol romà	قلقطار
Vidriol verd	قلقنت
Vinagre	خلّ
Viola	بنفسج
	بنفسيج
Xicoira	هندبا
Xicoira silvestre	طرحشقوق
Xinxà	بقّ
Xiprer	سرو

Recull de malalties

اتساع ثقب الحدقة

(*Ittisā' tuqb al- ḥadaqa*)

Engrandiment del forat de la pupil·la

-

أثر وبياض

(*Aṭar wa-bayād*)

Marca i blancor

هو تكاثف مع خلط يعرض لجزء في الطبقة القرنية. وأكثر ذلك يكون عن أحماء تفرق اتصال حتى يمتنع لون الطبقة العنابية لمنع المشف من الموضوع المتكاثف فيها وهو نوعان:
أحدهما ظاهر القرنية وهو سحايّ الشكل من غير غلظ ويُسمّى أثر وقيل سحايّ كونه في سطحها.
والنوع الآخر يحدث في عمقها وهو غليظ الشكل لتكاثف أحماء لعمقه فيها فربّما بلغ إلى القشرة الثانية وربّما بلغ القشرة الثالثة. وكلّما تفرّق الاتصال أعمق كان أكثر غلظاً وتكاثفاً وسمّي بياضاً.
[...] ويوجد في أربع فصول وأكثر وجوده صيفاً وخريفاً وفي سنّ الشبان والكهول وهو مرض يختصر بالقرنيّ مخوّفٌ على النظر.

És la densitat d'un humor produïda en part de la còrnia. La causen unes carns que separen la connexió amb la capa úvea, de manera que el color esdevé opac i impedeix la vista.

N'hi ha dos tipus:

El primer, a l'exterior de la còrnia, en forma de núvol, sense grossor, es diu *marca*, *aṭar*. També, es coneix com núvol, *saḥābī*, per ser superficial.

L'altre tipus ocorre a l'interior, té una forma grossa, això fa arribar la densitat de les carns a la profunditat de la segona o la tercera capa. Quan més separada està la connexió entre les capes, més profund, gros i dens serà. Se'n diu *blancor*, *bayād*.

És present a les quatre estacions, sobretot a l'estiu i a la tardor, i a l'edat dels joves i dels grans. És una malaltia exclusiva de la còrnia i temuda per a la vista.

Blancura o blanquesa de l'ull; albugó. Cf. Faraudo.

Probablement, es tracta del leucoma: taca blanca opaca a la còrnia de l'ull. Cf. DIEC.

Receptes: 66; 76; 77; 78; 79; 81; 82; 89; 127; 128; 150; 174; 175; a.188; a.189; a.190; a.197; a.200; a.201; a.202; a.205; a.209; a.212; a.213; a.220; a.224; a.225; a.228; a.230; a.239; a.244; a.245.

اختلاج

(*Iḥtilāğ*)

Convulsió

-

Receptes: 169; 170.

أخلاق بورقية

(*Aḥlāṭ būrqiya*)

Humors humits

-

Recepta: 141.

أخلاق محترقة بلغمية

(*Aḥlāṭ muḥṭariqa balgumiyya*)

Humors flegmàtics cremats

-

Recepta: 1.

أخلاق محترقة سوداوية

(*Aḥlāṭ muḥṭariqa sawdāwiyya*)

Humors negres cremats

(*segons el context humor o bilis*)

-

Recepta: 1.

استرخاء الجفن

(*Istirḥā' al-ğufn*)

Relaxació de la parpella

هو عبارة عن انسبال الجفن الأعلى حتى لا يمكنه أن يرتفع وهو نوع واحد. وأكثر وجوده خريفاً وشتاءً وفي الأمزجة المرطوبية وخاصةً الشيوخ. وسببه استرخاء العضلة المثيلة للجفن أو التشنج في العضلتين الحائطية له أو لاسترخاء جرمه أو لتلهل نسيج ليفه.

És la caiguda de la parpella superior fins que ja no puga pujar. És d'un sol tipus i és més present a la tardor i a l'hivern i en estats d'humor humits, especialment en persones grans. La causa una relaxació del múscul motriu de la parpella, un espasme en els dos músculs que l'envolten, la relaxació del seu nucli o la flacciditat de les seues fibres.

Receptes: 61; 132; 134; 163.

اعوجاج

(I'wiġāġ)

Desviació

S'ha mencionat en *Hawl*, ulls entravessats.

Recepta: 92.

اكال

(Ikāl)

Irritació

-

التصاق العين

(Iltiṣāq al-'ayn)

Enganxament de l'ull

هو ثلاثة أنواع إما التصاق أحد الجفنين بالملتحم أو بالقرنيّ أو بعضهما ببعض وهو مرض آليّ وهو سليم إذا وُجد معالج جيّد.

És de tres tipus. Una de les parpelles s'uneix a la conjuntiva, a la còrnia o a les altres. És una malaltia estètica i és lleu si hi ha un bon tractament.

Probablement, fa referència a la simblefària: adherència, parcial o completa, entre les parpelles i el globus de l'ull. Cf. DNV.

أمراض الدماغ
(*Amrād al-dimāġ*)
Afeccions cerebrals

Recepta: 31.

أمراض بلغميّة
(*Amrād bulġumiyya*)
Malalties flegmàtiques

Receptes: 9; 33.

انتشار الهدب
(*Intiṣār al-hadab*)
Dispersament de les pestanyes

هو عبارة عن تساقط الشعر الطبيعي عن موضعه وهو مرض إلّا في نقصان العدد وأكثر وجوده صيفاً وربيعاً وفي سنّ الصبيان والشبان ويشارك فيه جميع الجسد سليم في المرض. وهو نوعان ولكلّ منهما سبب. فالنوع الأول ماديّ عريض لمرضٍ آخر كما يعرض في بعض أمراض **الجرب والسلاق** من الغلظ والصلابة والحمرة والتقرّح فلا يجد البخار المتولّد عنه شعر سبيلاً إلى الخروج. والنوع الثاني سوء مزاج بلا مادة الغذاء أو عقب أمراض حادّة بحسب المادة وبحسب الموضع لما يخالطه من رطوبات حادّة أو مالحة أو بورقية ليس معها. إنّهُ محسوسة مثل ما يعرض في **مرض الثعلب**.

És la pèrdua del cabell natural i es considera una malaltia excepte si el que cau és poquet. És més present a l'estiu i a la primavera, a l'edat dels xiquets i els joves, i hi participa tot el cos. És una malaltia lleu i és de dos tipus; cadascun té un motiu:

El primer tipus és material, provoca una altra malaltia. També, està present en algunes malalties com la **sarna** i la **inflamació aguda de les parpelles**, degut a la grossor, la duresa, la rojor i les úlceres, que impedeixen que el **vapor** trobe eixida pels cabells.

El segon tipus és un humor dolent, sense matèria d'aliments o després de malalties fortes, segons la matèria i el lloc, quan es barreja amb una humitat aguda, salada o humida que no correspon. És tangible, com el que es produeix amb l'**alopècia**.

Receptes: 98; 101; 102; 176.

انتفاخ الأجفان
(*Intifāḥ al-aǧfān*)
Inflor de les parpelles

Recepta: 62.

بثر
(*Baṭr*)
Pústula

Petit tumor inflamatori que supura per la part superior. Cf. Faraudo.

Receptes: 25; 72; 78; 125; 133; a.195.

بخار
(*Buḥār*)
Vapor

Receptes: 11; 12; 13.

بدء الماء
(*Bad' al-mā'*)
Començament de la cataracta

Vegeu *Mā'*, cataracta.

Receptes: 3; 23; 24; 156; 177; 180; 181.

برد
(*Bard*)
Graníssol

هو اجتماع رطوبات غليظة بلغمية مائلة إلى السوداء تجمد في موضع من ظاهر الجفن أو في باطنه آلي في العدد. سليم العاقبة. وعلامته ورم زغير مستدير الشكل يتبعه صلابة جاسية يشبه البرد في شكله غير ألم.

És una concentració d'humitats flegmàtiques gruixudes, tirant a negres, que es congelen en un lloc de la part exterior o interior de la parpella. És una malaltia estètica en nombre⁴ i de conseqüències lleus. El seu símptoma és un tumor petit i rodó seguit d'una forma dura, semblant al graníssol i indolor.

Probablement, es tracta del calazi: tumor petit, dur i arrodonit situat a les parpelles, que és produït per la inflamació d'una glàndula tarsal. Cf. TERMCAT.

En cast. *chalación*. Del llatí *chalazion*, i aquest del grec χαλάζιον *chalàzion*; pròpiament 'calamarsa petita', derivat de χάλαζα *chàlaza* 'calamarsa'. Cf. DRAE.

Recepta: 69.

بواسير الأنف

(*Bawāsīr al-anf*)

Hemorroides nasals

-

Recepta: 28.

بياض

(*Bayād*)

Blancor

Vegeu *Aṭar wa-bayād*, marca i blancor.

تهيج ونفخة

(*Tahayyuğ wa-nafḥa*)

Inflamació i inflor

هو عبارة عن نفخ يهيج من خلط بخاري يحدث في الجفن فيريو وينتفخ.

És una inflor inflamada, causada per un humor de vapor que es produeix a la parpella, s'irrita i s'infla.

Recepta: 162.

⁴ El nombre varia segons les zones afectades.

توتة
(Tūta)
Berruga

Petita excrescència carnososa. Cf. Faraudo.

Recepta: 82.

ثآليل
(Ta'ālīl)
Berrugues

هي أجسام مستديرة الشكل ناتية عن سطح البدن وهي أصناف منكوس وغير منكوس. ويحدث لسائر الجسد. خالٍ من الألم. وهو سليم. فإذا كانت بيضاء بلغمية مادّتها. وإن كانت سوداء فمادّتها تكون سوداوية.

Són cossos de forma rodona que sobreïxen de la superfície del cos, i són de dos tipus: recurrents i no recurrents. La berruga ocorre en tot el cos, és indolora i lleu. Si és de color blanc, la seua matèria és flegmàtica. Si és negra, la seua matèria és negra.

Recepta: 168.

جحوظ العين
(Ĝuḥūz al-'ayn)
Ull sobreixit

-

جذام
(Ĝudām)
Lepra

Malaltia infecciosa i contagiosa que afecta els teixits superficials, llebrosia. Cf. Faraudo.

Recepta: 1.

جذري
(Ĝudārī)
Verola

Malaltia infecciosa, eruptiva i pustulosa a la pell en la qual deixa senyals. Cf. Faraudo.

Recepta: 72.

جرب
(Ĝarab)
Sarna

هو خشونة حصفية تعرض في بطن الجفن يتبعها حمرة ودمعة وأنواعه أربعة بحسب المادة الفاعلة لها فربما كانت قليلة أو متوسطة أو كثيرة وفيها تشقق ويُسمى التبيّ وقد يُخالطه لكثرة المادة يبس ويُعدّ من الأمراض الآلية ويحدث في فصول السنة جميعاً وأكثر حدوثه لسنّ الصبوة والشبويّة وهو سليم إذا لم يجاوره قروح.

És una rugositat escamosa que es troba a dins de la parpella, seguida de rojor i llàgrima. Els seus tipus són quatre, segons la matèria. Pot ser poca, mitjana o molta. Quan conté fissures es diu *tinnīnī*, *dragoner*. Si la matèria és excessiva, l'acompanya sequedat. Es considera una malaltia estètica i és present en totes les estacions de l'any, i sobretot a l'edat dels xiquets i els joves. És lleu si no li companya **pus**.

Afecció cutània causada per un insecte acàrid que produeix gran pruija; ronya. Cf. Faraudo.

Receptes: 1; 28; 58; 74; 75; 76; 77; 83; 100; 134; 135; 136; 147; 149; 150; 151; 158; 184; 187; a.194; a.196; a.221; a.235; a.244; a.245.

جسا الأڤان
(Ĝasā al-aḡfān)

Dificultat motriu de les parpelles

هو صلابة وجفان مع يبس. ويعرض للعين عند الانتباه من النوم وثقل في الجفون وحكة في المأقن وعسرة الفتح حتى أنّها لا تفتح أو تندا وتعرك باليد. وهو نوع واحد وجوده خريفاً. مرض متشابه مع سوء المزاج لكنّه سلم.

És una duresa amb sequedat. Afecta els ulls quan es desperta del son, amb una sensació de pesadesa a les parpelles, picor al llagrimall i dificultat per obrir l'ull o llàgrima, que fa que es fregue amb la mà. És un sol tipus, present a la tardor. La malaltia és similar a l'humor dolent, però és lleu.

Receptes: 47; 48.

حرارة

(Ḥarāra)

Febre

-

Receptes: 43; 94; 95; 133; 162; 165.

حرقة

(Ḥurqa)

Inflamació

-

Receptes: 94; 95; 150.

حصبة

(Ḥaṣba)

Xarampió

Malaltia febril contagiosa que es manifesta amb símptomes catarrals seguits de l'aparició de taquetes vermelles. Cf. DIEC.

Recepta: 72.

حكة

(Ḥikka)

Picor

هي فضلة مالحة بورقية تنبع في الملتحم فيعرض بسبب ذلك في العين حكة وأكثرها ممّا يلي المأق الأكبر مع حمرة قليلة ودمعه مالحة وربما تقرّحت الأجفان من شدّة لدعها. وهو من جنس سوء المزاج مع مادّة توجب ذلك. وهو سليم.

Es tracta d'una brutícia salada i humida que s'origina a la conjuntiva i causa picor a l'ull. Provoca poca rojor al llagrimall gran, al seu màxim, i llàgrimes salades. També, poden ulcerar-se les parpelles per la intensitat de la picor. És del tipus d'humor dolent i és lleu.

Receptes: 48; 60; 76; 137; 139; 141; a.194.

حمرة

(*Humra*)

Rubèola

Malaltia infecciosa exantemàtica, eruptiva, generalment epidèmica, provocada per un virus del gènere *Rubivirus*, que atacava principalment els infants de dos a deu anys i que, actualment, des de la pràctica de la vacunació, afecta més sovint adolescents o adults joves que no pas abans. En els infants, l'exantema apareix sense símptomes prodròmics i és morbil·liforme o bé escarlatiniforme, acompanyat d'un enantema constituït per petèquies en el paladar tou (taques de Forstheimer) i adenopaties occipitals. En els adults, comença per un període prodròmic de malestar general, cefalea, febrícula, conjuntivitis i adenopaties, al qual segueixen l'exantema i, sovint, dolors articulars o artritis lleus dels dits, els canells i els turmells. També rep els noms de *rosa*, *xarampió alemany*, *rosèola epidèmica* i *tercera malaltia*. Cf. DEMCAT

Receptes: 117; a.199; a.206.

حول

(*Hawl*)

Ulls entravessats

També conegut com estrabisme: desviació d'un dels dos ulls. Cf. DIEC.

Recepta: 92.

خشونة الأَجفان
(*Huṣūnat al-aǧfān*)
Rugositat de les parpelles

Receptes: 58; a.235.

خفقان
(*Hafaqān*)
Palpitació

Batec del cor, més freqüent que el normal, que se sent conscientment i resulta molest.
Cf. DNV.

داء الثعلب
(*Dā' al-ta'lab*)
Alopècia

Vegeu *Intišār al-hadab*, Dispersament de les pestanyes.

Absència de pèl o de cabells a les regions del cos que normalment en posseeixen. Cf.
DIEC.

Receptes: 102; 173.

دمعة
(*Dam'a*)
Llàgrima

هي رطوبة مائية تحدث من مادة تنصبّ إلى العين تسيل من غير إرادة لضعف ماسكتها. وقد تعرض في الحميات الدموية. وهو سليم. وإن أهملت افسدت العين وأحدثت في أمراضها عدّة، أقلّها الشعيرة والاسترخاء.

És una humitat aquosa que es produeix a partir d'una matèria que s'aboca a l'ull i flueix involuntàriament causant, així, la debilitat del seu suport. Es produeix en dietes sanguines i és lleu. Si es descuida, fa malbé l'ull i provoca diverses malalties, la menor de les quals és el mussol i la relaxació.

Receptes: 26; 51; 52; 74; 75; 77; 83; 84; 85; 87; 88; 89; 91; 94; 95; 100; 106; 137; 139; 186; a.226; a.227; a.234; a.245.

دود الأذن
(*Dūd al-uḍun*)
Cucs a l'orella

Recepta: 73.

رمد
(*Ramad*)
Oftàlmia

ورم حارّ يعرض لظاهر الطبقة الملتحمة. وقيل غلظاً مجاوز المقدار الطبيعي. وقيل هي لفظة مشتقة من لغة السريان كونهم يقولون عن العجين إذا اختمر راميداي انتفخ وعلا.

Un tumor calent que apareix a l'exterior de la conjuntiva. És diu que és una grossor superior a la normal. També es diu que és una paraula derivada de la llengua siríaca, ja que, quan la massa fermenta, li diuen *rāmīdāy*, [això vol dir que] s'ha inflat i ha augmentat.

Afecció inflamatòria de l'ull. Cf. Faraudo.

Receptes: 5; 6; 7; 40; 50; 70; 72; 94; 95; 104; 106; 107; 108; 109; 116; 117; 118; 119; 129; 143; 152; 157; 158; a.198; a.211; a.238.

رمد بلغمي
(*Ramad balġumī*)
Oftàlmia flegmàtica

هو ورم يعرض لظاهر الطبقة الملتحمة إذا سخن البلغم بالعروض حتى يغطي سوداء العين مع تقل وقلّة حمرة العين من غير سيلان والنوم والكسل فيه أكثر مع التصاق الأجنان. [...] وأكثر وجوده شتاءً وفي سنّ المشايخ والمرطوبيّ المزاج. وهو سليم. وإن أغفل عن علاجه رطبت معه العين.

És un tumor que apareix a l'exterior de la conjuntiva quan s'escalfa la flegma per la seua causa, fins que cobreix la negror de l'ull amb pesadesa, poca rojor, sense secreció, amb son, mandra i **enganxament de les parpelles**. És més present a l'hivern, a l'edat dels vells i en aquells amb l'humor humit. És suau. Si es passa per alt el tractament, s'humidificarà l'ull.

Receptes: 45; 69.

رمد دمويّ
(*Ramad damawī*)
Oftàlmia sanguínia

إنّه ورم يعرض لظاهر الطبقة الملتحمة من غلبة الدم على نواحي الدماغ فتنصبّ إلى جهة العين. يكون ذلك من كثرة المآكل المولّدة للدم أو بعض الأسباب النفسانية كالفرح والغضب الشديدين. وكثرة وجوده ربيعاً وفي سنّ الصبيان والشباب. غير مخوّف وان أهمل جريت الأجنان أو قرحت العين.

És un tumor que apareix a l'exterior de la conjuntiva a causa del predomini de la sang als costats del cervell, de manera que s'aboca cap al costat de l'ull. Es deu a un gran nombre d'aliments generadors de sang o algunes raons psicològiques, com ara una alegria i ràbia intenses. És més present a la primavera i a l'edat de xiquets i els joves. És lleu. Si es descuida, podria provocar **sarna** a les parpelles o **úlceres** a l'ull.

Receptes: 4; 153.

رمد سوداويّ
(*Ramad sawdāwī*)
Oftàlmia negra

هو حمرة يسيرة تعرض للملتحم إذا سخن المرة بالعرض. ولا يظهر للورم فيه قدر يعتد به مع ثقل في الرأس أقلّ من البلغميّ وكمودة اللون وقلة الالتصاق وبعض حكاك في الوجه وصلابة الرمض وقلّته وكثرة الأعراض التابعة لغلبة السواد كالسهر والوحشة والوسواس وكلّ ما يلزم السواد من الأعراض. وأكثر وجوده خريفاً وفي سنّ الكهول. وربّما عسر بروه.

És una rojor lleugera que apareix a la conjuntiva si s'escalfa el cervell. El seu tumor té poca inflor, dona pesadesa al cap, menor que a l'oftàlmia flegmàtica, opacitat del color, manca d'adherència, certa picor a la cara, rigidesa, escassetat de secreció i molts símptomes associats al predomini de la bilis negra, com ara l'insomni, la soledat, les veus i tots els símptomes propis d'aquesta. És més present a la tardor i a l'edat dels grans. Pot ser difícil de curar.

Recepta: 45.

رمد صفراويّ
(*Ramad safrāwī*)
Oftàlmia groga

هو ورم يعرض لظاهر الطبقة الملتحمة أقلّ من الدمويّ وأشدّ وجعاً ونخساً مع دمعة غزيرة رقيقة شديدة المرارة وعدم التصاق العين. فإن التصقت قليل يتبع ذلك عطس والتهاب وحمرة أقلّ من الرمد الدمويّ. وريماً تبعه صداع. وجودهما صيفاً وفي سنّ الصبيان والمحرورين من الشبان. غير مخوّف وان أهمل عرض للقرني بثور خطيرة. وسببه غلبة الصفراء وانصبابها إلى ناحية العين لإفراط الأغذية المولدة للصفراء.

És un tumor que apareix a l'exterior de la conjuntiva. És menor a la oftàlmia sanguínia, més dolorós, amb una llàgrima profusa, fina i molt amarga, i sense enganxament dels ulls. Si s'enganxa una mica, el segueixen esternuts, inflamació i enrogiment menor que a l'oftàlmia sanguínia. També el pot seguir **cefalea**. És present a l'estiu i a l'edat dels xiquets i dels joves, [de naturalesa] calenta. És lleu. Si es descuida, provocarà **pústules** perilloses a la còrnia. Es produeix pel predomini de la bilis groga i el seu vessament cap a l'ull, a causa de l'excés d'aliments que la generen.

Receptes: 3; 4; 14.

رمد مرگب
(*Ramad murakkab*)
Oftàlmia composta

قد يعرض من الأخلاط المذكورة إذا ترگب بعضها مع بعض.

Es pot deure a les bilis esmentades, si es combinen.

Receptes: 42; 68.

رمص
(*Ramaş*)
Secreció

-

Receptes: 145; 186; a.217; a.219.

روح الباصر
(*Rūḥ al-bāṣir*)
Esperit visual

Receptes: 41; 78; a.220.

ريح
(*Rīḥ*)
Reuma

Fluxió d'humor en alguna part del cos. Cf. DIEC.

Receptes: 25; 27; 89; 186.

زكام
(*Zukām*)
Cadarn

També es coneix com a *catarro*: fluxió o destil·lació que flueix excessivament del cervell al nas, a la gorja o al pit. Cf. Faraudo.

Receptes: 31; 34.

سبل
(*Sabl*)
Varices a la còrnia

هو عبارة عن انتساج جسم شبيه بنسج العنكبوت من دم غليظ يتشعب وينسبل على ظاهر الطبقة الملتحمة لانتفاخ عروقه وامتلائها منه وربما عمّ القرنيّ لكثرتة. وفي عند القدماء رأيان أحدهما أنّه طبيعيّ والآخر أنّه عرضيّ وهو الأصحّ.

És semblant a una teranyina de sang espessa que es ramifica i s'expandeix sobre la superfície de la capa conjuntival. La causa la inflor de les seues venes amb plenitud i, quan és abundant, podria cobrir la còrnia. Hi ha dues opinions entre els antics: una, que és natural i l'altra, que és incidental, la qual és més correcta.

Probablement, es tracta del pannus i el pannus superficial: trastorn consistent en una vascularització superficial perifèrica de la còrnia amb infiltració de teixit de granulació. Cf. DNV.

Receptes: 27; 29; 30; 74; 75; 77; 82; 83; 89; 100; 103; 134; 136; 138; 141; 147; 148; 149; 150; 151; a.222; a.231; a.232; a.233.

سدّة

(Sudda)

Taponament

إنّ السدّة يكون حدوثها عن كيموس غليظ أرضيّ ينصبّ إلى تجويف العصب [...] البصر يبطل في السدّة بجملته ولا يكون وجع ولا ثقل.

El taponament es produeix a causa d'una **quemosis** gruixuda i terrosa que s'aboca a la cavitat del nervi [...]. Amb el tamponament, la visió queda anul·lada al seu conjunt i no hi ha dolor ni pesadesa.

Receptes: 27; 29; 30; 177; 179; 181.

سرطان

(Saraṭān)

Càncer

هو ورم سوداويّ متشبّث بأصل الجفن تمتدّ منه عروق إلى أطرافه باطناً وظاهراً ومعه عظم صلابة وكمودة. لون واكد. وجوده خريفاً وفي سنّ الكهول. وهو مخوّف كونه في عضو شريف.

És un tumor negre unit a l'origen de la parpella, des d'on s'estenen unes venes fins a les extremitats, per l'interior i l'exterior. L'acompanya durícia i un color opac. És present a la tardor i a l'edat dels grans. És perillós, ja que afecta a un òrgan noble.

سعفة

(Sa'fa)

Tinya

هي وجود شيء في أصول الشعر شبيه بالنخالة الحنطة وقد يتبعه تقرح الأجنان وتناثر الأهداب. وهو مرض مركب. وهو سليمٌ. وسببه عفن البلغم والسوداء.

És la presència d'alguna cosa a les arrels del cabell semblant al segó de blat, pot anar seguida d'ulceracions de les parpelles i de dispersió de les pestanyes. És una malaltia composta i lleu. La causa una infecció de la flegma i la bilis negra.

Afecció contagiosa de la pell, produïda per un paràsit vegetal que viu a l'arrel del pèl i provoca una inflamació al voltant d'aquest i la caiguda de tots els pèls atacats. Cf. DIEC.

Recepta: 28.

سلاق

(Sulāq)

Inflamació aguda de les parpelles

هو مرض غلظ الأجنان مع حمرة وحدّة. وهو نوع واحد آليّ. وهو مرض سليم. وهو عبارة عن سلاقة لحم الأجنان.

És la malaltia de l'**engrossiment de les parpelles** amb rojor i intensitat. És d'un sol tipus, estètic, i és una malaltia lleu. És una mena d'inflamació de la carn de les parpelles.

Probablement, es tracta de la blefaritis: Inflamació aguda o crònica de les parpelles. Cf. DIEC.

Receptes: 83; 84; 134; 135; 136; 137; 139; 141; 150; 186.

سهر

(Sahar)

Insomni

-

Recepta: 16.

سواد زرقة العين

(*Sawād zuraqat al-‘ayn*)

Ennegriment de la blavor dels ulls

-

Recepta: 66.

سيلان

(*Sayalān*)

Flux

هو مرض يعرض عن نقصان اللحمية الطبيعية التي في المأق الأكبر عن مقدارها الطبيعي ومعها دوام الدمعة المستمرة.

És una malaltia causada per la disminució del teixit normal, que es troba al llagrimall major, respecte a la seua quantitat normal, i l'acompanya la llàgrima contínua i crònica.

Receptes: 51; 52; 136.

شبكة

(*Šabkara*)

Ceguetat nocturna

Probablement, es tracta de la hemeralòpia: malaltia que consisteix en no veure els objectes durant la nit, o sia, quan manca la claror del sol. Cf. DIEC.

Recepta: 151.

شتره

(*Šatra*)

Inversió de la parpella

عبارة أنّ الجفنان لا ينطبقان على المجرى الطبيعي ولا ملاقات أحدهما الآخر.

L'expressió refereix a que les dues parpelles no se superposen segons el curs natural i no entren en contacte.

Probablement fa referència a l'ectropi o l'entropi: eversió anormal, especialment de la parpella. Cf. DIEC

Recepta: 28.

شَرْنَاق

(*Širnāq*)

Greix a la parpella superior

هو زيادة شحمية لزجة منتزجة بعصب متجسدة تحدث تحت جلدة الجفن الأعلى. وهو مرض مخصوص به يمنحه جودة الانتفاخ وخاصة في الضوء الشديد. وهو نوع واحد آلي في العدد. وأكثر وجوده شتاءً.

És un augment de greix viscos, enganxat als nervis, que es produeix sota la pell de la parpella superior. És una malaltia que li és específica i que li confereix la qualitat d'inflor, sobretot amb llum forta. És un sol tipus, estètic en nombre. És més present a l'hivern.

Recepta: 61.

شعر زائد

(*Ša' r zā'id*)

Excés de pèl

هو شعر زائد ينبت داخل الأهداب مخالف لنبات الشعر الطبيعي وهو نوع واحد إلا في العدد وأكثر وجوده شتاءً وريبعاً وفي سنّ الكهول والشبان يختصّ بالأجفان غير مخوّف وإن أهمل أورث السبل في العين على الملتحم. سببه رطوبة عفنة متلّجة عن حرارة يسيرة غير لاذعة.

És un pèl addicional que creix a l'interior de les pestanyes, contràriament al creixement natural del pèl. És d'un sol tipus, excepte en nombre. És més present a l'hivern, a la primavera i a l'edat dels grans i dels joves. És lleu i específic de les parpelles. Si es descuida, provocarà les varices a la còrnia de l'ull per sobre del llagrimall. Es produeix per la humitat moixa i viscosa, a causa d'una calor suau i sense picor.

Probablement es tracta de la triquiassi: desviació de les pestanyes cap a la còrnia i, en general, de qualsevol pèl del voltant d'un orifici cap a dintre; és causa d'irritació de la zona que rep el frec de l'element pilós. Cf. TERMCAT.

Recepta: 150.

شعيرة
(Ša'īra)
Mussol

ورم مستطيل شبه الشعيرة عند منبت الشعر وهو نوع واحد. سببها فضلة غليظة سوداوية وربما كانت عن مادة دموية.

Un tumor rectangular semblant a un pelet quan creix. És d'un sol tipus. El causa una brutícia gruixuda i negra, i pot ser que provinga d'una matèria sanguínia.

Granet que naix a la vora de la parpella en forma de gra d'ordi. Cf. Faraudo.

Recepta: 101.

شقيقة
(Šaqīqa)
Migranya

-

Receptes: 22; 166.

شوصة
(Šūṣa)
Mal de costat

Probablement es tracta de la pleuresia, pleuritis. Inflamació de la pleura. Cf. DIEC

Recepta: a.199.

صداع
(Ṣudāʿ)
Cefalea

-

Receptes: 5; 16; 21; 22; 24; 166.

صدمة العين
(Ṣadma al-‘ayn)

Cop a l’ull

-

Receptes: 55; 110.

صرع

(Ṣar‘)

Epilèpsia

Malaltia crònica que es caracteritza per accessos en què el malalt perd totalment o parcial el coneixement i cau en convulsió. Cf. Faraudo.

Recepta: 26.

صفراء

(Ṣafrā’)

Aliacrà

Receptes: 4; 9; 14; 18.

ضربات المقلة

(Ḍarabāt al-maqla)

Dolor en el globus ocular

-

Recepta: 44.

ضعف الروح الباصر

(Ḍu‘f al-rūḥ al-bāṣir)

Debilitat de l’esperit visual

El “pneuma òptic” o esperit visual hipotètic, segons Galè, és quan el cervell envia a través dels nervis buits al cristal·lí dels ulls per a provocar la visió. Cf. ZUHR, Abū al-‘Alā’. (Ed. 1994). Kitāb al-Muḡarrabāt : *libro de las Experiencias médicas*. (Ed.). Cristina Álvarez Millán. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. p.91, n. 146.

ضعف النظر\ البصر
(*Du'f al-naẓar/ al-baṣar*)
Debilitat de la vista

Receptes: 78; 80; 86; 186.

طرفة
(*Ṭarfa*)
Punt de sang

هي انخراق بعض أوردة الملتحمة أو انفجارها من غير أن ينخرق جوهرها وسلامته بمقتضى سببه بادياً. وسببها من سبب بادٍ كضربة أو صدمة أو نخسة تصيب العين فتنبثق عروق الملتحمة. أو عن سعال شديد.

És la perforació o trencament d'algunes de les venes conjuntivals sense perforar-ne el nucli i la integritat. La seua causa és aparent, com ara un cop, un xoc o una punxa que colpeja l'ull i ixen les venes de la conjuntiva o una tos greu.

Probablement es tracta de la hiposfagma o hemorràgia subconjuntival: hemorràgia subconjuntival que provoca envermelliment ocular intern. Cf. TERMCAT.

Receptes: 65; 154; 155.

ظفرة
(*Zufra*)
Ungla

إنها زيادة من جوهر الملتحم ومن الحجاب المحيط بالعين تشبه الأجسام العصبانية وهي تختلف بالمقدار فتكون تخنية أو رقيقة وبقدر اللزوم لما هي عليه. فتكون ملتصقة التصاقاً يسهل انفصاله أو متّحداً بما تحتها من الملتحم أو القرنيّ اتّحاداً يعسر انفصاله. وقد تكون متولّدة من عصب الحركة. وهذه إذا اقطعت اخلفت [...] وهي مرض آليّ في زيادة العدد. وأكثر وجوده خريفاً وشتاءاً وفي سنّ الكهول والمشايخ مختصّ بالملتحم غير مخوّف وإن أهمل منع النظر.

És un augment del nucli de la conjuntiva i de la protecció que envolta l'ull, semblant en forma als nervis. Difereix en quantitat, de manera que és gruixuda o prima, segons l'estabilitat que tinga. És adherent, fàcilment separable o difícil de separar, unida amb la conjuntiva o la còrnia que hi ha a sota. També es pot generar a partir del nervi motriu. Si es talla, es regenerarà. [...] És una malaltia estètica en nombre quan augmenta. És més present a la tardor, a l'hivern i a l'edat dels grans i els molt grans. És específica del llagrimall i no fa por. Si es descuida, impedirà la vista.

Engrossiment membranós de la conjuntiva, que presenta la forma d'un triangle de base perifèrica i de vèrtex dirigit cap a la còrnia, sobre la qual tendeix a créixer. Cf. AVL.

Faraudo recull la traducció literal, *ungla*, i la defineix com a "acumulament de pus entre l'iris i la còrnia que presenta l'aspecte d'una mitja lluna". Cf. Faraudo

Receptes: 74; 75; 82; 148; 149; 150.

ظلمة

(*Zulma*)

Obscuritat

-

Receptes: 74; 75; 77; 78; 86; 152; 179; 184; a.204.

عشا

(*'ašā*)

Ceguetat nocturna

-

علق في الحلق

(*'alaq fī l-ḥalq*)

Mucositat de la gola

-

Receptes: 36; 37.

غرب

(Ġarb)

Abscés lacrimonal

هو ورم خراجي يحدث في المآق الأكبر ظاهراً ينتوا أو غائراً لا يظهر منفجراً أو غير منفجر. عسر البرولرقة اللحمية التي هناك. فإن أغفل عنه صار ناصوراً وأفسد العظم. وهذا الاسم مخصوص فخراج هذا الموضع دون غيره. وإذا انفجر ربّما ينفجر من ظاهر المآق وربّما انفجر من داخل الأنف أو من تحت بطانة الجفن.

És un tumor extern que es produeix a la superfície del llagrimall major i és protuberant o cap a l'interior, de manera que no es veu si es trenca. La cura és difícil, a causa de la tendresa de la carn que hi ha. Si es descuida, es convertirà en una fístula i espatllarà l'os. Aquest nom és específic per l'abscess d'aquest lloc i no d'altres. Si es trenca, pot fer-ho a l'exterior del llagrimall, a l'interior del nas o per sota, a l'interior de la parpella.

Recepta: 146.

غشاء / غشاوة

(Ġašā' / Ġašāwa)

Cobriment de la vista

Receptes: 86; 89; a.193; a.214; a.218; a.223.

غلظ الأجفان

(Ġulz al-aġfān)

Grossor de les parpelles

هو مرض عند حدوثه يربو ظاهر الأجفان بغلظ وصلابة يعسر بذلك حركتهما وخاصة عند الانتباه من النوم. وربّما توهم من يراه أن يخرج فيه بثرة. وربّما كان التوهم بأنّه جرب أيضاً. والفرق بينهما أنّ باطن الجفن في الغلظ يكون نقياً من الخشونة بخلاف الجرب. وربّما اشتبه أيضاً بالجسا. والفرق بينهما أنّ الجسا لا يتبعه انتفاخ ربّما كان في جفن واحد والغلظ لا يعرض إلا في الجفنين معاً. وقد يعرض الغلظ للملتحم وغيره من البدن. وهو مرض آلي في العدد. وأكثر وجوده شتاء وفي سنّ الكهول. وهو مرض سليم. سببه مادّة غليظة تحتبس من البرد وقيل بخار غليظ يتكاثف من اليبس. فلعظم التكاثف يزداد حجمه فتحتمس الأبخرة فيه لتكاثفه فيحمرّ حمرة قليلة مع عدم الحكّة. ويكون ذلك في الأغلب من الأغذية الباردة كالعدس ولحم البقر والعشامة وقلة دخول الحمّام.

És una malaltia que, quan es produeix, augmenta l'aspecte de les parpelles amb grossor i rigidesa, cosa que dificulta el seu moviment, sobretot quan es desperta del son. Qui ho veu potser es creu que és una **pústula**. També pot confondre's amb la **sarna**. La diferència entre aquestes és que l'interior de la parpella, quan presenta grossor, és pur de rugositat, a diferència de la sarna. De igual manera, es podria semblar a la malaltia de la **dificultat motriu**. La diferència entre aquestes és que la dificultat motriu no va seguida d'inflor, tant si apareix en una sola parpella com a les dues conjuntament. Es pot deure a l'engrossiment de la conjuntiva i d'altres parts del cos. És una malaltia estètica en nombre. És més present a l'hivern i a l'edat dels grans. És una malaltia lleu. Es produeix per una matèria gruixuda que s'estanca del fred i es diu que és un vapor espès que agafa densitat amb la sequedat. A causa d'aquesta gran densitat, augmenta de mida, de manera que els vapors queden atrapats en la parpella, es fa un poc roja i sense picor. Això prové principalment de la manca d'anar al bany i d'aliments freds com les lletilles, la carn de vedella i el menjar sec.

Receptes: 87; 88; 97; 165;a.208; a.210.

غلظ الروح الباصر

(*Gulz al-rūḥ al-bāṣir*)

Grossor de l'esperit visual

-

فضول

(*Fuḍūl*)

Pus

-

Recepta: a.206.

قذى العين

(*Qaḍā al-'ayn*)

Brutícia a l'ull

-

Receptes: 115; 122.

قراد
(*Qurād*)
Paparra

Vegeu *Qaml*, Polls.

Aràcnid traqueal, de l'espècie *Ixodes ricinus*, de forma oblonga, llarg de quatre a sis mil·límetres, que habita pel camp, a terra o enfilat per les plantes fins que troba algun home o animal al qual arrapar-se, i aleshores li xucla la sang. Cf. DIEC

Receptes: 53; 57.

قرح
(*Qirḥ*)
Úlcera

هي من جنس تفرّق الاتصال. وهو نوع واحد يحدث عن سببين. أحدهما يكون عن ورم حار قد عفن فيه أحد الأخلاط. أو عن صدمة أو نخسة بعود أو بحديد أو ما نسبها. وإن غفل عنه في العين ربّما قرح وسط العين وسلامته بمقتضى سببه.

És del gènere de separació de la connexió [entre capes]. És un sol tipus que es produeix per dos motius. Un d'ells és un tumor calent on s'ha podrit una de les bilis o per un xoc, una punxa amb un pal, un ferro o el que se li atribueix. Si es descuida, podria provocar úlceres al centre de l'ull. La seua prevenció es deu a la seua causa.

Nafra que causa la desintegració gradual dels teixits i sol anar acompanyada de producció de pus. Cf. DIEC.

Receptes: 25; 38; 72; 78; 90; 93; 100; 122; 125; 130; 133; 138.

قمقام
(*Qumqām*)
Cabra

Vegeu *Qaml*, Polls.

Cabra (paràsit) també nomenades polls del pubis o lladella.

Receptes: 53; 57.

قمل

(Qaml)

Polls

هذه العلة تتولد في أصول شعر الأجنان وقد يشارك فيها الدقن والحاجبين مع سائر الجسد. وهو ثلاثة أنواع كما ذكرنا أسماءهم. فإن كانت المادة قليلة تولد عنها القمل شبيه بالصبيان. وإن كانت متوسطة تولد منها القمقام وهو أحمر اللون واسمن من القمل. وإن كانت المادة أغلظ تولد عنها القردان وهو مدور الشكل ذات أرجل كثيرة وربما كان أحمر بلا سواد.

Aquesta malaltia es produeix a les arrels del pèl de les parpelles i es podria escampar per la barba, les celles i allà on fora de la resta del cos. Es de tres tipus, els noms dels quals ja hem esmentat. Si la matèria és poca, provoca polls semblants a les llémenes. Si és mitjana, produeix la cabra, de color roig i més grassa que els polls. Si la matèria és més gruixuda, genera paparres, de forma rodona amb moltes potes, i potser son roges sense negror.

Insecte hemípter de la família dels pedicúlids, del gènere *Pediculus*; n'hi ha dues espècies principals, que són el *Pediculus capitis* (poll de cap, que es cria en els cabells de les persones) i el *Pediculus corporis* (poll de roba, de carn o d'esquena, que es cria damunt l'ossa de les persones); totes dues són molt molestes per les seves picades i perquè són difícils d'esvaïr a causa de llur gran poder de reproducció i llur petitesa. Cf. DIEC.

Receptes: 32; 53; 57.

كمنة

(Kumna)

Disminució greu de la vista

نوع واحد من سوء مزاج مادة. آلي في العدد وان أغفل عن علاجها أعقبت جرب الأجنان. سليمة إن تداركت بالملاطفة. وسببها رطوبة بورقية غليظة تحتبس في الأجنان.

És un sol tipus degut a l'humor dolent d'una matèria. És estètica en nombre i, si es descuida el tractament, li seguirà sarna en les parpelles. És lleu si es tracta amb dedicació. La causa una humitat espessa atrapada a les parpelles.

Probablement es tracta de l'amaurosi: malaltia de la vista, que consisteix en un enfosquiment del camp de visió fins a la ceguetat completa, provinent de lesió central. Cf. DIEC.

Receptes: 134; 136; 151.

كيموس
(Kīmūs)
Quemosi

Vegeu *Wardīnağ*, Quemosi.

لحم زائد
(Laḥm zā'id)
Excés de carn

-

Receptes: 82; 122; 147.

ماء
(Mā')

Cataracta

هو إحدى عشر لوناً وبعضهم عددهم اثنا عشر لوناً. فإنّ سبب حدوثه من أعراض متعدّدة. قد يحدث عن سقطة تصيب الرأس أو صدمة تصيب العين أو من قيء مزعج أو صداع مزمن أو مرض طويل أو برد شديد أو رطوبة تغلب على مزاج الدماغ والعين من برد. وقد يعرض عن ضعف الروح الباصر أو عن علل أخرى كثيرة. وحدوث هذه العلة تكون موادّها إمّا مفردة أو مركّبة فلأجل ذلك اختلفت ألوانه.

Hi ha onze varietats i alguns en contenen dotze. Les causes de la seua aparició són múltiples. Pot produir-se per una caiguda amb cop al cap, traumatismes oculars, vòmits molestos, mal de cap crònic, malalties prolongades, fred sever o humitat que, pel fred, supera l'humor del cervell i els ulls. Pot causar-se també per la debilitat de l'esperit visual o moltes altres malalties. Les matèries per a l'aparició d'aquesta malaltia són simples o compostes i, per aquest motiu, les seues varietats difereixen.

Opacitat del cristal·lí de l'ull que impedeix el pas dels raigs lluminosos. Cf. DIEC.

Receptes: 67; 182; 183.

مادّة
(Mādda)
Matèria

-

Receptes: 56; 129; 130; a.204.

مرض مرَّكب
(*Maraḍ murakkab*)
Malaltia composta

Recepta: 42.

موت الدم
(*Mawt al-damm*)
Coagulació de la sang

Receptes: 154; 155; 164.

مورسج
(*Mūrṣaġ*)
Prolapse de la pupil·la

Recepta: a.195.

نار فارسيّة
(*Nār fārisiyya*)
Foc persa

هو بثور متعدّدة أكالة منفطة مع سعي رطوبة يبتدئ بحكّه مع التهاب. ولونها مائل إلى الرماديّ. وهو نوع واحد آليّ في العدد. وهو سليم إذا لم يخالطه أمراض حادّة.

Són pústules múltiples, corrosives, amb una expansió d'humitat que comença amb picor i inflamació. El seu color és tirant a gris. És un sol tipus, estètic en nombre. És lleu si no es mescla amb malalties greus.

Probablement, es tracta de l'herpes zòster o zona, coneguda popularment com *foc de Sant Antoni*: malaltia infecciosa que es caracteritza per una erupció vesicular, localitzada a la pell o a les mucoses, tot al llarg del territori d'innervació d'un nervi sensitiu, espinal o cranial. Els símptomes principals són dolor i parestèsies locals. Cf. TERMCAT.

ناصور
(Nāṣūr)
Fístula

Canal anormal format per una úlcera o cavitat estreta en la pell o en les membranes mucoses. Cf. DIEC.

Recepta: 28.

نتوء
(Nutūʿ)
Prolapse

هو أن ترى العين بجمالها قد برزت وجحظت إلى خارج وصارت ناتئة عن مقدارها الطبيعي.

És veure que l'ull, en conjunt, està sobreixit i ha augmentat respecte de la seua mida natural.

Receptes: 90; 91; 138; 144; 174.

نزف الدم
(Nazf al-damm)
Hemorràgia

-

Receptes: 120; 121.

نزلة
(Nazla)
Refredat

-

Receptes: 17; 33; 35; 152; a.211; a.216; a.243.

نملة

(*Namla*)

Formiga

هي بثور وحمرة وتشقق طرف الجفن مع تساقط بعض هدهبه. وإنما سميت بذلك لأنها تدبّ وتسعى كدبيب النمل أو عصتها. وسببها مادة صفراوية محترقة تختلف بكثرة المادة وقتها.

Són pústules amb rojor i esquerdes a la punta de la parpella, acompanyades de la caiguda d'algunes pestanyes. Més aviat s'anomena així perquè s'arrossega i s'expandeix com ho fa la formiga o la seua mossegada. Es produeix a causa d'una matèria groga cremada que és diferent, entre abundant i escassa.

Formiga és pústula... *anant en la pell o conna ab ulceració corrosió*, Cauliach Coll., ll. 2, c. 3. Cf. DIEC.

Recepta: 59.

نوازل إلى العين

(*Nawāzil ilā al-‘ayn*)

Coses que cauen en l'ull

Probablement, es refereix al flux de les matèries en l'ull.

Receptes: 38; 63.

وجع/ضريان/ ألم

(*Waġa' / ḍaraban/ alam*)

Dolor

-

Receptes: 19; 25; 26; 43; 44; 45; 49; 68; 70; 71; 72; 73; 107; 109; 117; 123; 129; 158; 159; a.195; a.198; a.202; a.206; a.215.

ودقة

(Wadqa)

Pústula lacrimal

هي بثرة ناتئة متورّمة صلبة جاسية تظهر على الملتحم ولونها أبيض وأحمر بحسب مادّتها. وموضعها مختلفة وقد تكون من جهة المآق الأكبر والأصغر في طرف الملتحم أو تحت الأجنان أو حول الأكليل. وقد تكون صغيرة المقدار أو كثيرة العدد كأنّه اللؤلؤ الصغار المنتظم. وقد تظهر مع حمرة العين ونقاها وربّما ظهرت في انتهاء الأرماد الحادّة. وهي مرض آليّ وتختصّ بالملتحم وهو سليم.

És una pústula inflada, amb tumor i dura, que apareix a la conjuntiva. És de color blanc i roig, segons la seua matèria. La seua ubicació és diferent, pot estar al costat del llagrimall major o del menor, a la punta de la conjuntiva, sota les parpelles o al voltant de la còrnia. Pot ser poca o nombrosa, com si es tractés de petites perles ordenades. Pot aparèixer amb la rojor de l'ull i la seua puresa, i pot aparèixer al final de les oftàlmies fortes. És una malaltia estètica i és específica de la conjuntiva i és benigna.

Probablement, fa referència al vessament ocular.

Receptes: 113.

وردينج

(Wardīnaǧ)

Quemosi

هو ورم يعرض في باطن الأجنان وظاهرها وهو نوعان. مرّكب من ثلاثة أجناس الأمراض. وأكثر وجوده صيفاً وربيعاً وفي سنّ الأطفال والصبيان والنسوان. مخصوص بالأجنان غير مخوّف إذا لم يحدث معه قرحة في العين.

És un tumor a les parpelles internes i externes, és de dos tipus i el componen malalties de tres gèneres. És més present a l'estiu, la primavera, a l'edat dels xiquets i en les dones. És específic per a les parpelles, no fa por si no li acompanya una úlcera a l'ull.

Oftalmia intensa; inflor inflamatòria del teixit conjuntiu que volta la còrnia. Cf. DIEC.

Receptes: 54; 104; 106; 107; 113; 118; 119; 160.

ورم
(Waram)
Tumor

إنّ الأورام جميع هي تجاوزاً عن الأمر الطبيعيّ.

Els tumors són tots una protuberància que supera l'estat natural.

Part sortida o prominent en la superfície d'un cos. Cf. DIEC.

ورم صلب

هو ورم سوداويّ صلب عند الحسّ ساكن لا يؤلم. ولونه كمد عن لون البدن. ومعه عسر حركة وثقل. وأكثر وجوده خريفاً وفي سنّ الكهول والأمزجة اليابسة. غير مخوّف إذا لم يخالطه مادّة رديئة.

És un tumor negre, sòlid quan es palpa i no fa mal. El seu color és més obscur que el color del cos. L'acompanya dificultat motriu i pesadesa. És més present a la tardor, a l'edat dels grans i amb els humors secs. No fa por si no es barreja amb matèria dolenta.

Receptes: 38; 69; 109; 158; 159; 161; 162; a.206; a.208.

يبس الدماغ
(Yubs al-dimāg)
Sequedat del cervell

-

Recepta: 41.

يرقان
(Yaraqān)
Aliacrà

També es coneix com a *icterícia*: malaltia caracteritzada pel color groc que prenen els teguments, la conjuntiva i l'orina (i dita vulgarment *fel sobreixit* o *aliacrà*). Cf. Faraudo.

Recepta: 15.

Vocabulari de malalties

CATALÀ - ÀRAB

Abscés lacrimal	→	غرب	(Ġarb)	r. 146.
Afeccions cerebrals	→	أمراض الدماغ	(Amrāḍ al-dimāġ)	r. 31.
Aliacrà, icterícia	→	صفراء	(Ṣafrāʾ)	r. 4; 9; 14; 18.
	→	يرقان	(Yaraqān)	r. 15.
Alopècia	→	داء الثعلب	(Dāʾ al-taʿlab)	r. 102; 173.
Berruga	→	توتة	(Tūta)	r. 82.
	→	ثآليل	(Ṭaʿālil)	r. 168.
Bilis negres cremades	→	أخلاط محترقة سوداوية	(Aḥlāt muḥtariqa sawdāwiya)	r. 1.
Blancor	→	بياض	(Bayāḍ)	r. 66; 76; 77; 78; 79; 81; 82; 89; 127; 128; 150; 174; 175; a.188; a.189; a.190; a.197; a.200; a.201; a.202; a.205; a.209; a.212; a.213; a.220; a.224; a.225; a.228; a.230; a.239; a.244; a.245.
Brutícia a l'ull	→	قذى العين	(Qaḍā al-ʿayn)	r. 115; 122.
Cabra	→	قمقام	(Qumqām)	r. 53; 57.
Cadarn, catarro	→	زكام	(Zukām)	r. 31; 34.
Càncer	→	سرطان	(Saraṭān)	
Cataracta	→	ماء	(Māʾ)	r. 67; 182; 183.
Cefalea	→	صداع	(Ṣudāʿ)	r. 5; 16; 21; 22; 24; 166.
Ceguetat nocturna	→	شبكة	(Šabkara)	r. 151.
	→	عشا	(ʿAšā)	
Coagulació de la sang	→	موت الدم	(Mawt al-damm)	r. 154; 155; 164.
Cobriment de la vista	→	غشاء العين	(Ġišaʾ al-ʿayn)	r. 86; 89; a.193; a.214; a.218; a.223.
	→	غشاوة	(Ġšāwa)	r. 86; 89; a.193; a.214; a.218; a.223.

Començament de la cataracta	→	بدء الماء	(<i>Bad' al-mā'</i>)	r. 3; 23; 24; 156; 177; 180; 181.
Cop a l'ull	→	صدمة العين	(<i>Ṣadma al-‘ayn</i>)	r. 55; 110.
Coses que cauen en l'ull	→	نوازل إلى العين	(<i>Nawāzil ilā al-‘ayn</i>)	r. 38; 63.
Creixement del pèl	→	نبات الشعر	(<i>Nabāt al-šā‘r</i>)	r. 64; 102; 150; 167; 171; 172; a.236; a.237.
Cucs a l'orella	→	دود الأذن	(<i>Dūd al-uḍun</i>)	r. 73.
Debilitat de l'esperit visual	→	ضعف الروح الباصر	(<i>Ḍu‘f al-rūḥ al-bāšir</i>)	r. 41; 78; a.220.
Debilitat de la vista	→	ضعف النظر البصر	(<i>Ḍu‘f al-naẓar/ al-bašar</i>)	r. 78; 80; 86; 186.
Desviació	→	اعوجاج	(<i>I‘wiġāġ</i>)	r. 92.
Dificultat motriu de les parpelles	→	جسا الأجفان	(<i>Ġasā al-aġfān</i>)	r. 47; 48.
Dispersament del pèl de les pestanyes	→	انتشار الهدب	(<i>Intišār al-hadab</i>)	r. 98; 101; 102; 176.
Dolor	→	ألم	(<i>Alam</i>)	r. 19; 25; 26; 43; 44;
	→	ضربان	(<i>Ḍarabān</i>)	45; 49; 68; 70; 71;
	→	وجع	(<i>Waġa‘</i>)	72; 73; 107; 109;
				117; 123; 129; 158;
				159; a.195; a.198;
				a.202; a.206; a.215.
Dolor en el globus ocular	→	ضربات المقلة	(<i>Ḍarabāt al-maqla</i>)	r. 44.
Enfortiment del cervell	→	تقوية الدماغ	(<i>Taqwiyat al-dimāġ</i>)	r. 40; 63.
Enfortiment de l'estómac	→	تقوية المعدة	(<i>Taqwiyat al-ma‘ida</i>)	r. 2; 11; 12; 13.
Enfortiment de l'ull	→	تقوية العين	(<i>Taqwiyat al-ma‘ida</i>)	r. 76; 80; 88; 100;
				105; 131; 137; 140;
				141; 178.
Enganxament de l'ull	→	التصاق العين	(<i>Ittišāq al-‘ayn</i>)	
Engrandiment del forat de la pupil·la	→	اتساع ثقب الحدقة	(<i>Ittisā‘ tuqb al-ḥadaqa</i>)	
Ennegriment de la blavor dels ulls	→	سواد زرقة العين	(<i>Sawād zuraqat al-‘ayn</i>)	r. 66.
Epilèpsia	→	صرع	(<i>Ṣar‘</i>)	r. 26.
Excés de carn	→	لحم زائد	(<i>Laḥm zā‘id</i>)	r. 82; 122; 147.
Excés de pèl	→	شعر زائد	(<i>Šā‘r zā‘id</i>)	r. 150.
Febre	→	حرارة	(<i>Ḥarāra</i>)	r. 43; 94; 95; 133;
				162; 165.
Fístula	→	ناصور	(<i>Nāšūr</i>)	r. 28.

Fístula en el llagrimall	→	ناصر في المأق	(<i>Nāṣūr fī l-ma'q</i>)	
Flux	→	سيلان	(<i>Sayalān</i>)	r. 51; 52; 136.
Foc persa	→	نار فارسية	(<i>Nār fārisya</i>)	
Formiga	→	نملة	(<i>Namla</i>)	r. 59.
Granís	→	برد	(<i>Bard</i>)	r. 69.
Greix a la parpella superior	→	شراق	(<i>Širnāq</i>)	r. 61.
Grossor de l'esperit visual	→	غلظ الروح الباصر	(<i>Ġulḻ l-rūḥ l-bāṣir</i>)	
Grossor de les parpelles	→	غلظ الأجفان	(<i>Ġulḻ al-aġfān</i>)	r. 87; 88; 97; 165;a.208; a.210.
Hemorroides nasals	→	بواسير الأنف	(<i>Bawāsīr al-anf</i>)	r. 28.
Humors flegmàtics cremats	→	أخلاق محترقة بلغمية	(<i>Aḥlāṭ muḥtariqa bulgumiya</i>)	r. 1.
Humors humits	→	أخلاق بورقية	(<i>Aḥlāṭ būrqiya</i>)	r. 141.
Humors negres cremats	→	أخلاق محترقة سوداوية	(<i>Aḥlāṭ muḥtariqa sawdāwiya</i>)	r. 1.
Inflamació	→	حرقه	(<i>Ḥurqa</i>)	r. 94; 95; 150.
Inflamació aguda de les parpelles	→	سلاق	(<i>Sulāq</i>)	r. 83; 84; 134; 135; 136; 137; 139; 141; 150; 186.
Inflor de les parpelles	→	انتفاخ الأجفان	(<i>Intifāḥ al-aġfān</i>)	r. 62.
Inici de menstruació	→	طمث	(<i>Ṭamaṭ</i>)	r. 6.
Insomni	→	سهر	(<i>Sahar</i>)	r. 16.
Inversió de la parpella	→	شتره	(<i>Šatra</i>)	r. 28.
Lepra	→	جذام	(<i>Ġudām</i>)	r. 1.
Llàgrima	→	دمعة	(<i>Dam'a</i>)	r. 26; 51; 52; 74; 75; 77; 83; 84; 85; 87; 88; 89; 91; 94; 95; 100; 106; 137; 139; 186; a.226; a.227; a.234; a.245.
Malaltia composta	→	مرض مركب	(<i>Maraḍ murakkab</i>)	r. 42.
Malaltia flegmàtica	→	مرض بلغمي	(<i>Maraḍ bulgumy</i>)	r. 9; 33.
Matèria	→	مادة	(<i>Madda</i>)	r. 56; 129; 130; a.204.
Menstruació	→	حيض	(<i>Ḥayḍ</i>)	r. 7.
Migranya	→	شقيقة	(<i>Šaqīqa</i>)	r. 22; 166.
Mucositat de la gola	→	علق في الحلق	(<i>'alaq fī l-ḥalq</i>)	r. 36; 37.

Mussol	→ شعيرة	(Š'īra)	r. 101.
Neteja de l'estómac	→ تنقية المعدة	(Tanqiyat al-ma'ida)	r. 18; 20.
Neteja del cervell	→ تنقية الدماغ	(Tanqiyat al-dimāg)	r. 18; 20; 29; 30; 39.
Obscuritat	→ ظلمة	(Zulma)	r. 74; 75; 77; 78; 86; 152; 179; 184; a.204.
Oftàlmia	→ رمد	(Ramad)	r. 5; 6; 7; 40; 50; 70; 72; 94; 95; 104; 106; 107; 108; 109; 116; 117; 118; 119; 129; 143; 152; 157; 158; a.198; a.211; a.238.
Oftàlmia calenta	→ رمد حارّ	(Ramad ḥārr)	
Oftàlmia composta	→ رمد مرگب	(Ramad murakkab)	r. 42; 68.
Oftàlmia flegmàtica	→ رمد بلغمي	(Ramad bulğumī)	r. 45; 69.
Oftàlmia groga	→ رمد صفراوي	(Ramad safrāwī)	r. 3; 4; 14.
Oftàlmia negra	→ رمد سوداوي	(Ramad sawdāwī)	r. 45.
Oftàlmia sanguínia	→ رمد دموي	(Ramad damawī)	r. 4; 153.
Palpitacions	→ خفقان	(Ḥafaqān)	
Paparra	→ قراد	(Qurād)	r. 53; 57.
Picor	→ حكة	(Ḥikka)	r. 48; 60; 76; 137; 139; 141; a.194.
Polls	→ قمل	(Qaml)	r. 32; 53; 57.
Prolapse	→ نتوء	(Nutū')	r. 90; 91; 138; 144; 174.
Prolapse de la pupil·la	→ مورسج	(Mūrsağ)	r. a.195.
Protecció de la salut de l'ull	→ حفظ صحة العين	(Ḥifz ṣiḥḥat al-'ayn)	r. 78; 81; 178.
Punt de sang a la conjuntiva	→ طرفة	(Ṭarfa)	r. 65; 154; 155.
Purgar	→ إسهال	(Ishāl)	r. 8.
Pus/ brutícia	→ فضول	(Fuḍūl)	r. a.206.
Pústula	→ بثر	(Baṭr)	r. 25; 72; 78; 125; 133; a.195.
Pústula lacrimal	→ ودقة	(Wadqa)	r. 113.
Quemosi	→ وردينج	(Wardīnağ)	r. 54; 104; 106; 107; 113; 118; 119; 160.
	→ كيموس	(Kīmūs)	
Refredat	→ نزلة	(Nazla)	r. 17; 33; 35; 152; a.211; a.216; a.243.
Relaxació de la parpella	→ استرخاء الجفن	(Istirḥā' al-ğufn)	r. 61; 132; 134; 163.
Retenció de l'orina	→ حبس البول	(Ḥabs al-bawl)	r. 12.
Reuma	→ ريح	(Rīḥ)	r. 25; 27; 89; 186.
Rubèola	→ حمرة	(Ḥumra)	r. 117; a.199; a.206.

Rugositat de les parpelles	→ خشونة الأُجفان	(<i>Huṣūnat al-aǧfān</i>)	r. 58; a.235.
Sarna	→ جرب	(<i>ǧarab</i>)	r. 1; 28; 58; 74; 75; 76; 77; 83; 100; 134; 135; 136; 147; 149; 150; 151; 158; 184; 187; a.194; a.196; a.221; a.235; a.244; a.245.
Secreció	→ رمص	(<i>Ramaṣ</i>)	r. 145; 186; a.217; a.219.
Sequedat del cervell	→ يبس الدماغ	(<i>Yubs al-dimāǧ</i>)	r. 41.
Taponament	→ سدّة	(<i>Sudda</i>)	r. 27; 29; 30; 177; 179; 181.
Tinya	→ سعفة	(<i>Saʿfa</i>)	r. 28.
Tumor	→ ورم	(<i>Waram</i>)	r. 38; 69; 109; 158; 159; 161; 162; a.206; a.208.
Úlcera	→ قرح	(<i>Qirḥ</i>)	r. 25; 38; 72; 78; 90; 93; 100; 122; 125; 130; 133; 138.
Ulceració de la còrnia	→ كمنة	(<i>Kumna</i>)	r. 134; 136; 151.
Ull sobreixit	→ جحوظ العين	(<i>ǧuḥūz al-ʿayn</i>)	
Ulls entravessats/ Estrabisme	→ حول	(<i>Ḥawl</i>)	r. 92.
Ungla	→ ظفرة	(<i>Ẓufra</i>)	r. 74; 75; 82; 148; 149; 150.
Vapor	→ بخار	(<i>Buḥār</i>)	r. 11; 12; 13.
Varices a la còrnia	→ سبل	(<i>Sabl</i>)	r. 27; 29; 30; 74; 75; 77; 82; 83; 89; 100; 103; 134; 136; 138; 141; 147; 148; 149; 150; 151; a.222; a.231; a.232; a.233.
Verola	→ جذري	(<i>ǧuḍarī</i>)	r. 72.
Xarampió	→ حصبة	(<i>Ḥaṣba</i>)	r. 72.